

MARXISME VANDAAG

3. Oktober 2014

Beste lezer,

De onderhandelingen voor een rechtse regering zijn momenteel nog bezig. In Vlaanderen is ze al gevormd. Dit is een nieuw type van regering. De erfenis van Thatcher komt naar ons land. In deze Marxisme Vandaag publiceren we achtergrondinformatie over de vorige rechtse regering in ons land maar ook over wat het Thatcherisme was.

Verder gaan we in op de nationale kwestie, van Oekraïne over Schotland tot België. Naast een update over de vertraging van de Chinese economie publiceren we ook drie recensies van oude en nieuwe boeken.

Een volgende editie van 'Marxisme Vandaag' zal in december verschijnen.

De redactie

INHOUDSTAFEL

Rechtse regering

- 2 Geen Thatcher in België. Enkel massaal sociaal verzet kan dit stoppen! (Eric Byl)
- 4 Hoe de vorige rechtse regering werd gestopt. (Geert Cool)
- 6 Uit de archieven: Lessen van de staking van 1983
- 12 De bittere erfenis van Thatcher. (Peter Taaffe)

Actua

- 17 China: de grote vertraging (Vincent Kolo)

Nationale kwestie

- 20 Socialisme en nationale rechten. Het debat over Oekraïne, Israël/Palestina en andere landen (Peter Taaffe)
- 24 Waarom socialisten zowel tegen N-VA-nationalisme als voor Schotse onafhankelijkheid zijn. (Anja Deschoemacker)
- 26 Oekraïne. Fragiel staakt-het-vuren, land blijft kruitvat (Rob Jones)

Boeken

- 30 Friedrich Engels en vrouwenbevrijding (Christine Thomas)
- 36 "The Jihadis Return: ISIS and the new Sunni uprising" van Patrick Cockburn (Paul Gerrard)
- 38 Israëls geschiedenis van bezetting (Judy Beishon)

Enkel massaal sociaal verzet kan dit stoppen!

Geen Thatcher in België!

De nieuwe rechtse federale regering is er nog niet. Pas ten vroegste midden oktober wordt haar regeerverklaring verwacht. Maar dat er drastisch en structureel ingegrepen zal worden, staat al langer vast. Deze rechtse coalitie wil symbolen slopen, krachtsverhoudingen omgooien naar het voorbeeld van De Wevers' idool Margaret – Maggie – Thatcher. De coalitie denkt een confrontatie met de vakbonden aan te kunnen en hen voor lange tijd te kunnen verzwakken. Door al op 23 september een eerste keer te mobiliseren, toont het gemeenschappelijk vakbondsfront de inzet te begrijpen. Dit tegenhouden, zal goed georganiseerd en massaal verzet vereisen dat wellicht in een of meerdere algemene stakingen zal moeten uitmonden. Een dossier door ERIC BYL.

Die andere rechtse regering, die van Bourgeois in Vlaanderen wil 5,9 miljard euro verhalen op de werknemers, 2.300 euro per Vlaams gezin. Ze wil daarvoor minder ambtenaren, gemeenten onder curatele plaatsen, de culturele sector doorverwijzen naar privésponsors, kinderopvang duurder maken, kindergeld afnemen, ... Inschrijvingsgeld voor een jaar hoger onderwijs wil ze optrekken van 620 naar 1.000 euro. In het verleden stootte elke verhoging op hevig protest, maar dat is net de bedoeling: de weerbaarheid van studenten testen als graadmeter voor wat kan gebeuren als heel de arbeidersbeweging wordt aangepakt.

Rechts viseert ons allemaal

Een problematiek veralgemenen naar de globale context van besparingen, een studentenbeweging aansluiting doen vinden bij het personeel, openbare diensten en privésectoren samen op straat brengen, ... het is altijd moeilijk. De rechtse federale coalitie is die klus voor ons aan het klaren. Wat in Vlaanderen gebeurt, is niets vergeleken met wat ons federaal te doen staat, waarschuwde De Wever al. De rechtse coalitie wou al 17,3 miljard beparen, 3.760 euro per gezin, maar door tegenvallende groeicijfers wordt het nog meer. Daarvoor wil ze niet één, maar veel 'heilige huisjes' slopen.

Marc Leemans (ACV) heeft al gewaarschuwd dat men van de index af moet blijven. Maar de coalitie heeft nog veel andere 'symbolen' in het vizier: vervroegd pensioen pas vanaf 62, uitkleden van het ambtenarenstatuut, 'convergeren' van pensioenen op basis van het puntensysteem Vandenbroucke, verkoop meerderheidsparticipaties in BPost en Belgacom, minimumdienst in gevangenissen, spoorwegen en luchthavens, verplichte gemeenschapsdienst voor werklozen, BTW-verhoging, ... De rechtse coalitie wil ook een einde aan alle bijzondere uittredingsstelsels. In het onderwijs en bij de politie, die op 17 september met 14.000 op straat kwamen, werden ze al afgeschaft of staan ze op de helling. Zal met de beperking van de groeinorm in de gezondheidszorg tot 1,5%, binnenkort ook de arbeidsduurvermindering

voor 45+, 50+ en 55+ voor de bijl gaan? Wat met de varianten op dat systeem die werden onderhandeld in bedrijven met ploegenarbeid? Benieuwd hoeveel burn outs dat zal opleveren.

De rechtse coalitie wil nog eens 'banen creëren' door de patronale lasten terug te brengen, deze keer van 32,25% van de brutowedde naar 25%. Kostprijs? Er wordt gesproken over 2, 4 en zelfs meer dan 5 miljard. Rijken of bedrijven belasten, kan niet. Ons land staat al aan de top inzake fiscale druk, weet je wel. Maar sociale bijdragen aanrekenen op de syndicale premie, stakersgeld belasten of de hulpkas uitbreiden in de hoop dat het lidmaatschap van de vakbonden in elkaar zal storten zodra ze de werkloosheidsuitkeringen niet meer mogen uitbetalen, dat is allemaal geen probleem.

Hoe een krachtsverhouding opbouwen?

Het is mogelijk dat niet alles wordt uitgevoerd, maar de N-VA wil 'vette vissen' nu ze haar communautaire agenda moest inruilen voor een sociaaleconomische. De rechtse partijen bieden tegen elkaar op qua radicaliteit. Wie rekent op de CD&V om dat tegen te houden, is bij voorbaat verloren. Dit vereist integendeel krachtsverhoudingen en een massabeweging.

De regering zal niet alle munitie ineens verschieten, maar spreiden over verschillende aanvalsgolven. Daarom heeft het gemeenschappelijk vakbondsfront gelijk dat we te laat zullen komen als we afwachten tot alle details gekend zijn. Maar ook de actie beperken tot overtuigen, door delegees en militanten te mobiliseren terwijl hun collega's aan het werk blijven of door onvoldoende tijd te nemen om collega's voor te bereiden en te betrekken bij het bepalen van de acties, is geen te beste tactiek.

Iedereen is nodig, ook wie bij een andere vakbond is of bij geen enkele. Niet door hen van alles te verwijten, maar door samen te zoeken hoe we de moeilijkheden kunnen overstijgen, kunnen we hen winnen voor gezamenlijke strijd. De rechtse regering zal om

ons te verdelen maatregelen nemen die de ene regio harder treffen dan de andere. Veel Vlaamse arbeiders zijn net zo hard tegen het rechtse beleid als hun Waalse en Brusselse collega's, andere hebben zich schromelijk vergist. We willen hen niet isoleren, maar argumenten aanreiken waarmee ze ook hun gemeenschap kunnen overtuigen. Solidariteitsbezoeken kunnen wonderen verrichten.

Waarom geen informatiecampagne, met degelijke argumentatie, pamfletten en affiches om collega's op de werkvloer aan te spreken en te motiveren? Liefst met een concreet ordewoord zodat we gezamenlijk reageren en niet alle richtingen tegelijk uitgaan. Dat kan een nationale betoging of meerdere provinciale betogingen en meetings zijn om de strijdvaardigheid te meten. We kunnen er algemene vergaderingen tijdens de werkuren op de werkvloer aankondigen. Daar kan dan een actieplan ter discussie worden voorgelegd, met provinciale beurtstakingen en betogingen die uitmonden in een nationale 24- of 48-urenstaking.

Als de regering tegen dan nog niet toegegeven heeft of gevallen is, kan een week later op algemene vergaderingen op de werkvloer de idee van een dagelijks hernieuwbare staking worden voorgelegd, gestemd en georganiseerd. Wat hierboven beschreven wordt, is uiteraard geen blauwdruk of vaste kalender voor verdere actie. Het is slechts een voorbeeld van wat we zouden kunnen doen, dat bijgesteld moet worden aan de hand van de concrete gebeurtenissen. De algemene stakingen van 1993, van 2005 en van 30 januari 2012 waren er niet op gericht de regering te doen vallen. Ieder mogelijk alternatief leek toen nog rechtser dan de zittende regering. Daardoor konden deze stakingen niet ontwikkelen tot politieke stakingen. Dat argument is nu van de baan.

Scherpe kantjes afvlijen, volstaat niet

Het betekent niet dat de vakbeweging zich nu in de armen moet gooien van de tripartite of de alternatieve coalities in Brussel en

Wallonië. Die blijven wel van de symbolen af, maar hun strategie is die van de vorige federale regering: besparingen waarvan de scherpe kantjes zijn afgevild in de hoop erger te voorkomen. Waar dat toe leidt weten we. Bij veel werknemers heeft het de idee gevoed dat besparen de enige mogelijkheid is, bij de patroons de lust opgewekt naar nog meer. In plaats van erger te voorkomen, heeft men zo de rode loper uitgerold voor de rechtse coalitie. De federatie Wallonië-Brussel bespaart de komende twee jaar 300 miljoen euro in het onderwijs, dat is proportioneel meer dan Vlaanderen. Bovendien worden de eerste twee jaren slechts 1 op de 5 vertrekkende ambtenaren vervangen, 1 op 3 de volgende jaren. Dat is geen alternatief.

Programma gericht op onze behoeften

We moeten integendeel strijden voor een programma dat de reële behoeften vervult van de overgrote meerderheid van de bevolking, niet het winstbejag van een handvol superrijken.

- Volledig herstel van de index, vrije loonsonderhandelingen en een minimumloon van 15 euro bruto/uur
- Geen ondermijning van de arbeidscontracten door onderaanneming, interim of andere preciaire banen
- Handen af van het statuut van de openbare ambtenaren, geen afbouw van de openbare diensten, geen privatisering en liberalisering, insourcing in plaats van outsourcing
- Brugpensioen op 55 jaar, eindeloopbaansystemen met ADV en vervroegd pensioen op 60
- Optrekken van de pensioenen tot minimum 75% van het laatst verdiende loon met een minimum van 1500 euro per maand
- Geen gemeenschapsdienst voor werklozen, volledige tewerkstelling door een veralgemeende arbeidsduurverkorting tot 32u/week zonder loonverlies

De patroons vinden dit onbetaalbaar. We hebben nochtans nog nooit zoveel rijkdom geproduceerd als vandaag. Niet de middelen, maar de politieke wil ontbreekt. Ook LSP wil rechtvaardiger fiscaliteit, maar kapitaalbezitters en huiseigenaars zullen de toegenomen fiscale druk doorrekenen aan consumenten, werknemers of huurders. Enkel de nationalisatie van de sleutelsectoren van de economie onder democratische controle door de gemeenschap biedt daaraan garanties. We willen een einde aan dit voorbijgestreefd systeem van privaat bezit van productiemiddelen en winstbejag en strijden voor een modern democratisch socialisme met vrij gebruik van kennis en middelen ten behoeve van allen.

Hoe de vorige rechtse regering werd gestopt

Na een periode van politieke instabiliteit kwam er eind 1981 een regering onder leiding van Wilfried Martens (CVP, voorloper van CD&V) en Jean Gol (PRL, voorloper van de MR). Deze rechtse regering voerde een hard besparingsbeleid op basis van volmachten, waardoor zelfs het parlement aan de kant werd geschoven. Een terugblik door GEERT COOL.

De voorstellen waren verregaand en soms zag de regering zich onder druk van het protest gedwongen om de hardste maatregelen wat bij te schaven, maar het resultaat bleef verschroeïend voor de levensstandaard van de gewone werkenden. Verschillende indexsprongen, verlagingen van de werkloosheidsuitkeringen, opvoeren van de wachttijd, afdankingen en sluitingen, ... waren slechts onderdelen van de 'kracht van verandering' onder Martens V (1981- 1985) en Martens VI (1985-1987).

Het rechtse beleid botste op weerstand. Er was jongerenprotest tegen de torenhoge werkloosheid met een grote Jongerenmars voor Werk in 1982. Dat was de voorbode voor acties van de arbeidersbeweging. De ACV-leiding steunde de regering, in de achterkamers van het onooglijke Ardense dorp Poupehan zat ACV-voorzitter Houthuys aan tafel met Martens en anderen om het besparingsbeleid mee te organiseren. De ABVV-leiding beperkte zich tot forse uitspraken en verklaringen zonder daar een actieplan aan te koppelen.

De uitbarsting van woede in de vorm van de septemberstaking van 1983 werd van onderuit georganiseerd en ontsnapte grotendeels aan de controle van de leiding. Het spoorpersoneel in Charleroi gaf de aanzet en de stakingsbeweging verspreide zich als een lopend vuurtje door de volledige publieke sector en zelfs in de private bedrijven. De beweging breidde zich snel uit, maar er kwam geen oproep tot een algemene 48-urenstaking die zowel de publieke als de private sector kon verenigen. De ACV-leiding ondertekende een slecht akkoord dat amper toegevingen aan de arbeiders inhield, de ABVV-leiding koppelde aan de woorden geen daden. Hierdoor eindigde de septemberstaking deels in een nederlaag. De arbeidersbeweging had haar potentieel getoond, maar dit was niet in resultaten omgezet.

In 1984 probeerde het ABVV om tot verandering te komen met maar liefst 6 algemene 24-urenstakingen. De acties volgden elkaar in snel tempo op zonder dat ze voldoende voorbereid waren en vooraleer de gedeeltelijke nederlaag van 1983 was verwerkt. Even leek het alsof de rechterzijde het heft volledig in handen

kon nemen. De terreurdreiging (Bende van Nijvel, CCC en anderen) werd gebruikt om het repressieapparaat uit te bouwen en meteen alle verzet tegen het beleid te criminaliseren. Het besparingsbeleid draaide op volle toeren, tussen 1982 en 1985 leverden de loontrekkenden gemiddeld 15% in terwijl de winsten met 57% stegen. Het einde van de tunnel was steeds minder in zicht.

Onderhuids bleef het ongenoegen sluimeren. Pas in 1986 kwam dit ook aan de oppervlakte. Eens te meer waren het de jongeren die de aanzet gaven. Eind januari 1986 waren er de eerste scholierenstakingen tegen Martens VI onder de slogan 'Op de bres tegen Martens zes'. Er werd begonnen in West-Vlaanderen, met 3.000 scholieren die betoogden in Oostende, Brugge en Veurne. De regering wilde jongeren hard aanpakken, onder meer met een verlenging van de legerdienst, verdubbeling van de wachttijd, uitbreiding van de wachttijd tot jongeren die hun eerste job verliezen, afschaffing van subsidies voor jeugdhuisen en jongerenverenigingen, verplichte gemeenschapsdienst tijdens de wachttijd, verlaging van de werkloosheidsuitkering, ...

De scholierenacties in West-Vlaanderen op 29 januari 1986, opgezet vanuit de voorloper van LSP, vormden de aanzet voor een nationale scholierenstaking op 5 maart toen in 20 steden maar liefst 20.000 jongeren op straat kwamen en daarbij steun kregen van delen van de arbeidersbeweging. Een aantal maatregelen werd ingetrokken, maar toch werd er een nieuwe actie met nationale betoging op 6 mei aangekondigd. Deze oproep werd overgenomen door de vakbonden waarop het tot een grote betoging kwam. De druk bouwde zich op en het vakbondsfront zag zich verplicht om op te roepen tot een nationale betoging van de openbare diensten tegen het Sint-Annaplan, het plan waarmee de regering van Martens en Verhofstadt 5 miljard euro wilde besparen.

De enthousiaste actie van 6 mei 1986 legde de basis voor een breder actiefrent tegen de regering. De spoormannen van Charleroi waren er opnieuw snel bij en gingen op 12 mei in staking om een dag later nationaal gevolgd te worden. Steeds meer sectoren

sloten zich daarbij aan en het ABVV riep op tot een solidariteitsactie in de vorm van een 48-urenstaking op 22 en 23 mei. Dat was maar een gedeeltelijk succes door de snelheid en onduidelijkheid waarmee het tot stand kwam, maar de druk was zodanig groot dat een volgende snel uitgeroepen actie, op 29 en 30 mei 1986 wel een succes werd. Bij het ACV was de druk van de basis tegenover de leiding te groot om de acties nog te kunnen stoppen. Op 30 mei betoogden maar liefst 250.000 mensen in Brussel. De ABVV-leiding gaf geen vervolg aan deze actie, waardoor het er niet in slaagde honderden strijdbare ACV-militanten over te winnen met een offensief actieplan met bijvoorbeeld een mars op Brussel om de regering ten val te brengen.

Ondanks het niet verderzetten van de syndicale acties was de druk op de regering toch dermate groot dat ze geen stand kon houden. Een communautair excuus werd ingeroepen om de regering te laten vallen. Bij nieuwe verkiezingen werd de PS incontournable en verdween de rechtse regering van het toneel. De liberalen zouden meer dan 10 jaar aan de kant geschoven worden wegens verbrand. De sociaaldemocraten zouden van de economische heropleving tussen 1988 en 1991 gebruik maken om 'zachter' te besparen, maar toonden zich bij een verslechtering van de economische situatie bereid om er met het 'Gloobaal Plan' (1993) even hard in te vliegen als de liberale collega's.

De acties tegen de vorige rechtse regering toonden het belang van jongerenprotest om een dynamiek in het verzet te steken en het vertrouwen in de mogelijkheid van strijdbare acties te vestigen. De scholierenacties tegen Martens VI, begonnen op een kleine schaal op initiatief van de marxisten die toen rond de krant Vonk waren georganiseerd, speelden een rol die veel groter was dan de beperkte krachten die aan de basis ervan lagen.

De wijze waarop de vakbondsleiding meermaals de strijd afremde, desorganiseerde of kon stopzetten, maakt duidelijk wat het belang van organisatie van onderuit is. In 1983 schreven we in een evaluatie van de septemberstaking: "Vooraleer een stakingsbeweging volledig bewust kan worden van haar eigen kracht, en om de strijdbaarheid van de werkers te verhogen, is het nodig om nationale meetings en betogingen te organiseren. Op die manier kunnen de arbeiders zich een beeld vormen van de situatie en de nieuwe ordewoorden hierop baseren. Voor een stakingsbeweging als deze is het ook noodzakelijk dat een democratische structuur van actiecomités op lokaal, regionaal en nationaal vlak opgezet wordt. (...) Zo'n organisatiestructuur had een vlottere en meer bewuste discussie mogelijk gemaakt over de doelstellingen van de staking en de manier waarop deze doelstellingen moesten bereikt worden. Bovendien zou op die manier het grootste mogelijk aantal werkers betrokken geweest zijn bij de bewuste leiding, organisatie en versterking van de beweging." Kortom, een oplopend actieplan met zo breed mogelijke betrokkenheid van onderuit.

Ten slotte was er ook de belangrijke vraag naar een alternatief op het besparingsprogramma. Het afkraken van het besparingsbeleid volstaat niet, er is nood aan een offensief socialistisch programma om de crisis te lijf te gaan. De crisis van het kapitalisme maakt dat positieve hervormingen voor de arbeidersklasse steeds moeilijker worden. De eisen voor het behoud en de verbetering van onze levensstandaard moeten dan ook gekoppeld worden aan een fundamentele breuk met het kapitalisme en de opbouw van een socialistisch alternatief.

Maandblad 'De Linkse Socialist' biedt iedere maand artikels, verslagen en analyses vanuit de arbeidersbeweging en jongerenstrijd. Tegenover de vloedgolf van propaganda in de gevestigde media is een maandblad als het onze beperkt, maar daarom niet minder noodzakelijk.

Wij kiezen bewust kant voor de werkende bevolking en hun gezinnen. We leveren niet alleen analyses en verslagen, maar willen ook argumenten aanbieden tegenover de heersende neoliberale logica en ideeën aanbieden om onze strijd voor een socialistisch alternatief op het kapitalisme te versterken. Kies ook kant en steun ons maandblad door een abonnement te nemen. Voor alle vragen, adreswijzigingen, opmerkingen,... kan je ons contacteren via redactie@socialisme.be.

Tarieven voor abonnementen:

Proef: 3 nummers voor 5 euro of 6 nummers voor 10 euro
 12 nummers: 20 euro
 12 nummers (steunabo): 30 / 50 euro
 Doorlopende opdracht: 2 euro per maand (steun 5/maand)
 Buitenland (Europa): 30 euro voor 12 nummers

Stort op rekeningnummer: BE 48 0013 9075 9627 van 'Socialist Press'. BIC-code: "GEBABEBB".

Lessen van de staking van 1983

In 1983 was er een opmerkelijke tiendaagse staking in de openbare diensten. Het was een eerste grootschalige beweging tegen de rechtse regering van Martens en Gol. We publiceren de tekst 'Lessen van de staking' die in oktober 1983 door onze stroming, toen nog onder de naam Vonk, werd verspreid. Enkel taalkundig zijn er wat aanpassingen aan de tekst gedaan.

Vandaag is de situatie natuurlijk anders. Het interne leven in de sociaaldemocratie is zo goed als stilgevallen, althans wat de bijdragen vanuit de arbeidersklasse betreft. De SP.a en PS worden door arbeiders niet langer gezien als hun partij waarmee ze verandering kunnen bekomen. In het beste geval zien ze deze partijen nog als het minste kwaad. Begin jaren 1980 was dit nog anders en was onze stroming actief binnen de SP. Een Franstalige werking was er nog niet. Het socialistische programma dat we naar voor brachten, werd voorgesteld als een programma voor een socialistische meerderheidsregering. Geen programma gericht op toegevingen en coalitievorming, maar een overgangsprogramma naar een socialistische breuk met het kapitalisme.

Deze tekst bevat heel wat interessante lessen die nog steeds nuttig zijn. De noodzaak van democratische organisatie van de strijd, het belang van actiecomités en een opbouwend actieplan, maar ook de nood aan een socialistisch programma. De septemberstaking van 1983 leidde niet tot een overwinning. De staking toonde de kracht van de arbeidersbeweging, maar de nederlaag leidde tot een periode van een zekere demoralisatie. Dat duurde maar even, in 1986 ontwikkelde reeds een beweging die sterk genoeg was om het lot van de rechtse regering te bezegelen.

We bedanken Liesbeth (LSP-Antwerpen) om onderstaande tekst te digitaliseren.

Lessen van de staking. Extra editie van Vonk, oktober 1983

De staking van het personeel van de openbare diensten van september 1983, wat ook de directe gevolgen ervan voor de Belgische arbeidersbeweging mogen zijn, was één van de grootste gebeurtenissen in de naoorlogse geschiedenis van de arbeidersklasse.

Ondanks alle vooroordelen van de gevestigde maatschappij, ondanks de dreigementen van het politie- en rechtsapparaat, ondanks het gemanoeuvreren van de regering en het schaamteloos manipuleren van de publieke opinie via de pers, radio en TV, toonde de georganiseerde arbeidersbeweging zich als de sterkste macht in de Belgische maatschappij.

Deze staking was een uitbarsting van de ontevredenheid en de opgekropte woede van de arbeiders. De arbeiders wilden duidelijk een einde stellen aan deze regeringspolitiek.

Toen de spoorwegarbeiders van Charleroi spontaan in staking gingen, breidde deze staking zich op een paar dagen uit tot de hele openbare sector. De regering was volkomen verrast.

Het vervoer, de post en als gevolg daarvan delen van de industrie, werden volledig lamgelegd.

De hele economie was geblokkeerd. Ondanks het feit dat de rest van de bevolking ongemakken van de staking ondervond, konden de stakers op de sympathie van de meerderheid van de bevolking rekenen. Zelfs de burgerlijke pers moest dit toegeven.

De staking begon stilaan uitbreiding te nemen tot de privésector. Op maandag 19 september was het al duidelijk dat de privésector massaal zou gevolgd zijn indien de nationale vakbondsleiding hiertoe ondubbelzinnig had opgeroepen.

De regering trachtte een zelfvertrouwde indruk te maken, maar ze was totaal overrompeld. Ze kon op geen enkele steun meer rekenen.

Toen de dagbladen op 20 september waarschuwden dat het verder bestaan van dit systeem zelf in gevaar kwam door de staking, kon Louis Michel van de PRL alleen maar een hysterische aanval doen tegen de RTBF, die

volgens hem de “informatie van de regering op systematische wijze verdraaide”. Deze staking is geen overwinning geweest, maar ook de regering heeft weinig reden tot juichen. De regering Martens-Gol heeft een duidelijke waarschuwing gekregen.

Voor de staking dacht de regering dat ze de levensstandaard van de bevolking ongestraft kon afbreken. De zwaksten in de maatschappij werden ondraaglijke offers gevraagd. Aan de andere kant werd fiscale amnestie verleend aan degenen die via speculatie en de arbeid van anderen rijk geworden waren. Het leek wel een lugubere grap!

De regering kent nu de kracht van de arbeidersbeweging. In deze staking ging het om meer dan alleen maar de begroting van '84. De regering Martens-Gol werd bijna ten val gebracht. Met een andere leiding zou zich heel gemakkelijk een algemene staking samen met de privésector ontwikkeld hebben die heel vlug het kapitalisme zelf in vraag zou gesteld hebben. Maar niet alleen de kapitalisten en hun politieke spreekbuizen zullen de lessen uit de deze staking trekken. Uit deze staking zijn belangrijke lessen te trekken voor de vakbondsmilitanten en de honderdduizenden jonge arbeiders die in deze staking voor de eerste keer bij een actie van de georganiseerde arbeidersbeweging betrokken werden.

De rol van de vakbondsleiding

Het ACV

De strijdbaarheid die de ACV-basis op verschillende plaatsen aan de dag legde, stak duidelijk af tegen de rol van de nationale vakbondsleiding.

Deze leiding nam op geen enkel ogenblik het initiatief om de beweging uit te breiden en te versterken. We konden het belachelijke schouwspel meemaken van een “leiding” die door haar basis geleid werd.

De leiders van de CVCC en de CCOD [christelijke centrales in de openbare sector] zijn niet met de actie begonnen, maar ze wisten ook dat ze de beweging niet zomaar een halt konden toeroepen. Ze wisten goed genoeg dat de arbeiders vastbesloten waren om te ageren tegen deze regeringsmaatregelen.

Zoals later bleek had de ACV-leiding van bij het begin maar één bekommernis: de stakingsbeweging afremmen.

In Luik en Charleroi was de CVCC-leiding zelfs bereid de oproep van de basis tot uitbreiding van de staking tot de privésector te verwoorden. Het moet nu wel duidelijk zijn dat ze dit alleen maar deed om de steeds militanter wordende basis onder controle te houden. Alleen omdat de basis van de CCOD en de CVCC in Wallonië meer strijdbaar is, is in de periode tot aan de het voorakkoord geen enkele teken van het schandalige verraad merkbaar.

In Vlaanderen (vooral in Antwerpen) was dit verraad al van bij het begin merkbaar. De bekendmaking van het voorakkoord, waarin bijna geen enkele verbetering op de vorige voorstellen voorkwam, en dat goedgekeurd werd zonder enige voorafgaande raadpleging van de basis, was een zware slag voor de eenheid en het moreel van de stakers, die een verbeterd strijd voerden voor het behoud van hun levensstandaard.

Vanaf dit ogenblik begonnen de zwakkere en meer onzekere elementen zich tegen de staking te verzetten. De arbeiders zullen zich deze ondertekening als een verraad blijven herinneren. De morgen van na de afkondiging van het voorakkoord kwamen de arbeiders, dikwijls samen met vrouw en kinderen, mee betogen om te tonen dat ze de staking verder wilden zetten en het voorakkoord verwierpen.

In Oostende werd een poging om de socialistische en katholieke arbeiders van elkaar te scheiden verijdeld en stemden 80 procent van de arbeiders op een gemeenschappelijke vergadering voor het verderzetten van de actie. In Antwerpen, waar de CCOD-leiding de beweging reeds vanaf de eerste dag probeerde te boycotten, stemde een strijdbare ACOD-vergadering voor de onvoorwaardelijke verderzetting van de staking. De katholieke LRB [lokale en regionale besturen] verloor 257 leden aan de socialistische.

Twee katholieke delegees waren zo gedegouteerd, dat ze hun lidmaatschapsboekje aan het piket verscheurden. In Brussel werd twee dagen na het voorakkoord door de socialistische arbeiders (maar ook de katholieke arbeiders liepen mee) massaal betoogd voor de verderzetting van de actie. In Luik en Charleroi werd unaniem voor de verderzetting van de staking gestemd. Ook in Gent werd het voorakkoord verworpen. Dit alles toont aan hoe ver de vakbondstop van zijn eigen basis vervreemd is.

Het is van levensbelang dat de arbeiders van het ABVV, die een diepe en begrijpelijke afkeer hebben gekregen van de rol die het ACV in deze staking heeft gespeeld, bij het leveren van kritiek een duidelijk onderscheid maken tussen de basismilitanten en de leiding.

De grote meerderheid van de christelijke stakers vochten tegen hun eigen “leiding”. De houding van een D'Hondt of een Houthuys mag de solidariteit van de basismilitanten van beide vakbonden niet in gevaar brengen.

We vinden bovendien dat de strijdbare militanten van het ACV hun vakbond beter niet verlaten, maar in hun eigen vakbond een campagne starten, waarbij ze de lessen van de staking trekken en uitleggen en vechten voor leiders die bereid zijn en in staat zijn de taken die hen in de komende stakingsbewegingen zullen gesteld worden, ook uit te voeren.

Het ABVV

De ABVV-leiding is echter ook medeverantwoordelijk voor de uiteindelijke mislukking van de staking. De ABVV-leiding stond, tenminste in woorden, meer op het standpunt van de basis dan de ACV-leiding. Het nationaal bureau van het ABVV erkende de eis tot een “veralgemening” van de staking samen met de privé. Het moet ook gezegd worden dat ze weigerden de wil van de basis te volgen. Dag na dag dreigden ze met een algemene staking, maar ze waren bang om deze ook uit te roepen. Aan de stakers werd er gevraagd te wachten tot “de resultaten van de volgende vergadering”.

De ABVV-leiding wist niet dat ze met haar eigen macht, die ze plots in de schoot geworpen kreeg, moest aanvangen.

Ze kon niet terug, daarvoor was de stakingsbeweging te sterk. Maar ze had ook geen idee over hoe het nu verder moest. Ze

probeerde dus tijd te winnen in de hoop dat de regering met een beter voorstel voor de dag zou komen. Daardoor werd ze een rem op de verdere ontwikkeling van de staking.

Organisatie

Er werd geen enkele poging ondernomen om de strijd die in de verschillende delen van het land gevoerd werd met elkaar te verbinden. Vooraleer een stakingsbeweging volledig bewust kan worden van haar eigen kracht, en om de strijdbaarheid van de werkers te verhogen, is het nodig om nationale meetings en betogingen te organiseren. Op die manier kunnen de arbeiders zich een beeld vormen van de situatie en de nieuwe ordewoorden hierop baseren.

Voor een stakersbeweging als deze is het ook noodzakelijk dat een democratische structuur met actiecomités op lokaal, regionaal en nationaal vlak verder gezet word. Alleen op die manier was het mogelijk geweest het enorme potentieel aan initiatief en energie van de werkers aan te wenden om deze staking tot een succes te doen uitgroeien.

Zo'n organisatiestructuur had ook een vlottere en meer bewuste discussie mogelijk gemaakt over de juiste doelstellingen van deze staking en de manier waarop deze doelstellingen bereikt moesten worden. Bovendien zou op die manier het grootste mogelijk aantal werkers betrokken geweest zijn bij de bewuste leiding, organisatie en versterking van de beweging.

De traditionele vakbondsstructuur, alhoewel ze schijnbaar voldoet onder normale omstandigheden, blijkt in een massale stakingsbeweging als die van september niet meer te volstaan.

In een stakingsbeweging is de organisatie alles behalve een tweederangsprobleem. Ook op dit vlak moeten de lessen uit deze staking voor de toekomst getrokken worden.

De algemene staking

De duidelijkste aanwijzing dat de leiding van de socialistische vakbonden er niet ernstig over nadacht om tot een algemene staking, samen met de privé over te gaan, was misschien wel het uiterst beperkt programma zelf dat ze aan de stakers voorstelde.

Was het werkelijk de bedoeling van de ABVV-leiding om op te roepen tot een algemene staking, waarbij de hele bevolking gemobiliseerd werd en waarbij het hele sociale en economische systeem verlamd wordt... alleen maar om de begroting te herzien?

Een algemene staking zou gevolgen gehad hebben die veel verder gingen dan de begroting van '84. De slogan: "Op naar de algemene staking" mag niet zo maar gesteld worden. Een algemene staking brengt voor de arbeidersbeweging de vraag van de macht zelf naar voren, als een direct en concreet probleem.

Een algemene staking maakt de rol van de verschillende klassen in de maatschappij duidelijk en dus niet alleen aan een paar politieke militanten maar aan miljoenen werkers die in actie komen.

Wanneer gans het productieapparaat lam ligt, kunnen de kapitalisten geen enkele rol meer spelen en wordt het duidelijk dat ze feitelijk nergens voor nodig zijn. Ondanks dat zullen ze echter

hun positie als klasse trachten te heroveren.

Een algemene staking uitroepen betekent oproepen voor een finale confrontatie tussen beide klassen. Bij een algemene staking bestaat er niet één, maar bestaan er twee staten in het land. De kapitalistische staat kan niet meer regeren en zijn macht wordt direct bedreigd. Ondertussen ontwikkelt zich via vakbonden, de stakerscomités en de gemobiliseerde arbeidersklasse het embryo van een nieuwe staat. Oproepen voor een algemene staking van onbeperkte duur betekent niets anders dan de arbeidersklasse naar de machtsovername voeren.

Maar wat was de politiek van de ABVV-leiding? De enige eis die van de eerste tot de laatste stakingsdag naar voor gebracht werd, was wel het minste wat kon gevraagd worden, nl dat de regering de begroting herzieet.

Er werden zelfs geen reformistische eisen, laat staan een eis tot verbetering i.p.v. een daling van de levensstandaard naar voren gebracht. Het was duidelijk dat de idee van de machtsovername nooit in het hoofd van de leiding opkwam.

Daardoor was een duidelijk socialistisch programma nodig dat opkwam voor de 36-uren week NU zonder loonverlies en met evenredige aanwervingen, een minimumloon van 25.000 fr. netto, werk of volle loon en het onmiddellijke herstel van de index. Er moest duidelijk uitgelegd worden dat, indien het kapitalisme zich deze beperkte eisen niet kan veroorloven, wij ons het kapitalisme niet meer kunnen veroorloven. Dan moet er een socialistische regering komen die de sleutelsectoren van de economie, de banken en de verzekeringsmaatschappijen onder arbeiderscontrole en zelfbeheer moet nationaliseren. Op die manier zou de economie bewust kunnen gepland worden in het belang van iedereen en niet langer in het belang van een kleine minderheid.

Het programma (m.a.w. de doelstellingen van de stakersbeweging) moet overeenkomen met de omvang van de stakersbeweging. Als de leiding van de basis vraagt om een algemene staking uit te roepen, maar ondertussen geen enkel programma voorstelt, dan betekent dit enkel dat deze leiding geen enkel begrip heeft van wat een algemene staking juist betekent.

Het heeft weinig belang rond welke eisen een staking juist begonnen is. In 1968 zagen we in Frankrijk dat de eerste eisen vlug op de achtergrond verdwenen van zodra de staking een bepaald niveau bereikt had.

De staking van '68 in Frankrijk begon rond beperkte economische en sociale eisen, maar toen 10 miljoen arbeiders in staking waren, toen De Gaulle het land uit gevlucht was, toen de regering in totale paniek was en het leger met de stakers begon te sympathiseren begonnen de arbeiders de organisatie van de maatschappij in eigen handen te nemen.

In '68 was er een revolutie die echter mislukte omdat de leiding (vooral de leiders van de Franse KP en hun vakbond) weigerden de logische besluiten te trekken uit deze staking en hun programma bleven beperken tot reformistische eisen die binnen het kader van het kapitalisme zelf kunnen ingewilligd worden. In België ging de vakbondsleiding niet eens zo ver, ze vroeg gewoon niets.

Eenmaal de werkers zich bewust zijn van de nieuwe situatie, eenmaal ze zich realiseren hoe groot hun macht is, gaat hun

bewustzijn snel stijgen. Ondanks het feit dat deze staking tot de openbare sector beperkt bleef, zagen we dit ook nu gebeuren. Toen ze zagen hoe de staking zich ontwikkelde en dat de ganse arbeidersklasse bereid was een vastberaden strijd te voeren, verwachtte een groot deel van de stakers dat de staking algemeen zou worden en dat de regering zou vallen. Op die plaatsen waar de staking het best werd opgevolgd hoorden we discussies over “wie moet er in de plaats van Martens- Gol komen?” “Zou een socialistische regering in staat zijn de problemen op te lossen?” “Zou een nieuwe regering niet gewoon verder moeten bezuinigen zoals bv Mitterand in Frankrijk?” “Wat moet de regering doen om deze crisis op te lossen?”

Ook m.b.t. het programma en de doelstellingen van de stakers-beweging zagen we dat de vakbondsleiding hopeloos achter de basis aanliep.

Maar laat ons voor een ogenblik veronderstellen dat deze staking zich tot een algemene staking van onbeperkte duur, samen met de privé, zou ontwikkeld hebben. Onder zulke omstandigheden zou Martens- Gol zeker bereid zijn geweest de “begroting te herzien”. En dan? Zou de leiding de staking dan afgezegd hebben? Dat zou nog een grotere nederlaag geweest zijn dan het goedkeuren van het voorakkoord!

In een algemene staking van onbeperkte duur wordt de vraag van de macht gesteld. Ofwel neemt de arbeidersklasse de industrie en de staat in eigen beheer, ofwel capituleert ze voor de kapitalistenklasse, die altijd wel bereid zal zijn iets toe te geven voor ze alles verliest. De vakbondsleiding was echter verantwoordelijk voor het feit dat deze staking zich niet tot een algemene staking kon ontwikkelen.

Welk programma voor de SP?

De Socialistische Partij is de enige politieke massaorganisatie van de arbeiders in België. Nu de staking voorbij is, zullen vele werkers op het politieke vlak naar een oplossing zoeken voor hun problemen. Het is enkel de Socialistische Partij die rechtse partijen kan verslaan.

De geloofwaardigheid van SP lijdt echter onder de gevolgen van tientallen jaren reformisme en coalitieregeringen met burgerlijke partijen. In de laatste verkiezingen behaalde de SP slechts 22 procent in Vlaanderen en de PS 27 procent van de stemmen in Wallonië.

Maar hoe reageerde de SP-leiding op deze staking? In De Morgen van vrijdag 23 september (de laatste dag van de staking dus) werd een interview afgenomen met Van Miert. Op de vraag: “Dat de regering deze staking overleeft, heeft dat niet te maken met het ontbreken van een politiek alternatief? In tegenstelling tot Spitaels heeft de SP niet gezegd dat ze klaar staat om een andere coalitie te vormen?”, antwoordt Van Miert: “Dit was een bij uitstek syndicale actie. Iedereen weet dat we het over een compleet andere politieke boeg willen gooien. Een sociaaleconomisch alternatief. Vanaf het ogenblik dat we partners vinden om dat alternatief in de praktijk om te zetten, nemen we onze verantwoordelijkheid op.”

Gedurende de staking riep het katholieke CVCC op om in de volgende verkiezingen niet te stemmen voor de CVP. Maar als

het enige alternatief een CVP-SP regering is, waarom zouden ze dan voor de SP stemmen? Tussen '45 en '81 zat de SP meer dan 20 jaar lang (meestal met de CVP) in een coalitieregering. De christelijke arbeiders zagen dan ook geen verschil tussen de politiek van de CVP en de SP.

Nu de CVP samen met de Liberalen een politiek voert die duidelijk tegen de arbeiders en in het belang van het kapitaal is, beginnen hun ogen open te gaan. Binnen de christelijke vakbond en vooral bij de jeugd (KAJ) hoorden we al verschillende oproepen tot het vormen van een katholieke arbeiderspartij. In Wallonië is dit proces al veel eerder gevorderd. Indien de SP een duidelijk socialistisch programma aannam, dan zouden de christelijke arbeiders massaal naar ons overkomen en zou gemakkelijk een meerderheid voor een politiek in het belang van de arbeiders gevonden worden. Dan zou het bovendien niet nodig zijn dat de christelijke arbeiders een eigen politieke partij oprichten. We hebben nu al twee vakbonden, een socialistische partij die gesplitst is in een Vlaamse en een Waalse vleugel. Als daar nu nog eens een christelijke arbeiderspartij bijkomt, is de verdeling nog groter. Hier ligt een grote verantwoordelijkheid bij de SP-leiding. Zij mag niet toelaten dat de arbeiders nog eens verdeeld worden. Het beleid van deze leiding is immers verantwoordelijk voor de splitsing van de partij op nationalistische basis. Ze voerde de partij in het doodlopend straatje van het reformisme en trakteerde in de val van het nationalisme. Het programma van de partij komt hierdoor weinig geloofwaardig over en zal de crisis van het kapitalistisch systeem niet kunnen oplossen.

Het SP-alternatief

Het SP-alternatief gaat uit van de vaststelling dat de politiek die op dit ogenblik in alle kapitalistische landen gevoerd wordt er een is die de koopkracht van de bevolking via loonsverlagingen en besnoeiingen in de sociale zekerheid vermindert. Dit geeft alleen aanleiding tot meer faillissementen en werkloosheid (dus nog minder koopkracht) waardoor de economie nog meer achteruit gaat. Dit noemen de kapitalisten een aanbodeconomie waarmee ze bedoelen dat het bedrijfsleven ten koste van alles meer winstgevend gemaakt moet worden waardoor de kapitalisten weer bereid zouden zijn tot meer investeren.

Daartegenover stelt het SP-alternatief een vraageconomie waarbij de overheid juist meer geld in de economie moet pompen waardoor er meer goederen gevraagd worden zodat de bedrijven weer meer kunnen produceren, dus meer werknemers aannemen enz. ... Maar dat is juist de Keynesiaanse politiek die sinds WO 2 gevoerd werd en uiteindelijk in gans de wereld tot de enorme inflatie geleid heeft die we sinds het begin van de jaren '70 gekend hebben. Wat de SP nu voorstelt, is niets anders dan de politiek die ze reeds 20 jaar samen met de CVP gevoerd heeft en alleen maar tot een steeds verdere afbrokkeling van het stemmenpercentage van de SP geleid heeft. Bovendien kon deze politiek alleen maar gevoerd worden omdat niet alleen de arbeiders, maar ook de burgerij zelf er voordeel bij hadden.

De verkeerde idee van “selectieve groei” via staatstoelagen die door de SP-leiding nu wordt voorgesteld als een middel om de crisis te bestrijden is reeds uitgeprobeerd en mislukt, zowel in België als in het buitenland.

Een socialistisch alternatief

De huidige kapitalistische regering voert nu d.m.v. volmachten een frontale aanval door op de verworvenheden van de arbeiders. Het enige antwoord dat de SP hierop kan geven is een even frontale aanval op de verworvenheden van het kapitaal. De oppositie van de CVP-politiek toont aan welke steun de SP zou krijgen wanneer ze zich radicaal tegen het kapitaal opstelt. Daarom mag onder geen enkele voorwaarde nog maar over een coalitie met de CVP (en zeker niet met de PVV!) gesproken worden. De SP moet zich duidelijk opstellen als de enige vertegenwoordiger van de arbeiders tegen het kapitaal. Als op die manier een parlementaire meerderheid kan bekomen worden (hetgeen heel vlug kan gebeuren!) kunnen we de kapitalisten die zich jarenlang op onze rug hebben verrijkt voor deze crisis laten betalen.

De staking van het overheidspersoneel heeft slechts één ding bewezen: De arbeiders zijn bereid te vechten. Een duidelijk socialistisch alternatief zou niet alleen bij het overheidspersoneel, maar ook bij de privé nog een groter enthousiasme en een nog grotere strijdvaardigheid teweegbrengen. Daarom vechten we met Vonk binnen de SP voor het aannemen van een programma dat de volgende eisen moet bevatten:

- Onmiddellijk en volledig herstel van de index
- Opheffing van de volmachten en volmachtbesluiten
- 36-urenweek NU, met bijkomende aanwerving en zonder loonverlies
- Een minimumloon van 25.000 fr. netto

- Werk of volle loon
- Democratische controle en zelfbeheer van de openbare diensten, weg met bureaucratische verspilling en inefficiëntie
- De nationalisatie van de grote monopolies onder arbeiderscontrole en zelfbeheer om de economie te kunnen plannen in het belang van allen en niet alleen voor de winst van een handvol kapitalisten

Een herenigde SP (met de PS) moet hier rond een zo breed mogelijke campagne voeren, zowel naar de basis van de SP als naar de basis van het ACV en de niet-georganiseerde arbeiders. In deze campagne moet de SP oproepen voor nieuwe verkiezingen die het aan de SP mogelijk maken dit programma door te voeren.

Alleen op die manier kan een einde gesteld worden aan deze politiek van inleveren en loonverlies en kan een eerste stap gezet worden in de richting van een socialistisch België als eerste stap naar een socialistisch Europa en een socialistische wereld.

Eenheid Vlaamse-Waalse arbeiders

Een van de belangrijkste lessen van de staking voor de arbeidersbeweging hier in België, is ongetwijfeld de noodzaak tot eenheid van Vlaamse en Waalse arbeiders tegen de regering. In het verleden zijn tal van acties op een nederlaag uitgelopen omdat de arbeiders verdeeld waren.

Zo is er de Socialistisch-Christelijke verdeeldheid, de verdeeldheid tussen de openbare en privé- sector, en bovenal de

Waals-Vlaamse verdeeldheid. Maar wat heeft de afgelopen staking bij de overheidsdiensten ons nu geleerd? Heel belangrijk is, dat vele vooroordelen die de Waalse arbeiders in het verleden hadden t.o.v. hun Vlaamse kameraden en vice versa, tijdens deze staking in het niets zijn verdwenen. In het verleden hebben we vaak gezien dat acties in Wallonië geïsoleerd bleven, en weinig respons kregen in Vlaanderen. Deze acties hadden dan ook als voornaamste resultaat dat ze de verdeeldheid tussen Vlaamse en Waalse arbeiders aanscherpten. Hoewel met deze staking lang niet het verhoopte resultaat is bereikt, leert ze ons dat een nationale regering enkel door de ganse arbeidersbeweging over de taalgrenzen heen, effectief kan bestreden worden. Want hoezeer de regering ook probeerde een zelfverzekerde houding aan te nemen gedurende de staking, één ding staat vast: ze beefde van angst voor haar voortbestaan. Ook nu weer probeerde de burgerlijke pers de communautaire kaart te spelen. Erg overtuigend was ze echter niet. Zo schreef Manu Ruys in "De Standaard": Het is een Belgische traditie dat sociale beroering op grote schaal haast altijd wordt uitgelokt door de Waalse vakbonden, en dat de Vlaamse arbeiders dan volgen, soms tegen wil en dank.

Maar wat hebben we nu gezien? Ook in Vlaanderen was de staking vrijwel algemeen. Ook al werkte hier het veel sterkere ACV de staking in sommige gebieden duidelijk tegen, zoals in Antwerpen, werden anderzijds o.a. Gent en Oostende, vanaf het begin tot het einde acties in een gemeenschappelijk front gevoerd. Men kan dus moeilijk beweren dat de Vlaamse overheidsdiensten "tegen wil en dank" werden meegesleurd in een staking. Verder was er de Antwerpse delegatie in Charleroi, die met luid gejuich werd begroet door hun Waalse kameraden. Helaas weigerde de vakbondsleiding hen het woord te geven om hun kameraden in te lichten over de strijd in Antwerpen. Nochtans is dergelijke informatie broodnodig voor een succesvolle strijd.

Arbeiders in streken waar het moreel aan het afbrokkelen is, kunnen een hart onder de riem gestoken worden door het succes van de strijd in andere gebieden. Voor deze informatie was echter iedereen aangewezen op kranten, radio en TV. Deze media geven echter een vals of onvolledig beeld van de beweging, omdat ze in handen zijn van de kapitalisten.

Op een vergadering van de spoorarbeiders op zondag 24 september te Charleroi, werd de vastberadenheid de Vlaamse arbeiders, die onder zeer ongunstige omstandigheden de strijd hadden gevoerd, zoals de spoormannen in Limburg, met een warm applaus toegejuicht. (La Cité 26 september). Dit alles toont dan ook duidelijk aan waar de tegenstellingen in België in werkelijkheid liggen.

Tijdens de hele beweging was de communautaire rompslomp in de hoofden van de arbeiders helemaal op de achtergrond verdwenen. Zelfs de oorspronkelijke reden waarom de actie op gang gebracht was verdween tijdens de staking op de achtergrond.

De strijd werd niet langer gevoerd om de maatregelen ongedaan te maken, maar was duidelijk gericht op de val van de regering. De tegenstelling lag duidelijk tussen arbeiders in heel België en de huidige patronale regering.

Het is dan ook onjuist te beweren dat de strijd op een gedeeltelijke nederlaag is uitgelopen door "de schuld van Vlaanderen". Dit sluit echter niet uit dat nationalistische gevoelens, ook in de arbeidersbeweging, in de toekomst opnieuw kunnen opflakkeren.

De enige manier om dit te voorkomen en de eenheid te bewaren is juist het aannemen door de SP (PS) en het ABVV van een duidelijk socialistisch programma zoals hierboven beschreven.

Maar hoe staan we nu als marxisten tegenover het nationaal probleem?

Indien een meerderheid van de bevolking in Vlaanderen of in Wallonië zich voor een onafhankelijke regering, of zelfs voor een volledige afscheiding zou uitspreken, moet de arbeidersbeweging dit als een fundamenteel democratisch recht erkennen. Maar terwijl het noodzakelijk is dit recht op zelfbeschikking te verdedigen, betekent dit geenszins dat we deze zelfbeschikking zouden propageren.

Afscheiding zou immers geen enkele van de sociale en economische problemen waarmee beide gemeenschappen worden geconfronteerd oplossen. Onder alle omstandigheden moet de arbeidersbeweging echter elke verdeling van haar organisaties tegengaan. De arbeiders van beide landsdelen (en in feite over de gehele wereld) hebben identieke klassenbelangen. Om deze belangen te kunnen verdedigen, is een eenheidsorganisatie nodig. Ook op het syndicale vlak moeten we streven naar de uiteindelijke eenmaking van de beide vakbonden nastreven.

Ondertussen is het noodzakelijk de maximale eenheid in de actie te bevorderen tussen de twee verschillende organisaties. Versterk de vakbonden, versterk de Socialistische Partij! De lessen uit de staking van september '83 moeten naar alle hoeken van de arbeidersbeweging worden uitgedragen! Strijd met ons mee voor een verenigde Socialistische Partij op een duidelijk socialistisch programma. Dat is de enige weg voorwaarts!

De bittere erfenis van Thatcher

In 1979 werd een van de meest opmerkelijke figuren uit de Britse politieke geschiedenis premier. Gedurende meer dan 10 jaar ging Margaret Thatcher over tot harde aanvallen op de arbeidersklasse waarbij het leven van miljoenen mensen werd aangepakt. Ze botste op massale en militante strijd van onder meer de mijnwerkers en de drukkers maar ook de gemeenteraad van Liverpool. Uiteindelijk werd de beweging met 18 miljoen mensen die hun Poll Tax weigerden te betalen haar ondergang. Maar het beleid van Thatcher werd nadien verdergezet, ook door New Labour. Dit licht ingekorte dossier door PETER TAAFFE uit 2009 brengt een analyse van de periode onder Thatcher.

Op de 30ste verjaardag van het begin van haar eerste termijn (4 mei 1979) werd het beleid van Margaret Thatcher – de meeste gehate naoorlogse persoon in Groot-Brittannië – aandachtig onder het vergrootglas gehouden. Zoals te verwachten is in de gevestigde media, was er vooral aandacht voor haar persoonlijkheid. De meeste analyses hebben het over wie Thatcher was en de psychologische ‘afwijkingen’, waarbij ook de breed gedragen afkeer tegenover Thatcher en alles waar ze voor stond tot uiting komt. Zelfs de mediacomentatoren die eerder uit de middenklasse komen, vervoegen de miljoenen gewone werkende Britten in hun afkeer. Zo verwees The Observer Review naar rockster Elvis Costello die in 1988 live op BBC2 verklaarde dat hij lang genoeg hoopte te leven om op haar graf te dansen. “Ze heeft geen ziel”, verklaarde Costello. “Ze zal branden in de hel.” Het leidde tot lezersbrieven aan The Observer waarbij iemand uit de vroegere mijnwerkersgemeenschap van Durham voorstelde om bij de dood van Thatcher geen grafsteen maar een dansvloer te installeren, Costello was immers niet de enige die op haar graf wou dansen.

Thatcher was anders dan de vertegenwoordigers van het Britse kapitalisme die haar vooraf gingen als partijleider van de Tories. Doorgaans beheerden de conservatieve premiers na de Tweede Oorlog de ‘naoorlogse consensus’ waarbij de regering en de heersende klasse een harde confrontatie met de georganiseerde arbeidersbeweging vermeden. In de zogenaamde ‘Whig traditie’ ontwikkelden de conservatieve kopstukken de bijzonder kunstvorm van het Britse staatsmanschap waarbij wat werd meegegaan met de klassenbewegingen en sociale ontwikkelingen. Het kwam hen goed van pas in de naoorlogse periode van economische groei waarin de leiding van de arbeidersbeweging mee in bad werd getrokken, onder meer door een deel van de groeiende koek ‘te verdelen’. Maar het trage en weinig eervolle verval van Groot-Brittannië werd enkel wat toegedekt tijdens de economi-

sche groei. Toen de groei begon te sputteren, was een confrontatie tussen de klassen onvermijdelijk. Dit begon in de jaren 1960 maar het werd intensiever in de jaren 1970 en 1980.

Heath verliest tegen de mijnwerkers

De regering-Heath kwam in 1970 aan de macht na het falen van de Labour-regering van Harold Wilson tussen 1964 en 1970 om de neergang van het Britse kapitalisme te stoppen. Uiteraard werd dat falen afgewenteld op de arbeidersklasse. Edward Heath was zelf geen aristocraat maar van bescheiden afkomst. Maar hij stond wel in dezelfde politieke traditie als zijn conservatieve voorgangers. Hij bedreigde de arbeidersbeweging en stelde dat zijn regering iedere ‘algemene staking’ zou uitzitten en een nederlaag toebrengen. Toen zijn regering in 1972 en 1974 de confrontatie met de mijnwerkers aanging, verloor ze telkens. De laatste staking leidde tot een driedaagse werkweek in de mijnen en de nederlaag van Heath in de verkiezingen van februari 1974.

Het was nooit gezien dat een syndicaal conflict leidde tot algemene verkiezingen en een nederlaag voor de conservatieven. Deze ontwikkeling had een enorm effect op de strategen van het Britse kapitalisme. Heath gokte op verkiezingen rond het thema: ‘Wie heeft het voor het zeggen, de regering of de mijnwerkers’. Hij verloor. De volledige arbeidersbeweging mobiliseerde zich achter de mijnwerkers en het waren de eerste verkiezingen waarin Militant, en vooral onze leden in de Labour Party Young Socialists (LPYS), een belangrijke rol speelde. Zo trokken meer dan 400 LPYS-leden naar Bristol South-East om de zetel van Tony Benn te verdedigen. Het zorgde er mee voor dat Benn een overwinning haalde. Wilson werd na de verkiezingen van februari premier van een minderheidsregering. Hij moest vertrekken na een tweede parlamentsverkiezing dat jaar in oktober waarin Labour een kleine meerderheid haalde.

De heersende klasse begon zich voor te bereiden om in de toekomst wraak te nemen op de arbeidersbeweging. Heath werd zonder veel eerbetuigingen aan de kant gezet om begin 1975 plaats te maken voor Thatcher. Die was voorheen een eerder onbeduidende figuur in de regering van Heath. Ze had al enige afkeer onder de arbeidersbeweging opgewekt met haar beslissing om als onderwijsminister de gratis melk voor kinderen af te schaffen. Dat ze partijleider van de Tories werd, was geen toeval. Friedrich Engels, naast Marx een van de grondleggers van het wetenschappelijk socialisme, stelde dat ieder tijdperk de personiteiten naar voor brengt die door de objectieve omstandigheden vereist zijn. Als ze niet in een uitgewerkte vorm bestaan, dan worden ze 'uitgevonden'. Thatcher had niet de scrupules of de twijfels van de aristocratische Tory-leiders uit het verleden. Ze was het brutale gezicht van het Britse kapitalisme dat op dat ogenblik door de situatie vereist was. Ze polariseerde niet alleen de samenleving, maar ook de conservatieve partij zelf.

De verdeeldheid tussen de hardliners rond Thatcher en de zachtgekookte eitjes rond Heath, had niet zozeer te maken met een confrontatie van persoonlijkheden maar was gebaseerd op de vraag hoe de arbeidersbeweging zou aangepakt worden nadat deze de regering van Heath een nederlaag had toegebracht. De zachtere elementen vreesden terecht dat Thatcher en haar regering een klassenconfrontatie zouden uitlokken die zelfs het kapitalisme op zich in vraag zou stellen. Ze bleven kritisch tegenover Thatcher gedurende zowat heel haar ambtstermijn, maar zolang de regering succesvol bleek te zijn bleven de critici stil. Het doet wat denken aan de stilte onder het Republikeinse establishment in de VS toen Bush ondanks alle evidente leugens een oorlog in Irak begon.

De gevolgen van het bewind van Thatcher blijken uit de huidige wereldwijde en Britse economische ramp, een gevolg van haar heerschappij. De periode van Thatcher heeft enorme vernielingen aangericht, onder meer in de vorm van een bijzonder zwakke industriële basis voor het Britse kapitalisme. Aangevuurd door de slecht verteerbare ideeën van de hard rechtse Oostenrijkse econoom Friedrich Hayek en het messiaanse monetarisme van haar 'gekke monnik' Sir Keith Joseph, zette Thatcher een nieuwe koers in. Ze kon scoren op basis van het falen van de Labour-regering onder James Callaghan. Deze regering probeerde over te gaan tot een scherpere confrontatie met de vakbonden en besteedde daar meer aandacht aan dan aan de moeilijke economische situatie die ontwikkelde. Het leidde tot de zogenaamde 'winter van ongenoegen'. De stakingen van voornamelijk erg slecht betaalde arbeiders werd de grond ingeboord door de gevestigde media, de conservatieven en zelfs de Labour-regering die het afdeed als een staking van de 'vuile jobs'. Callaghan schoof nadien de verantwoordelijkheid voor zijn nederlaag af op het gebrek aan loyaliteit en de inhaligheid van de vakbonden. Zelfs de radicale feministe Germaine Greer stelde in haar analyse van Thatcher dat de "macht van de elitaire vakbonden" een factor was in de val van Callaghan en de triomf van Thatcher.

De winter van ongenoegen

De vakbonden die een rol speelden in de winter van ongenoegen waren nochtans allesbehalve elitair, ze vertegenwoordigden de meest uitgebuite en onderdrukte lagen. Militant waarschuwde in oktober 1978: "Vroeger of later zullen de strategen van het kapitaal concluderen dat de Labour-regering haar rol volledig

gespeeld heeft. Alleszins zal de regering indien ze het huidige beleid verder zet, zeker indien het ingaat tegen steeds meer delen van de arbeidersklasse die opkomen voor een degelijke levensstandaard, haar eigen nederlaag bij de komende verkiezingen garanderen." Deze profetische woorden werden jammer genoeg bevestigd door de verkiezingen van mei 1979.

Militant waarschuwde ook dat Thatcher "uiteindelijk een offensief tegen de arbeidersklasse en haar organisaties zou voeren. Ridley bevestigt dit." Ridley was de conservatieve schaduwminister die een blauwdruk voor een confrontatie met de vakbonden had voorbereid. Hij schreef: "in het eerste of tweede jaar na de verkiezingsoverwinning van de Tories kan er een groot conflict komen met een vakbonden, rond looneisen of afdankingen." Ridley dacht dat het van de mijnwerkers zou komen en stelde daarom voor: "A: uitbouw van een maximale voorraad steenkool, zeker in de energiecentrales; B: opmaken van plannen om steenkool te importeren; C: aanmoedigen van het aanwerven van transporteurs die niet syndicaal georganiseerd zijn; D: invoeren van een dubbele energiebron, zowel steenkool als olie in alle energiecentrales." De rechtse conservatieve parlementair Ronald Bell gaf meteen de toekomstige rol van de conservatieven aan: "Het breken van stakingen moet de meest eerbare taak van al worden."

De winter van ongenoegen creëerde alle klassenhaat die kenmerkend zou worden voor de periode onder Thatcher. Zo werden patiënten in het ziekenhuis van Reading bijvoorbeeld gevraagd of ze syndicalisten waren. Wie positief antwoordde, werd behandeling geweigerd. We stelden destijds in Militant: "De eis van een leefbaar inkomen wordt door de kapitalisten als verraad beschouwd." De regering van Callaghan liep vast en was niet in staat om de wil van de kapitalisten aan de bijna opstandige arbeidersbeweging op te leggen. Er kwamen geruchten van een splitsing in de Labour Party – toen aan basis nog een arbeiderspartij zelfs indien de leiding steeds openlijker pro-kapitalistisch was – en de vorming van een regering van nationale eenheid. Een toenmalige linkse parlementair van Labour, wijlen Stan Thorne, onthulde dat een aantal rechtse Labour-parlementsleden betrokken waren in gesprekken met Liberalen en Tories over het organiseren van een splitsing in Labour om een nieuwe regering van nationale eenheid te vormen, net zoals dit eerder werd gedaan door Ramsay MacDonald in 1931.

Van de plannen in de Jaren 1970 kwam niets in huis omdat de kapitalisten dachten dat de volgende verkiezingen hen een regering zou opleveren die stevig onder controle was. Het zou bovendien een regering zijn die de arbeidersklasse zou confronteren. Militant schreef: "Een regering-Thatcher zou erger zijn dan de gehate regering-Heath die door de vakbonden aan de kant werd geschoven met de economische chaos van een driedagenweek. De Tories willen dat de staat de vakbonden aanpakt, vliegende piketten verbiedt, de eenheid van closed shops [met verplicht vakbondslidmaatschap] breekt en regels oplegt voor vakbondsverkiezingen als voorwaarde om door de regering erkend te worden."

De aanval wordt voorbereid

Hiermee legde Militant op voorhand uit wat het programma van Thatcher was voor de verkiezingen van 1979 en hoe het kabinet daarna zou handelen. Maar voor de verkiezingen deed Thatcher er nog alles aan om haar ware bedoelingen te verbergen, de

voorbereidingen voor de confrontatiepolitiek gebeurden achter de schermen. Toen ze net verkozen was als premier en Downing Street 10 betrad, verwees Thatcher nog naar Franciscus van Assisi om te benadrukken dat de tekorten moesten aangepakt worden. De eerste begroting omvatte beperkte belastingvoordelen voor de gewone werkenden, voordelen die door de inflatie op een paar maanden tijd teniet zouden gedaan worden. De BTW werd verhoogd tot 15% en de Tories maakten zich op voor harde aanvallen op de levensstandaard van de werkende bevolking.

De rechterzijde van de Labour Party had de basis gelegd voor Thatcher. Dat gebeurde zowel door het falen om de problemen van de werkende bevolking aan te pakken, maar tegelijk ook door zich te richten tegen de linkerkzijde en vooral tegen Militant. Twee premiers van Labour – Wilson die in 1976 ontslag nam en Callaghan die overnam – begonnen een aanval op Militant in een generale repetitie van de aanval die nadien door Labour-leider Neil Kinnock en zijn bondgenoten in de jaren 1980 zou uitgevoerd worden. Callaghan verklaarde op televisie: “Wij [de leiders van Labour] hebben politieke vorming genegeerd. We hebben toegelaten dat dit in handen van de Militant-groep valt. Zij doen meer vorming dan gelijk wie anders.”

De rechterzijde van Labour dacht jongeren en werkenden te vormen door hen aanvallen op hun levensstandaard te laten aanvaarden. De rechterzijde in de partij, de Manifesto Group, verklaarde aan de vooravond van de verkiezingen van 1979 dat Labour “de partij van een permanent inkomstenbeleid moest worden.” Dat was codetaal voor het beperken van de lonen terwijl de rijken rijker werden. De rechterzijde begon een bijna permanente oorlog tegen de linkerkzijde. De belangrijkste rechtse figuren,

zoals David Owen en Roy Jenkins, dreigden met een afsplitsing die uiteindelijk ook zou plaatsvinden in de vorm van de Social Democratic Party (SDP). Deze formatie zou nadien verdwijnen en samengaan met de Liberals om samen de Liberal Democrats te vormen. Deze rechterzijde vormde de eerste linie van de kapitalistische poging om de linkerkzijde uit de partij te zetten. In januari 1980 stelde The Times, toen nog het huisorgaan van het Britse kapitalisme, dat er acties tegen Militant moesten ondernomen worden. De krant titelde: “Tijd voor een zuivering”.

Tegelijk zorgde het voorspelde offensief van regering en patronaat tegen de arbeidersklasse, samen met een opmars van werkloosheid, tot een sterk verzet van de arbeidersklasse tegen Thatcher. Dit bleek onder meer met de 140.000 aanwezigen op een vakbondsbetoging in Londen in maart 1980. In deze delegatie was er een opmerkelijke aanwezigheid van aanhangers van Militant en vooral van de LPYS die “applaus kregen toen ze op Trafalgar Square aankwamen terwijl ze de Internationale zongen.” The Times had het toen over een “onomkeerbare neergang” van het Britse kapitalisme.

De sfeer begon rijp te worden voor een vakbondsoproep voor een algemene 24-urenstaking. Dit voorstel werd nadien afgezwakt tot een ‘actiedag’. Maar op 14 mei 1980 was er toch een massale betoging van arbeidersverzet tegen de conservatieve regering. Dit werd in november 1980 gevolgd door een historische betoging van Labour met 150.000 aanwezigen. Het ging om een betoging in Liverpool tegen werkloosheid. Er volgden massale betogingen in Glasgow, Cardiff, Birmingham en Londen. Voor het eerst sinds generaties had Labour eindelijk een initiatief genomen om werkenden in actie te mobiliseren. De regionale betogingen kwamen

er onder meer door de voorstellen van de jongerenorganisatie LPYS, toen onder leiding van Militant.

De krachtsverhouding was van die aard dat de regering verplicht was om de harde confrontatie met de arbeidersbeweging tijdelijk uit te stellen. Dit bleek in de mijnsector in 1981. De dreiging om over te gaan tot een massale golf van sluitingen van mijnen leidde tot een onmiddellijke stakingsdreiging in South Wales. De regering raakte in paniek en Thatcher werd voor het eerst tot een vernederende terugtocht gedwongen. Militant waarschuwde echter: "De mijnwerkers toonden wat er mogelijk is door stoutmoedige en vastberaden acties. Maar als we de Tories laten doen, zullen ze terugkomen met nieuwe aanvallen op de rechten van werkenden en op onze levensstandaard." Dit was wat er ook in 1925 was gebeurd toen de kapitalisten geconfronteerd werden met verzet van de mijnwerkers en zich terugtrokken, wat tijd gaf om de algemene staking van 1926 voor te bereiden. De vakbondsleiding was in 1981 niet zo vooruitziend en aanvaardde de situatie zonder ernstige voorbereiding op toekomstige strijd. De mijnwerkers zouden daar een zware prijs voor betalen. Thatcher en co bouwden een enorme voorraad steenkool op, stoomden de politie klaar en bereidden ook nieuwe wetten voor om de mijnwerkers een slag toe te brengen.

Rampzalige desindustrialisering

Er was politieke onrust in Groot-Brittannië op dat ogenblik. Dit bedreigde zelfs de regering. Er waren rellen in Bristol, Liverpool, Londen en andere arbeidersbuurten in de steden. De klassenpolarisering ontwikkelde met een nooit geziene snelheid en het zorgde er onder meer voor dat marxistische ideeën populair werden, wat tot uiting kwam in de snelle groei van Militant. De regering-Thatcher bleef onverkort het waanzinnige beleid van het monetarisme volgen. De inflatie werd uit het systeem gehaald en de geldtoevoer werd beperkt. Dit leidde tot de sluiting van tal van bedrijven. Het maakte de economische crisis in Groot-Brittannië en de rest van de wereld enkel erger.

Het was deze periode die de rampzalige economische neergang van de Britse industrie versnelde. Er was voorheen al een neergang, maar onder Thatcher kwam alles in een stroomversnelling. Thatcher en het Britse kapitalisme waren zo bang van de industriële arbeidersklasse dat ze positief stonden tegenover een desindustrialisering. De industriële productie stortte in elkaar met een daling van 30% tussen 1978 en 1983. De werkloosheid liep op tot 3,6 miljoen mensen. Het Britse kapitalisme werd een kleine speler op industrieel vlak.

De huidige economische crisis heeft dit proces nog versterkt en leidt tot een gevoel van wanhoop onder de kapitalistische economie als het over de Britse industrie gaat en de toekomst ervan. Wij waarschuwden destijds consistent dat een vervanging van de industrie door een casino-economie van financiewezen, banken,... uiteindelijk rampzalig zou zijn voor het Britse kapitalisme en de Britse bevolking.

Dit werd schijnbaar tegengesproken door een combinatie van factoren waardoor Thatcher erin slaagde om haar eerste regering overeind te houden. De belangrijkste reden hiervoor was de laffe opstelling van de rechtse vakbondsleiding die weigerde om beslissende acties te ondernemen, onder meer toen harde antivakbondswetten werden doorgevoerd. Zwakheid zet aan tot

agressie. De aarzelingen, twijfel en openlijke lafheid waren de kenmerken van de rechterzijde van de vakbondsleiding. Dat is vandaag overigens nog het geval. Het versterkte de positie van de conservatieven. Thatcher werd uiteindelijk gered door de oorlog in de Falklands. Thatcher kwam in deze oorlog dicht bij een ramp, maar haar kansen keerden toen ze erin slaagde om de nog minder populaire en instabiele Argentijnse dictatuur van generaal Galtieri in 1982 een nederlaag toe te brengen. Het liet haar toe om de volledige steun van de patriottische pers achter zich te krijgen, met de krant 'The Sun' voorop. De burgerlijke media deden alsof de oude koloniale 'glorie' van Groot-Brittannië nooit was verdwenen.

De mijnwerkers en Liverpool

De Falklands-oorlog legden de basis voor een nieuwe verkiezingsoverwinning van Thatcher in 1983. De conservatieven werden versterkt door de zwakheid van Labour, nu onder leiding van de weinig doeltreffende 'linkse' Michael Foot. Die was zogezegd links maar aarzelde niet om de uitsluiting van de vijf leden van de redactie van Militant door te voeren. Er was ook een zeker economisch herstel na de crisis van 1979-81. Hierdoor konden de conservatieven verwijzen naar de belofte van 'economische glorie' nadat eerder militaire 'glorie' was bekomen in de Falklands-oorlog. Het sterkte Thatcher voldoende om de oorlog tegen de mijnwerkers verder te zetten. We gingen eerder al uitgebreid in op die mijnwerkersstaking en dus moeten we dit hier niet herhalen. Maar de vakbondsleider Arthur Scargill had ongetwijfeld gelijk toen hij recent in The Guardian schreef dat het resultaat van de staking niet op voorhand vast lag. De regering-Thatcher stond vlak voor het einde van de staking op het punt om te capituleren.

De rechterzijde binnen de vakbonden en zeker binnen Labour met het enorme verraad van partijleider Kinnock speelden een beslissende rol in de nederlaag van de mijnwerkers. Kinnock en de rest van zijn gezin werden als gevolg van zijn rol in de Britse en de Europese politiek multimiljonair. De mijnwerkers en hun gezinnen zagen hun gemeenschap en toekomst verwoest worden. De mijnwerkersstaking is een van de meest glorieus episodes uit de Britse arbeidersgeschiedenis. Het toonde tegelijk echter ook de rampzalige rol van de rechtse vakbondsleiders en de Labourleiding.

Kinnock en andere Labour-leiders speelden een gelijkaardige laffe rol in de strijd in Liverpool tussen 1983 en 1987. Een socialistisch gemeentebestuur was er begonnen met de omvorming van het leven van de mensen in de stad en ze bereikten iets wat noch Galtieri noch Kinnock ooit was gelukt, met name Thatcher een nederlaag toebrengen. Dat gebeurde in 1984. Maar het leidde tot een bijzonder scherpe vijandigheid van Kinnock en zijn entourage.

In 1985 zou Kinnock een duidelijke leugen aangrijpen om zich op de partijconferentie van Labour tegen Militant te richten. Toen het socialistische stadsbestuur van Liverpool overging tot een formele aankondiging van afdankingen onder het gemeentepersoneel – een tactische zet waarvan meteen duidelijk werd gemaakt dat het niet de bedoeling was om dit effectief door te voeren, maar slechts bedoeld was om tijd te winnen – stelde Kinnock: "Nu heb ik ze." In plaats van de solidariteit te organiseren met het stadsbestuur dat het leven en de omstandighe-

den van duizenden arbeiders in Liverpool begon te verbeteren, gebruikten Kinnock en co een leugen om het bestuur een mes in de rug te steken. Zonder enig bewijs begon Roy Hattersley, een medestander van Kinnock, te spreken over “corruptie”. Dezelfde Hattersley en Kinnock blonken nadien uit in stilzwijgen toen parlementsleden van Labour onder vuur lagen door schandalen met hun parlementaire uitgaven en onkosten.

Thatcher vond op dat ogenblik enige politieke steun in de economische veranderingen die in Groot-Brittannië en de rest van de wereld werden doorgevoerd. De neoliberale economie, gekenmerkt door de ontwikkeling van nieuwe technologie, begon vorm te krijgen. Thatcher gebruikte de beperkingen van de zogenaamde ‘gemengde economie’ om het idee van privatiseringen, waar ze overigens zelf pas een late bekeerling van was, te promoten. Het vormde de basis van wat Germaine Greer in een opiniestuk de ‘revolutie van Thatcher’ noemde, in feite een contrarevolutie.

De arbeidersbeweging stond ideologisch onder rechtse dominantie en was niet voorbereid op het offensief van Thatcher. De halfslachtige positie van de gemengde economie, met een bureaucratisch beheerde staatskapitalistische sector in overheidshanden terwijl het grootste deel van de economie in handen van de private kapitalisten was, zat in een doodlopend straatje. Thatcher en de rechtse ideologen waar ze zich op baseerde, waaronder Milton Friedman, leken een nieuw vertrekpunt na het falen van het gediscrediteerd Keynesiaanse model aan te bieden. De uitverkoop van de sociale huisvesting en de verkoop van de winstgevendende delen van de overheidssector (wat de voormalige conservatieve leider Harold Macmillan omschreef als de ‘familiejuwelen’) volgde al gauw. Het leidde tot enthousiasme en snel stijgende beurzen, niet alleen in Groot-Brittannië maar ook in de rest van de wereld waar het ‘experiment’ van Thatcher werd gezien als het prototype van een nieuw kapitalistisch eldorado. Dat was het voor sommigen ook effectief, de winsten van de kapitalisten namen pijlsnel toe en het financiële centrum van de City of London genoot van de nieuwe orgie van financialisering.

Wij waarschuwden dat dit in bittere tranen zou eindigen, niet alleen voor de arbeidersklasse maar ook voor het kapitalisme zelf. We beantwoordden Thatcher ideologisch, maar ze werd nadien ook in de praktijk van antwoord gediend door de huidige economische crisis. Volgens Thatcher was de combinatie van olie-inkomsten uit de Noordzee, samen met de ‘expertise’ van de dienstensector onder leiding van de banken en de financiële instellingen van de City het antwoord op de achterhaalde theorie van een industriële basis. Vandaag is het onmogelijk om niet te zien dat de ideologie van Thatcher zowel indirect als direct achterhaald is. Elk onderdeel van de Thatcheriaanse ideologie heeft gefaald. De beruchte leugen van de ‘huiseigenaarsdemocratie’ ligt in scherven door de toename van de dakloosheid, de opmars van krotwoningen, de uithuiszettingen en de ondraaglijke schuldenlast die de norm is geworden voor miljoenen mensen. De huisbouw staat op het laagste niveau sinds 1924 en vijf miljoen Britten zouden nu graag in degelijke ‘sociale huisvesting’ wonen.

Thatcher werd geen nederlaag toegebracht rond het thema van Europa, zoals tal van analisten beweerden, maar wel door het protest tegen de Poll Tax. Het blijft een historisch feit dat de marxisten rond Militant een beslissende rol speelden in die strijd. Thatcher wist dat zelf ook: “De beslissing om hen [de organisatoren van de anti-poll tax betoging van 31 maart 1990]

niet te vervolgen, was een van de grootste overwinningen die ze ooit behaalden op een conservatieve regering.” (Downing Street Years, p.661). We stelden van bij het begin dat het mogelijk was om Thatcher rond dit thema neer te halen. Kort na de algemene verkiezingen van 1987 schreven we in Militant: “We willen niet gewoon toegevingen of aanpassingen, de hele wet moet weg.” De niet-betalingscampagne was beslissend in deze strijd. Deze campagne werd opgestart door leden van Militant in Schotland en werd een jaar later massaal overgenomen in de rest van Groot-Brittannië. Maar liefst 18 miljoen niet-betalers zorgden ervoor dat de Poll Tax had afgedaan en het ondermijnde de positie van de iron lady.

Nederlaag van het laissez-faire kapitalisme

Thatcher stond voor een primitieve en brutale klassenoorlog tegen de rechten en voorwaarden van de arbeidersklasse. De les van het Thatcherisme is dat het kapitalisme, onder welke vorm dan ook, niet in staat is om de positie van de arbeidersklasse te verbeteren. Thatcher hielp om het tijdperk van de neoliberale opvattingen te versterken. Ideologisch werden ze beantwoord door de beperkte krachten van het marxisme, de meeste intellectuelen en leiders van de arbeidersbeweging gingen een heel eind mee in de ‘Washington consensus’, terwijl dat Thatcherisme op wereldschaal is. De prokapitalistische partijen hebben vandaag de erfenis van het Thatcherisme niet achter zich gelaten. Het meest ‘gevaarlijke’ aspect voor hen bleek de ongeregelde en onbeperkte financialisering van het kapitalisme. Nu willen ze de werkende bevolking voor hun crisis laten opdraaien. Wij antwoorden daarop: ‘Dit is niet onze crisis.’

Larry Summers, de economische adviseur van president Obama, probeert wanhopig om de crisis los te zien van het kapitalisme. “Sommigen proberen net zoals in de jaren 1930 de les te trekken dat het kapitalisme niet werkt en door een totaal ander model moet vervangen worden. Ik denk niet dat dit klopt.” Het probleem voor Summers is dat steeds meer mensen het niet met hem eens zijn. Zo was er in maart [2009] een Duitse peiling met de vraag welk economisch stelsel het beste was voor de ondervraagden, 54% antwoordde socialisme tegenover 46% voor kapitalisme.

Een peiling kan nooit een volledig beeld geven van het bewustzijn. Maar het is wel duidelijk dat het ‘laissez-faire’ kapitalisme een nederlaag heeft geleden. De staat moest tussenkomen om het systeem te redden. De kapitalisten vinden dat niet plezant, het versterkt immers het idee dat niet alleen de banken kunnen gered worden maar dat ook de andere sectoren uit de handen van de kapitalisten kunnen gehaald worden. Het beleid om geen enkele inmenging in de economie te doen, heeft geleid tot een sterke toename van de werkloosheid en steeds meer ongenoegen. Het legt de basis voor een nieuwe radicalisering.

Thatcher werd tijdens haar leven als een krachtige figuur. Ze was een belangrijk figuur, maar haar belang neemt nu af. Het tijdperk van Thatcher heeft aangetoond dat zowel de meer brutale als de meer ‘aanvaardbare’ versie van het kapitalisme probeert om de problemen van het systeem op de kap van de arbeiders af te wentelen. Daartegenover is consequent verzet nodig. De mijnwerkers, Liverpool en de campagne tegen de Poll Tax waren daar voorbeelden van.

China: de grote vertraging

Op 16 juli maakte de Chinese regering de cijfers van het BBP voor het tweede kwartaal van dit jaar bekend. Op alle financiële markten weerklonk een zucht van verluchting, de regering kondigde immers een groei van 7,5% aan. Dit cijfer – waarbij moet opgemerkt worden dat Peking bekend staat voor het manipuleren van cijfers inzake het BBP – wijst er nochtans niet op dat de tweede grootste economie ter wereld ‘gestabiliseerd’ is. Het gaat om “een papieren herstel”, aldus Keith Bradsher van de New York Times (16 juli). Bradsher wijst erop dat “onafhankelijke onderzoeken naar de bedrijven in China erop wijzen dat de verkoop en het vertrouwen in sector na sector afneemt.” Analyse door VINCENT KOLO

De statistische vooruitgang, van een groei van 7,4% op jaarbasis in het eerste kwartaal, werd vooral bekomen door nieuwe stimulusmaatregelen. Net zoals dit bij eerdere maatregelen vorig jaar het geval was, werd dit door premier Li Keqiang doorgevoerd terwijl officieel de lijn ‘geen stimulusmaatregelen’ wordt aangehouden. Onder de laatste maatregelen onder meer extra uitgaven voor publieke huisvesting en de bouw van spoorwegen – een stijging met 32% in vergelijking met een jaar geleden – en een pakket belastingverlagingen en gemakkelijker krediet (met beperktere vereisten van reserves voor sommige kleinere banken) om de kleine bedrijven te stimuleren.

Schulden lopen op

De uitzonderlijk snelle opeenstapeling van schulden heeft de mogelijkheden van de Chinese regering voor stimulusmaatregelen beperkt. Volgens Bloomberg nam de totale schuldenberg toe van 166,6% van het BBP eind 2011 tot 202,1% in het eerste kwartaal van 2014 en 206,3% in het tweede kwartaal. De toename van de schulden de afgelopen vijf jaar ging sneller dan in Japan in de jaren 1980, in zuidoost-Azië in de jaren 1990 of in de VS in de jaren 2000. Die leidden allemaal tot ernstige financiële crises. In Japan nam de verhouding tussen schulden en BBP tussen 1984 en 1989 met ongeveer 45% toe. China heeft eenzelfde stijging op minder dan drie jaar gerealiseerd.

Het wordt duidelijk dat de Chinese economie in een periode van crisis komt, wat tot sociale en politieke uitbarstingen kan leiden. De maatregelen van president Xi Jinping om de veilig-

heidsmaatregelen op te voeren en iedere georganiseerde uiting van ongenoegen de kop in te drukken, zijn voorbeelden van hoe het repressie-apparaat wordt klaargestoomd voor de komende periode. De Chinese Communistische Partij (CCP) staat voor een ‘trilemma’ van weinig aantrekkelijke alternatieven: de schuldenbom ontminnen wat mogelijk de investeringen en groei verstikken, de vastgoedzeepbel verder laten ontwikkelen tot ze barst en tot een bankencrisis kan leiden, of de sterk uitgebouwde lokale besturen aan banden leggen ook al zijn die de bron van de meeste investeringen. De druk van Peking op de regio’s om de infrastructuurwerken te versnellen in overeenstemming met het laatste ‘mini stimulus’ beleid doet de pogingen om de schuldenberg af te bouwen, het vergroot het schuldenprobleem immers.

Dit heeft kapitalistische commentatoren ertoe gebracht om te klagen dat de regering geen werk maakt van de neoliberale markthervormingen die op het Derde Plenum van de CCP eind 2013 werden beloofd. Er wordt ook geklaagd dat de beloofde “economische herbalancering” in de richting van meer consumtenuitgaven en een lager aandeel in het BBP voor investeringen (vorig jaar goed voor 54% van het BBP!) zich niet realiseert. Voor Peking is het gemakkelijker om over een nieuw evenwicht te spreken dan om dit te realiseren. Zelfs een beperkte vertraging van de investeringen kan leiden tot een meer pijnlijke economische vertraging die kan leiden tot een financiële crisis op basis van de zeepbel in de vastgoedsector. Dat is waarom sommige economen China omschrijven als een ‘fietseconomie’ die kan vallen als het teveel vertraagt.

Huizenmarkt

In een onderzoek van CNNMoney in juli 2014 stelden acht van de 10 ondervraagde economen dat de vastgoedmarkt de grootste bedreiging vormt voor de Chinese economie. Een ander verslag van de Japanse bank Nomura waarschuwde: "Het is niet langer een kwestie van 'of' maar wel 'hoe erg' de correctie van de vastgoedmarkt er zal uitzien."

De omvang van de verkoop van nieuwe wooneenheden in de vier grootste steden (Peking, Shanghai, Guangzhou en Shenzhen) nam in het eerste kwartaal van 2014 met 40% op jaarbasis af. Op nationaal vlak was er een daling van meer dan 25% en de waarde van de verkoop nam met 7,7% af. Van de 27 grootste steden van China hadden er 21 een openstaand aanbod van huisvesting dat groter was dan de vraag op jaarbasis. Negen steden hadden een openstaand aanbod dat de vraag van twee jaar overtrof.

De neergang van de markt wordt verwelkomd door de overgrote meerderheid van de bevolking die met de huidige prijzen niet in staat is om een huis te kopen. De prijzen schoten de afgelopen jaren de hoogte in. In Shanghai was er op zeven jaar tijd een toename met 273%. Dat verklaart waarom volgens een recente peiling van de People's Daily maar liefst 83% stelde dat de overheid niet moet tussenkomen om de "vastgoedmarkt te redden" zoals dit gebeurde met afkoelingsmaatregelen die in 2011 werden opgelegd. De Financial Times meldde op 12 mei 2014 dat de rijkste 1% ongeveer een derde van het Chinese residentiële vastgoed in handen heeft. Een ander rapport van CLSA, een financiergroep uit Hong Kong, stelt dat 53% van de aankopen van vastgoed in China gericht zijn op investeringen en niet op het verwerven van een plaats om te wonen. Het meeste dergelijk aangekochte vastgoed blijft leeg staan met het oog op een verkoop tegen een zo hoog mogelijke prijs.

Corrupte CCP-toplui waren erg actief op de vastgoedmarkt. In sommige gevallen verwierven ze honderden appartementen om zo hun grote vermogen te parkeren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de anticorruptiecampagne van Xi Jinping meteen een bijdrage leverde tot een neerwaartse druk op de vastgoedmarkt. De campagne van Xi gaat verder dan eerdere campagnes tegen corruptie, het is een uitdrukking van de crisis en de machtsstrijd binnen de staat.

De koortsachtige bouwoperatie van een nooit geziene omvang was het belangrijkste onderdeel van het grote stimulusplan dat door de Chinese regering in 2008 werd opgestart in een poging om de effecten van de wereldwijde crisis teniet te doen. Zoals steeds het geval is in China zijn er een aantal onwaarschijnlijke economische cijfers. Jamil Anderlini berichtte in de Financial Times (13 mei 2014) dat "China op amper twee jaar tijd, in 2011 en 2012, meer cement produceerde dan de VS in de volledige 20ste eeuw samen." China bouwde de helft van de residentiële gebouwen vorig jaar. De afgelopen vijf tot zes jaar kwamen er naar schatting 200 miljoen wooneenheden bij. Dat is meer dan anderhalf keer zoveel als het totale aantal Amerikaanse wooneenheden (130 miljoen).

De bouwoperatie van deze omvang gaat veel verder dan de 'vraag' op de markt. Die vraag wordt overigens niet bepaald door de noden van de bijna 1,4 miljard Chinezen, maar door de erg ongelijke verdeling van rijkdom die gepaard ging met de laatste 30 jaar van kapitalistische 'hervormingen en openheid.' Lage

lonen en de afwezigheid van sociale bescherming zijn nog steeds de realiteit voor een meerderheid van de bevolking. Zelfs de middenklassen hebben het steeds moeilijker om aan de huidige prijzen een appartement te kopen.

Kapitalistische commentatoren en de Chinese regering negeren het enorme overaanbod aan huisvesting, waaronder ook volledig leegstaande steden. Ze stellen dat er geen zeepbel is omdat tientallen miljoenen mensen naar de steden zullen trekken en daar spoedig de leegstaande gebouwen zullen innemen.

De migratie naar de Chinese steden is echter al over zijn piek heen. Het aantal nieuwkomers vanop het platteland is sinds 2010 gehalveerd van 12,5 miljoen tot 6,3 miljoen per jaar. Dat stelt de bank Nomura die voorspelt dat er tegen 2016 wel eens een netto afname van de stedelijke bevolking kan zijn. In de context van de huizenmarkt is het ook belangrijk op te merken dat weinig migranten vanop het platteland in staat zijn om een huis te kopen, het gaat om minder dan 1% per jaar.

De bouwwoede, zeker sinds de stimulusmaatregelen vanaf 2008, wordt gevoed door een extreme vorm van financiële speculatie. Lokale regeringen, projectontwikkelaars, corrupte toplui, staatsbanken en hun schaduwoperaties, allemaal droegen ze bij aan de prijsstijgingen voor grond, het sterk uitbreiden van krediet en het 'opleuken' van de BBP-cijfers. Dit proces heeft een erg kleine elite bijzonder rijk gemaakt terwijl de overgrote meerderheid van de bevolking in ellende bleef leven. Onder de tien rijkste vastgoedmiliardairs ter wereld, zijn er volgens de South China Morning Post (26 februari 2014) maar liefst zeven Chinezen.

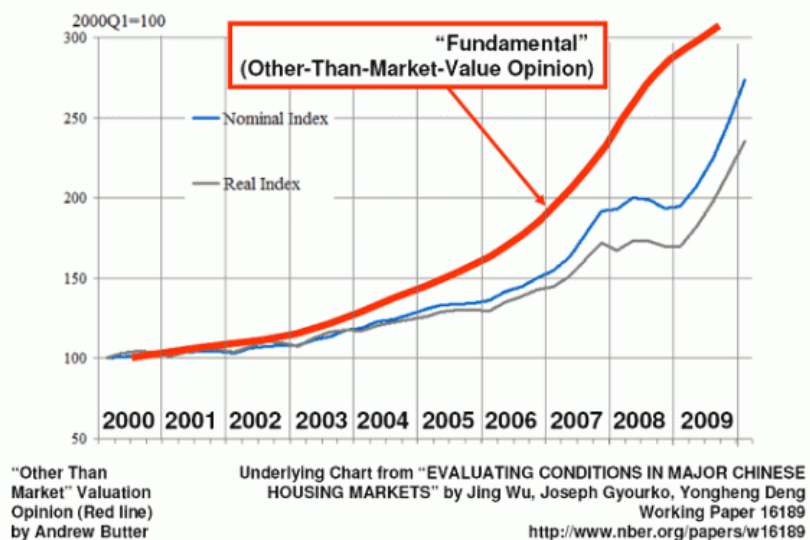
Zoals in Japan in de jaren 1980 heeft de inflatie van vastgoedprijzen geleid tot een nooit geziene omvang van kredieten bij de banken. Dit bedreigt nu de stabiliteit. "Vastgoed is in essentie de waarde die alle krediet in de Chinese economie ondersteunt," merkte de in China gevestigde economieprofessor Patrick Chovanec op. Een daling van de grondprijzen kan de waarde van de middelen van de banken en andere bedrijven sterk naar beneden trekken en verhoogt het risico op faillissementen die het volledige financiële systeem kunnen platleggen.

Wereldwijd was er de afgelopen vijf jaar een toename van de schulden met 30 triljoen Amerikaanse dollars. China is goed voor de helft van die toename. Volgens JPMorgan is de financiële schaduwsector alleen al gegroeid van 2,4 tot 7,7 triljoen dollar sinds 2010. Deze sector zou een omvang kennen die overeenstemt met 84% van het Chinese BBP. Met dergelijke cijfers was de Amerikaanse vastgoedcrisis van 2008/08 slechts iets kleinschalig.

Japans scenario?

Er zijn opmerkelijke gelijkenissen met wat in Japan bijna 25 jaar geleden gebeurde. De steile economische opgang van de Japanse economie kwam daarbij tot een halt en het land kende 20 jaar stagnatie. Net zoals in China vandaag was ongeveer 80% van de kredieten direct of indirect verbonden met de vastgoedsector. De ineensstorting van de vastgoedprijzen vanaf 1989 sloeg over naar het Japanse bankensysteem en creëerde een tsunami aan slechte leningen (leningen die niet terugbetaald worden). In China is een groot deel van de schulden geconcentreerd in de kringen van de lokale autoriteiten en hun investeringsinstrumenten, grote vastgoedontwikkelaars en de schaduwbanken die door de officiële

China House Prices

banken (en zelfs door niet-financiële overheidsbedrijven) werden opgezet om de regeringscontrole te ontwijken.

Vergelijkingen met het Japan van de jaren 1980 komen vaak voor in de huidige economische discussies. Een uitgelekte toespraak van Mao Daqing, vice-voorzitter van de grootste Chinese vastgoedontwikkelaar Vanke Group, had het over de harde realiteit waar de woordvoerders van de regering liever over zwijgen.

Hij stelde: "In 1990 stemde de totale waarde van de grond in Tokyo overeen met 63,3% van het Amerikaanse BBP. In Hong Kong werd in 1997 het niveau van 66,3% behaald. De totale waarde van de grond in Peking bedraagt nu 61,6% van het Amerikaanse BBP, een gevaarlijke ontwikkeling. Ik denk dat China de grenzen voor nieuwbouw van residentiële projecten heeft bereikt. Ik zie geen mogelijkheid van een verdere stijging van de huizenprijzen, zeker in de steden waar er veel huizen zijn. Tenzij de regering er nog enkele triljoenen tegenaan gooit. Peking en Shanghai staan al op de lijst van de duurste steden ter wereld als wordt gekeken naar de mediane prijzen voor vastgoed in het centrum van de stad."

Deze verklaring van een hooggeplaatste insider laat geen twijfel bestaan over het feit dat er een enorme zeepbel in de Chinese vastgoedsector bestaat en dat deze zeepbel haar grenzen bereikt. De timing kan niet met zekerheid voorspeld worden, maar wel staat vast dat deze situatie niet houdbaar is. Wat onhoudbaar is moet op een bepaald ogenblik ophouden. Zoals in Japan en recenter in de VS kan het barsten van een zeepbel in de vastgoedsector een kettingreactie van dalende prijzen – deflatie – veroorzaken waarmee de enorme schuldenproblemen nog groter worden.

De Chinese dictatuur met zijn minstens formele controle op de staatsbanken probeert maatregelen te nemen om een financiële crisis af te wenden. Slechte leningen binnen het bankensysteem worden verborgen gehouden of geminimaliseerd. In een autoritair systeem met bijna totale controle op de media is het mogelijk om zaken in de doofpot te steken om te vermijden dat slecht nieuws leidt tot paniek op de markten.

Het regime bereidt zich voor om falende financiële instellingen

opnieuw te redden en zogenaamde 'bad banks' te vestigen zoals dit 15 jaar geleden ook gebeurde bij de laatste explosie van leningen die niet langer afbetaald werden. Er zijn bedrijven waar de schulden die niet kunnen opgehaald worden, meteen begraven worden. Het lijkt op het financiële equivalent van giftig afval. Dit leidt tot de wonderbaarlijke indruk dat de banken terugkeren naar een gezonde situatie. De banken worden vervolgens geherkapitaliseerd met regeringsmiddelen. De omvang van deze operatie zal nu echter veel groter moeten zijn. Peking wil vermijden dat dit op nationaal vlak gebeurt en dringt er bij de provincies en steden op aan om 'bad banks' te vestigen om de reddingsoperaties op lokaal vlak door te voeren en zo een volledig vastlopen van het systeem te vermijden. De vorige reddingsoperatie voor de banken, in 1999-2000, kostte ongeveer 40% van het Chinese BBP. Dat bedrag was nodig om de vier grote overheidsbanken 'op te kuisen' en voor te bereiden op deelname aan de beurzen in China en de rest van de wereld. De slechte schulden werden overgeheveld naar vier 'bad banks' die tot op vandaag bestaan. Dit truukje op een veel grotere schaal herhalen, zal niet gemakkelijk zijn.

Sinds begin dit jaar probeert de regering voor het eerst op selectieve basis een aantal bedrijven failliet te laten gaan. Daarbij zijn er ook enkele erg speculatieve waarden die door de schaduwbanken verkocht werden betrokken. Het is een poging om de meer roekeloze vormen van speculatie aan banden te leggen. In de meeste gevallen koos Peking ervoor om de banken te redden en faillissementen te vermijden. De angst is groot dat zelfs het falen van enkele obscure financiële producten van de schaduwbanken kan leiden tot een bredere crisis. Het is niet voor niets dat premier Li de hervormingen van de Chinese banken vergeleek met het "ontmantelen van landmijnen."

De neergang van de huizenmarkt begint al te wegen op de economische groei in de vorm van een afname van de investeringen, terwijl investeringen de belangrijkste factor van het BBP vormen. Het zet ook de financiële positie van de lokale autoriteiten onder druk, die zijn voor een groot deel van hun inkomsten afhankelijk van de verkoop van grond (in 2013 ging het gemiddeld om 39% van de inkomsten).

Wereldwijde gevolgen

"De Chinese vastgoedsector is de belangrijkste van de wereld economie", verklaarde de voormalige topeconoom van UBS, George Magnus, in de Financial Times. Het wijst op het grote belang ervan voor het wereldkapitalisme. Volgens de officiële gegevens was de vastgoedsector vorig jaar goed voor 16% van het Chinese BBP. In de VS was dit op het hoogtepunt van de zeepbel (2006) 8,9%. Een studie van Moody's Analytics stelt dat de vastgoedmarkt in 2013 goed was voor 23% van het BBP.

De bouwwoede in China heeft middelen uit de hele wereld aangetrokken en vormde de basis voor een wereldwijde stijging van de prijzen voor grondstoffen. Dit heeft de BBP-groep in Afrika, Latijns-Amerika en Azië de hoogte in geduwd. Het einde van deze huizenboom is dan ook bijzonder slecht nieuws voor het wereldkapitalisme.

Socialisme en nationale rechten.

Het debat over Oekraïne, Israël/Palestina en andere landen

Het bloedige conflict in Oekraïne heeft samen met het bloedbad onder de Palestijnse bevolking in Gaza het thema van de 'nationale kwestie' eens te meer op de politieke agenda geplaatst. Hoe kunnen we een weg opgaan die schijnbaar eeuwenoude onoplosbare kwesties wel tot een oplossing kan brengen? Dat is een vraag die zich op scherpe wijze stelt voor de arbeidersbeweging, zeker in de regio's die onmiddellijk geraakt worden door de oorlog maar ook voor de internationale arbeidersbeweging. Een dossier door PETER TAAFFE.

De gebeurtenissen van de afgelopen maanden hebben aangetoond dat de verschillende kapitalistische machten niet bereid en niet in staat zijn om een democratische en rechtvaardige oplossing te bieden voor de situatie in Oekraïne. De hypocrisie van het VS-imperialisme en het Europese kapitalisme langs de ene kant en het Russische oligarchische regime van Poetin langs de andere kant dat zich plots opwerpt als verdediger van 'onderdrukte naties en minderheden' zal weinigen om de tuin leiden. Het gaat immers om een weinig verholen berekening van de eigen strategische politieke en militaire belangen. 'Het recht op zelfbeschikking' is voor hen een holle frase die zodra ze in de weg staat snel aan de kant wordt geschoven.

"We zullen Rusland klein krijgen met sancties", waarschuwden de grote Westerse imperialistische machten onder leiding van de VS. "We zullen wraak nemen met eigen sancties en beginnen met het in beslag nemen van de bezittingen van Britse bedrijven, waaronder Shell en British Petroleum", antwoordde het regime van Poetin.

Terwijl de kapitalisten en hun partijen en vertegenwoordigers geen oplossingen hebben, tonen velen ter linkerzijde, met inbegrip van sommigen die zichzelf als marxisten zien, een complete ideologische verwarring en hulpeloosheid tegenover de harde nationale en etnische conflicten in Oekraïne en het Midden-Oosten. Er zit geen greintje socialisme, laat staan marxisme, in de benadering van een groot deel van de linkerzijde.

Zo was er op de recente betoging tegen het bloedbad in Gaza een pamflet van 'Solidariteit met het antifascistisch verzet in Oekraïne'. Daarin stond: "We zijn tegen de steun van Groot-Brittannië en de Westerse regeringen aan het extreemrechtse regime in Kiev." Daar is op zich niets mis mee, de regering van Kiev baseert zich inderdaad op rechtse en zelfs neofascistische krachten voor de moorddadige campagne in oostelijk Oekraïne. Maar waar is de veroordeling van het imperialistische en oligarchische regime van Poetin? Dit regime stelt openlijk dat ze het 'nabije

buitenland' wil domineren, onder meer landen van de voormalige Sovjetunie waarbij niet wordt gearzeld om democratische en nationale rechten aan de kant te schuiven.

Dat alles blijft onvermeld. Een prominente verdediger van de campagne verklaarde op de oprichtingsconferentie wel: "Het is niet mijn taak om de Russische oligarchie te bekritisieren. Maar als ik dat zou doen, zou het niet zijn omdat ze teveel tussenkomen maar wel omdat ze niet tussenkomen." Onwaarschijnlijk genoeg werd eraan toegevoegd dat de nationale kwestie in Oekraïne niet aan de orde is en dat "als het VS-imperialisme, de NAVO, Angela Merkel, de Conservatief-liberale Britse regering en de Oekraïense fascisten aan de ene kant staan, ik weet aan welke kant ik sta." Dit impliceert dat de arbeidersbeweging – en we mogen niet vergeten dat dit van een 'marxist' komt – aan de kant van Poetin zou moeten staan om de interventie van dit oligarchisch regime in Oekraïne te steunen.

Wij hebben steeds de legitieme nationale aspiraties van de bevolking van Oekraïne, Krim,... verdedigd, terwijl we ons tegelijk verzetten en opkomen tegen extreemrechts en de openlijk fascistische krachten in Oekraïne, die overigens in de laatste verkiezingen niet meer dan 3% van de stemmen haalden. Tegelijk proberen we de klasseneenheid te bewerkstelligen en te versterken. We geven kritische steun aan oprechte socialistische krachten, zelfs indien ze bijzonder zwak staan.

Geen afgewerkte formules

Het is belangrijk om de oprecht democratische en nationale aspiraties van de volkeren in Oekraïne en de regio te ondersteunen. Zo was het met betrekking tot Krim correct om steun te geven aan het recht op zelfbeschikking – met inbegrip van afscheiding van Oekraïne – toen dit de wens van de overweldigende meerderheid van de bevolking bleek te zijn. Terwijl marxisten kritische steun geven aan oprechte onafhankelijkheidsbewegingen, verdedigen we ook steeds de rechten van alle minderheden. In

het geval van Krim ging het onder meer om de Tataren en andere groepen.

Er werd beweerd dat het referendum op Krim niet op een eerlijke en doorzichtige wijze werd gehouden. Maar tegelijk was er weinig twijfel dat een meerderheid van de bevolking effectief aansluiting bij Rusland wilde. Alle twijfels zouden aan de kant kunnen geschoven worden met de verkiezing van een revolutionaire grondwetgevende vergadering op basis van massale comités die een uitdrukking geven aan de wil van de bevolking.

Betekent dit dat we de voorkeur geven aan separatisme en het opbreken van voorheen geïntegreerde staten? Neen, niet automatisch. Er zijn geen in steen gebeitelde formules als het over de nationale kwestie gaat. De situatie in Oekraïne is erg volatiel en ontwikkelt snel. Wat op het ene ogenblik een correcte eis is, kan door de gebeurtenissen achterhaald worden.

Maar we geven in geen enkel geval steun aan het gedwongen behoud van een groep of een nationaliteit binnen een staat die door hen gezien wordt als een onderdrukker. We zijn voorstander van een vrijwillige socialistische confederatie. Het was met deze methode dat een echte ‘Sovjet-Unie’ werd gevestigd door Lenin en Trotski. Dit had niets te maken met de stalinistische karikatuur waarin de dominantie van een centrale bureaucratische Russische elite tot stand kwam.

Zoals Lenin meer dan 100 jaar geleden stelde, kan een nieuwe samenleving die democratisch en socialistisch is niet opgebouwd worden op de minste ‘verplichting’ van de ene nationaliteit of groep tegenover een andere. Het recht op zelfbeschikking heeft doorgaans betrekking tot een nationaliteit die verbonden is met een territoriale entiteit. Maar dit recht kan soms ook de vorm van een kleinere entiteit of zelfs een stad aannemen indien deze zich anders beschouwt dan de andere landen of regio’s. Zo moeten we in de toekomst rekening houden met een speciale entiteit voor Brussel binnen een Belgische socialistische confederatie, de bevolking van Brussel onderscheidt zichzelf immers van deze in Wallonië en Vlaanderen.

De strijd in Oekraïne, zeker in het oosten van het land, kan dermate gefragmenteerd raken doorheen het bloedige conflict dat momenteel plaatsvindt, dat het niet leidt tot een duidelijke afgelijnde staat maar dat er een opbreken van de regio is. In de miljoenenstad Donetsk, die gebombardeerd wordt door de Oekraïense regering en een dode stad dreigt te worden, is het niet uitgesloten dat de bevolking afscheiding wil van zowel Oekraïne als Rusland. Marxisten zouden de bevolking van de stad hierin steunen als dat is wat ze willen, tegelijk zouden we dit verbinden aan de strijd voor een socialistische confederatie in Oekraïne en de regio.

Een dergelijke ontwikkeling is helemaal niet denkbeeldig, zoals sommige critici suggereren. De unipolaire wereld met de VS als dominante wereldmacht die overal zijn stempel op de gebeurtenissen kan drukken, behoort tot het verleden. De VS is nog steeds de belangrijkste economische en militaire macht en zal dit nog een tijdlang blijven. Maar er zijn grenzen aan de macht van de VS. Er duikt een nieuw post-Irak ‘syndroom’ op met onder de Amerikaanse bevolking een grote gevoeligheid voor oorlog en een verzet tegen het beleid van permanente interventies. Luchtbombardementen en het gebruik van drones genieten nu de voorkeur. Maar dergelijke bombardementen leveren vaak het

omgekeerde resultaat op van wat de bedoeling was.

Israël/Palestina

Zoals de draad van Ariadne is enkel een uitgewerkte marxistische analyse in staat om het kluwen van de nationale kwestie te ontcijferen. Dit is zeker het geval voor de complexe kwestie van de nationale rechten van de Palestijnse en Israëlische volkeren, een kwestie die eens te meer op de voorgrond trad met het conflict in Gaza, dat steeds meer aan Grozny doet denken met een enorm aantal doden en een kwart van de bevolking die intern op de vlucht is.

Het CWI heeft consistent naar voor gebracht dat een uitweg uit dit bloedige conflict waarbij de rechten van Palestijnen en Israël worden gerespecteerd uit een langetermijnoplossing van twee staten bestaat – een socialistisch Palestina en een socialistisch Israël met mogelijk Jeruzalem als gedeelde hoofdstad en dit in het kader van een socialistische confederatie. Dat heeft samen met onze afkeer van willekeurige sancties tegen Israël – sancties die de Israëlische arbeiders verder in de armen van de reactionaire regering kunnen duwen – geleid tot kritiek van onder meer de International Socialist Organisation (ISO) in de VS.

Zij schreven op 17 augustus een kritiek op de Amerikaanse afdeling van het CWI, Socialist Alternative. Daarin stelde de ISO dat onze houding “tegenover Israëlische Joodse arbeiders consistent is met de politieke positie die historisch wordt verdedigd door de internationale groepering van Socialist Alternative over het recht van Israël om te bestaan. Dit geloof in het recht van de Israël om een eigen natie te vormen bepaalt de positie van het CWI en Socialist Alternative over BDS [boycot, desinvesteringen en sancties]. Maar het is gebaseerd op een fundamenteel verkeerd beeld op het socialistische principe van het recht van naties op zelfbeschikking. In de marxistische traditie is er geen steun voor de positie dat een koloniale staat – in de regel een apartheidstaat, of het nu een Joodse staat is waar niet-Joden politiek de mond gesnoerd worden of het apartheidsregime in Zuid-Afrika destijds waar niet-blanke Zuid-Afrikanen geen politieke rechten hadden – het recht heeft om te bestaan.”

Het recht op zelfbeschikking is in tegenstelling tot wat de ISO beweert geen ‘socialistisch principe’ maar een democratische taak. Oprechte democratische principes worden in dit tijdperk enkel gerealiseerd door een socialistische revolutie. We hebben de argumenten van de ISO al meermaals beantwoord. In het boek ‘Marxism in Today’s World’ stelden we: “De belangrijkste wet van de dialectiek is dat de waarheid concreet is. Historisch wordt niet betwist dat het trotskisme, van de tijd van Trotski zelf, gekant was tegen de vorming van een Joodse staat op Palestijns grondgebied. Dat was zijn algemene positie in het interbellum. Maar hij paste zijn standpunt aan toen de nazi-vervolg van de Joden bekend raakte. Er drong zich een nieuwe situatie op. Trotski was steeds flexibel om rekening te houden met nieuwe belangrijke ontwikkelingen. Er was onder de Joodse bevolking een gevoel dat ze uit Duitsland en Europa weg moesten en dit ging gepaard met een groeiende steun voor de droom van een nieuw thuisland.

“Trotski stelde dat als de Joden onder het socialisme een staat wilden in, laat ons zeggen een deel van Afrika met goedkeuring van het Afrikaanse volk of in Latijns-Amerika, we dit zouden

moeten overwegen. Maar niet in Palestina. Dat zou een bloedige val zijn voor de Joden. Het is opmerkelijk hoe deze voorspelling zich heeft gerealiseerd. De trotskistische beweging heeft zich verzet tegen een aparte Joodse staat in Israël omdat het een hindernis was voor de Arabische revolutie. Israël werd opgezet als gevolg van de kolonisatie van Arabisch grondgebied, door het verdrijven van Palestijnen en door een mengeling van een radicale en zelfs 'socialistisch aandoende' nationalistische retoriek naar de Joodse bevolking die de nachtmerrie van de Holocaust en de Tweede Wereldoorlog had overleefd."

Rond de kolonisten stelden we: "Een staat of reeks staten kan gevormd worden door het brutaal verdrijven van volkeren. Kijk naar hoe de Griekse bevolking werd verdreven uit delen van het nabije Oosten of de Turken uit Griekenland na de val van het Ottomaanse rijk. Als je teruggaat en de kaart hertekent, zouden er nu grote uitwisselingen van bevolkingsgroepen zijn. Als gevolg van de verschrikkelijke misdaden tegen de Joden in Europa onder het nazi-kapitalisme, werd dit als rechtvaardiging gebruikt voor een misdaad tegen de Palestijnse bevolking. Dat blijft een onbetwistbaar historisch feit."

"Maar de realiteit vandaag, na verloop van tijd, is dat er een Joods of Israëlisch nationaal bewustzijn tot stand is gekomen. Wat zeggen marxisten daarover? Negeren we gewoon de reële situatie en blijven we vasthouden aan de oude positie? De

oplossing van ... [ISO en co] en anderen ter linkerkant is een Palestijnse staat – wat aanvankelijk ook ons standpunt was – in de vorm van een eengemaakte Palestijnse staat met rechten voor de Joodse bevolking in deze Palestijnse staat. Ze brengen dit evenwel naar voor in een burgerlijke context, terwijl wij het altijd in een socialistisch kader zagen. We verdedigen geen tweestatenoplossing op burgerlijke oplossing, zoals sommige kleine groepen dat doen. Dat is immers een utopische droom."

Eerdere voorstellen voorzagen slechts een klein deel van het oorspronkelijke Palestina voor de Palestijnse bevolking. De voormalige Israëlische premier Olmert "stelde voor om Palestina te herverdelen, een voorstel dat nu niet meer op de agenda staat, waarbij amper 10% als staat voor de Palestijnen zou overblijven. Dat is een soort Bantoestan. Het is geen leefbare staat voor de Palestijnse bevolking. Er is geen mogelijkheid van een leefbare kapitalistische tweestatenoplossing. Een tussentijds akkoord is niet uitgesloten, maar het is geen oplossing voor de nationale problemen van zowel de Palestijnen als de Israëli. Maar het idee van een tweestatenoplossing, van een socialistisch Palestina en een socialistisch Israël binnen een socialistische confederatie van het Midden-Oosten is, op dit ogenblik, een correcte programmatieke eis." (Marxism in Today's World, editie uit 2013, p 29-30)

De ISO en anderen doen het idee van een socialistische confe-

Protest in Israël tegen de oorlog in Gaza

deratie in het Midden-Oosten af als een onrealistische oplossing voor de problemen van de massa's in de regio. Maar de kapitalisten zelf hebben wel oog voor de mogelijke economische voordelen van een regionale confederatie. "Zo heeft Egypte bijvoorbeeld lageloonarbeid maar een hoge jongerenwerkloosheid. Buurland Libië heeft teveel kapitaal, enorme infrastructuurprojecten en een onbevredigbaar tekort aan arbeidskrachten. Turkije heeft de expertise om luchthavens, bruggen en wegen te bouwen. Deze elementen moeten verbonden worden. Volgens ons onderzoek werd de afgelopen maanden minstens 20 miljard dollar vanuit de Golflanden aan Egypte beloofd, maar er is geen plan op lange termijn. De Arabische Liga, de bestaande regionale structuur, heeft niet de geloofwaardigheid, de capaciteit of de creativiteit om deze naties aan hetzelfde zeel te laten trekken." (Financial Times, 20 juni 2014)

De kapitalisten in het Midden-Oosten zijn niet in staat om een dergelijk project te realiseren. De arbeidersklasse daarentegen kan op verenigde wijze werken en democratisch socialisme doorheen de regio vestigen om een socialistische confederatie te vestigen.

Campagnes om Israël te boycotten

De ISO maakt een wel erg ruwe vergelijking tussen Israël vandaag en Zuid-Afrika ten tijde van de apartheid. Dit versterkt hun kritiek op het CWI niet, het ondermijnt het slechts verder. In tegenstelling tot wat de ISO beweert, zijn er grondige verschillen tussen het Zuid-Afrikaanse apartheidsregime en Israël, niet in het minst op demografisch vlak. Er waren zeven keer meer Afrikanen en anderen dan blanken in Zuid-Afrika. Dat is momenteel niet het geval in Israël/Palestina. Als ze bedreigd wordt met vernietiging, zal de Israëlische bevolking strijden.

We stelden in 'Marxism in Today's World' (p. 32): "Zelfs het 'vredeskamp' zal vechten indien het recht op een afzonderlijke staat bedreigd is. De Israëlische arbeidersklasse zal terugvechten als bedreigd wordt om ze in de zee te drijven. Er zijn dan ook overgangseisen nodig om de massa's te benaderen. Wij zeggen: jullie beslissen wat de grenzen van een toekomstige staat in een socialistische confederatie zal zijn. Het is zelfs mogelijk dat Israëli en Palestijnen op basis van een socialistische revolutie in het Midden-Oosten beslissen om in één staat samen te leven met autonomie voor beide bevolkingsgroepen. We kunnen dat niet op voorhand zeggen. Maar de dialectiek van de situatie is dat als je probeert om hen nu één staat op te dringen, dat dit zal verworpen worden. Israël is een etterende zweer in de regio. Een sleutelkwestie voor de revolutie in het Midden-Oosten is hoe de Israëlische arbeiders van de heersende klasse kunnen weg getrokken worden. Bedreig hen om het idee van een Israëlisch 'thuisland' af te nemen en je maakt geen kans om dit bereiken."

Op dit ogenblik moeten we ermee omgaan dat de Palestijnse en Joodse volkeren beslist hebben dat ze niet een in een staat kunnen samenleven. Dat is hun bewustzijn. Wat zeggen marxisten en trotskisten in die situatie? De ISO blijft op dogmatische wijze abstracte formules herhalen die losstaan van de realiteit op het terrein. Socialisten en marxisten kunnen verschillende volkeren echter niet verplichten om in dezelfde staat samen te leven.

Inzake de BDS-campagnes komt de ISO met een late kritiek op een artikel van Judy Beishon in Socialism Today (nr 169, juni

2013). Eens te meer zijn hun argumenten niet alleen verkeerd maar ook compleet naast de kwestie. Judy of het CWI verzetten zich niet tegen iedere vorm van boycot. We benadrukken dat alleen een verenigde massabeweging van Israëlische en Palestijnse arbeiders een kracht kan vormen die de kapitalisten, zowel Israëlische als Palestijnse, aan de kant schuift. Selectieve boycotcampagnes kunnen een ondersteunende rol spelen in het verzwakken van de Israëlische staat, bijvoorbeeld met een boycot van wapenexport of van goederen en producten van de bezette gebieden of een boycot van universiteiten in de bezette gebieden. Dergelijke maatregelen kunnen nuttig zijn in het belichten van de Palestijnse onderdrukking. Maar het zal op zich niet volstaan om de greep van de Israëlische regering of de heersende klasse te ondermijnen. Dat was overigens ook niet het geval met de sancties en de boycot van Zuid-Afrikaanse producten ten tijde van het apartheidsregime. Een gerichte campagne, die in de nasleep van de horror in Gaza kan groeien, moet bediscussieerd worden met zowel de Palestijnen als de Israëlische arbeiders. Dat kwam allemaal aan bod in het artikel van Judy waar we nog steeds volledig achter staan.

De ISO heeft een gelijkaardige eenzijdige benadering inzake de wraakacties door Hamas met raketaanvallen op Israël. Wij hebben ons nooit verzet tegen het recht van de Palestijnen om zich te verdedigen tegen Israëlische aanvallen, ook niet met gewapend verzet in Gaza en legitieme aanvallen op militaire doelwitten in Israël zelf. We wezen echter wel op het inefficiënte karakter van de raketaanvallen – het is als met erwtjes gooien naar tanks. En bovendien zijn deze aanvallen contraproductief als ze willekeurig gericht zijn tegen burgers. Het drijft de Israëlische arbeiders in de armen van hun ergste vijand, de rechtse regering van Netanyahu, net zoals de willekeurige aanvallen van Israël op burgers in Gaza Hamas niet ondermijnd maar versterkt hebben.

De nationale kwestie is vandaag veel complexer dan ten tijde van Lenin en Trotski. Voor marxisten zijn er twee kanten aan. We verzetten ons tegen burgerlijke nationalisme dat de arbeidersklasse wil verdelen. We zijn voor een maximale eenheid van de arbeidersklasse over de grenzen en continenten heen. Maar tegelijk verzetten we ons tegen de gedwongen incorporatie van afzonderlijke nationaliteiten in een staat als ze dat niet willen. We zijn voor de onafhankelijkheid van Oekraïne, maar verzetten ons tegen het regime van Kiev en het beleid om beroep te doen te doen op neofascisten en extreemrechtse Oekraïense nationalisten om de rechten van minderheden te onderdrukken. We verzetten ons tegelijk tegen het Groot-Russische chauvinisme van Poetin en zijn aanhangers en komen op voor een onafhankelijke arbeiderspositie in de strijd voor een socialistische confederatie in de regio.

Enkel op deze manier, met een duidelijk klassenprogramma en perspectieven waarin abstracte propaganda wordt vermeden, is het zelfs in deze moeilijke objectieve situatie van oorlog en conflict mogelijk om een weg te vinden om de arbeiders voor het socialisme en het marxisme te winnen.

Waarom socialisten zowel tegen N-VA-nationalisme als voor Schotse onafhankelijkheid zijn

Ondanks de enorme intimidatie door het volledige Britse establishment, van de grote bedrijven en hun politieke marionetten tot de gevestigde media, stemden 1,6 miljoen Schotten op 18 september voor onafhankelijkheid. Socialistten voerden een actieve campagne om Ja te stemmen voor een onafhankelijk socialistisch Schotland. Ook bij ons voelen velen sympathie voor de Schotse revolte tegen het besparingsbeleid, maar duiken er vragen op. Is de roep naar Schotse onafhankelijkheid niet hetzelfde als het communautair opbod van N-VA bij ons? Wij vroegen het aan ANJA DESCHOEMACKER, onze specialist inzake de nationale kwestie.

Kan de brede steun van de Schotten voor onafhankelijkheid vergeleken worden met het nationalisme van N-VA en co?

Anja: “Neen. Ook de N-VA zelf erkent dat er in Vlaanderen op dit moment geen draagvlak bestaat voor onafhankelijkheid. Alle ernstige peilingen tonen dat slechts een minderheid van de Vlamingen de idee van onafhankelijkheid genegen is (15-20%), terwijl in Schotland iets minder dan de helft van de bevolking voor onafhankelijkheid stemde in het referendum.

“Maar ook buiten de peilingen en het resultaat van het referendum valt het verschil in draagkracht op. Wanneer in Schotland wordt gemobiliseerd om steun voor onafhankelijkheid uit te drukken, komen daar honderdduizenden mensen naartoe. Meetings over de kwestie trokken steeds opnieuw grote aantallen mensen aan. Iemand tegen het lijf lopen die er onverschillig bij blijft, is niet evident. Terwijl een grote massa Vlamingen enkel een zucht laat als het communautaire gedoe opnieuw begint. Peilingen tonen steun voor meer regionale bevoegdheden, maar het aantal mensen dat hiervoor ook effectief op straat zou komen, is zeer beperkt.

“Wanneer mensen wordt gevraagd naar de reden van hun steun voor Schotse onafhankelijkheid, dan valt de naam Thatcher zo goed als altijd. De hele periode waarin zij aan de macht was, be-

stond er een Labourmeerderheid in Schotland, een meerderheid voor linksere politiek. In die zin is Schotland eerder te vergelijken met Wallonië – met dat verschil dat Schotland er na een periode van desindustrialisering economisch sterker voor staat, vooral door de ontwikkeling van de energiesector en de banken – dan met Vlaanderen.

“Waar de steun voor de N-VA een steun is voor een economisch rechtser politiek dan de traditioneel Belgische, is dat in Schotland het tegenovergestelde voor wat betreft het onafhankelijkheidsstreven. De ja-stem is het sterkst in arbeiderswijken, waar afscheiding van Groot-Brittannië deel uitmaakt van het verzet tegen harde besparingen.

“Zoals de Socialist Party Scotland begin september stelde: ‘Steeds meer mensen voeren actief campagne voor een ja-stem en de publieke meetings zijn bijzonder groot. Dat staat in een scherp contrast met voorbije verkiezingen die een steeds verder afkalvende deelname kenden en weinig enthousiasme voor de discussies die door de gevestigde partijen werden opgeworpen. Het enthousiasme vandaag wijst op de hoop dat een ja-stem een realistische mogelijkheid wordt en voor het eerst in het leven van veel mensen een kans vormt om de levensomstandigheden te veranderen. (...) Het belangrijkste reden waarom de neen-campagne nog voorop ligt, moet gezocht worden bij de terechte twijfel over

wat een onafhankelijk kapitalistisch Schotland zou betekenen voor de meerderheid van de bevolking. De beloften van de SNP over lagere belastingen voor de grote bedrijven en aanhoudende besparingen zijn een grote hinderpaal voor een meerderheid van ja-stemmen. (...) De grote socialistische meetings tonen dat er een groeiende steun is voor ideeën zoals het gebruiken van de bevoegdheden van de onafhankelijkheid om de besparingen te stoppen, de olie en gassector alsook de bankensector in publieke handen te nemen en iedereen een degelijk loon te geven.’

“In Vlaanderen is dit anders. De steun voor “meer Vlaanderen” is sterker onder vooral de kleine patroons. In de arbeidersklasse is de optie van nationale eenheid rond o.a. de verdediging van de sociale zekerheid dan weer een pak sterker. Uiteraard heeft een deel van het lidmaatschap van ABVV en ACV voor de N-VA gestemd, al was het enkel uit onvrede met de traditionele partijen. Maar zelfs als onder lagen van arbeiders ook illusies zouden bestaan over een mogelijke verbetering van hun levensstandaard indien Vlaanderen “niet meer moet betalen voor Wallonië”, zullen ze daarvoor niet op straat komen. Dat zal de klasse wel massaal – en nationaal – indien de federale regering een programma als beschreven in de formateursnota zou uitvoeren.”

Is het niet tegenstrijdig dat socialisten in België zich tegen nationalisme – zowel Vlaams nationalisme als Waals regionalisme – verzetten terwijl ze in Schotland de YES-campagne steunen?

“Neen. Revolutionaire socialisten – van Marx over Lenin en Trotski tot het CWI vandaag – hebben nooit één formule uitgewerkt voor de nationale kwestie. De reden is duidelijk: iedere nationale kwestie is anders.

“Wat centraal staat in onze analyse is de kwestie van arbeidersseenheid tegen het besparingsbeleid en uitiem tegen het kapitalisme. Wanneer een gevoel van nationale onderdrukking aanwezig is en het verzet ertegen groeit onder de arbeidersklasse, zoals in Schotland, kan die eenheid enkel verzekerd worden indien er in de arbeidersbeweging respect wordt opgebracht voor de nationale aspiraties van de Schotse arbeiders. Echte socialisten zullen nooit nationale eenheid opleggen, dat is een kwestie van democratie. We zijn voorstander van grotere gehelen van de vele kleine naties en regionale groepen, maar dan wel op een vrijwillige basis.

“Een ander centraal element, uiteraard verbonden met het eerste, is de vraag over steun aan organisaties en partijen die een burgerlijk nationalisme voorstaan, zoals N-VA, SNP of CIU in Catalonië of nog de PLO in Palestina. Echte socialisten bieden nooit steun aan burgerlijk nationalisme. In navolging van o.a. de Ierse arbeidersleider en socialist James Connolly leggen we uit dat een eigen nationale staat die onder de leiding staat van de nationale burgerij voor de grote meerderheid van mensen gewoon betekent dat de buitenlands baas vervangen wordt door een binnenlandse baas, terwijl de economie onderworpen blijft aan de kapitalistische wereldeconomie. Echte nationale vrijheid kan enkel bestaan op socialistische basis en dat geldt ook voor echte nationale verzoening. Het kapitalisme zal steeds opnieuw alle verschillen en tegenstellingen onder de grote meerderheid van de bevolking uitbuiten en aanstuwelen om de macht voor de burgerij te behouden.

“In Schotland roepen onze kameraden van de Socialist Party op voor een socialistisch onafhankelijk Schotland, waarbij de verkregen nationale bevoegdheden moeten worden gebruikt om in de nodige middelen voor de behoeften van de meerderheid te voorzien, met eisen als de nationalisatie van de sleutelsectoren van de economie, o.a. Schotse olie en de bankensector. Dit kan als voorbeeld dienen voor de arbeidersklasse in de andere delen van Groot-Brittannië. We roepen op om die strijd ook daar te voeren – vertrekkende van een eengemaakt verzet tegen het besparingsbeleid – en te gaan naar een vrijwillige confederatie van Schotland, Engeland, Wales en Noord- en Zuid-Ierland op socialistische basis als opstap naar een socialistische Europese confederatie.

“In Schotland zijn grote lagen van de arbeidersklasse aangetrokken tot dit idee. Dat werd ook aangetoond door de grote interesse voor de campagne van o.a. onze Schotse zusterpartij en Tommy Sheridan ‘Hope over Fear’, waarbij meetings in de Schotse steden honderden geïnteresseerden aantrokken.”

En wat met de nationale kwestie in ons land dan?

“In Vlaanderen is de situatie totaal anders. Het Vlaams-nationalistische discours is quasi eenduidig rechts en burgerlijk. Er is niet bepaald het gevoel dat Vlaamse onafhankelijkheid de arbeiders instrumenten in handen zou geven om de politiek radicaal om te gooien en een einde te maken aan de besparingspolitiek die ons al drie decennia raakt. Integendeel, de absoluut dominante N-VA wil zelfs een pak verder gaan in het besparingsbeleid dan wat de traditionele partijen ons serveren.

“Het kan een andere kwestie worden indien in Wallonië onder de kamikazeregering – met steun van enkel zo’n 23% van de Fransen – het gevoel van onderdrukking vanwege het dominante Vlaanderen zou groeien. Dit zou – zeker in het geval van grote nederlagen van de arbeidersstrijd en een sterke demoralisatie – kunnen ontwikkelen tot een nationaal gevoel zoals dat vandaag in Schotland bestaat: dat men enkel een andere politiek kan afdwingen als men het juk van de bestaande nationale staat verwerpt. In dat geval zou LSP een ernstige discussie voeren over de mate waarin we daaraan steun geven. Dat is hoe dan ook niet het geval voor het heersende Vlaams-nationalistische discours dat gebaseerd is op economisch egoïsme en de illusie dat Vlaanderen het beter zou doen zonder het arme Wallonië.

“Op dit moment is er in ons land nood aan nationale strijd tegen het besparingsbeleid. De eenheid van de arbeidersklasse is nodig om daar overwinningen te boeken en we denken dat de grote meerderheid van de arbeidersbeweging dat ook beseft. We zullen een rol moeten spelen in het verzekeren dat het communautaire steekspel van enerzijds de Vlaamse burgerlijke partijen en de N-VA en anderzijds PS en CDH geen obstakels creëert voor die arbeidersseenheid. Verre van het ontkennen van de nationale kwestie zoals vele anderen ter linkerzijde doen, moeten we er in die zin aandacht aan besteden. We moeten ook begrijpen dat programma’s voor de nationale kwestie veranderen naarmate de situatie verandert: ze zijn altijd concreet, niet abstract en eeuwig geldend.”

Oekraïne.

Fragiel staakt-het-vuren, land blijft kruitvat

Het nieuwe staakt-het-vuren in Oekraïne komt er na een reeks voortijdig afgesprongen vredesplannen en akkoorden voor een staakt-het-vuren die niet werden toegepast. De afgelopen weken escaleerden zowel de propaganda-oorlog als het militaire conflict in het oosten van Oekraïne. Analyse door ROB JONES vanuit Moskou. (13.9.2014)

Bij de aanvang van de onderhandelingen in Minsk twee weken geleden beloofde de Oekraïense president Porosjenko dat hij het “stappenplan” naar vrede dat hij eerder in juni aankondigde maar vervolgens opschortte opnieuw zou bovenhalen. De Russische president Poetin stelde dat hij voor vrede was, maar dat Rusland geen betrokken partij was en dat Oekraïne met de rebellenleiders moest onderhandelen. Hij zocht allerhande excuses voor de groep Russische soldaten die in Oekraïne gevangen was genomen en volgens Poetin gewoon ‘verloren gelopen’ was.

Enkele dagen nadat de Oekraïense troepen, door wat volgens hen een Russisch tankbataljon was, zich moesten terugtrekken van de luchthaven van Loehansk, waarschuwde Porosjenko dat Rusland nu overging tot “directe en openlijke agressie” en dat Oekraïne een “oorlog voerde in naam van heel Europa.” Poetin omschreef hierop de regering van Kiev als nazistisch en waarschuwde het westen om zich niet met Rusland in te laten. Hij riep op tot onderhandelingen over een “staat in het zuidoosten van Oekraïne”.

Tot op de laatste minuten voor het staakt-het-vuren werd hard gevochten rond de stad Marioepol. Maar zeker in de eerste uren zwegen de geweren, buiten in enkele afgelegen regio’s waar het nieuws van het staakt-het-vuren schijnbaar pas later bekend raakte. Tegen afgelopen zaterdagmiddag waren er al vermeende inbreuken op het akkoord en dit langs beide kanten. Het staakt-het-vuren kwam er voor de onderhandelingen over de betwiste politieke kwesties. Dat maakt dat velen in zowel Oekraïne als Rusland sceptisch staan tegenover de kansen op succes voor het staakt-het-vuren.

‘Overall ontploffingen in de stad’

Als het staakt-het-vuren stand houdt en er een politiek akkoord

wordt bereikt dat rekening houdt met het terrein dat door de rebellen is veroverd, dan zou dit een belangrijke overwinning zijn voor de rebellen en voor president Poetin. Midden augustus leek het er nog op dat de Oekraïense soldaten onder het mom van ‘anti-terreuroperaties’ de stad Donetsk opnieuw konden innemen. Er werd bericht dat bijna twee derden van de miljoen inwoners de stad zijn ontvlucht om de luchtaanvallen en granaatinslagen te ontlopen. Voor wie bleef, was het leven een nachtmerrie. Volgens een inwoner die op de Russische televisie werd geïnterviewd, “kan je doorheen de stad de inslagen van granaten horen. De bommen vallen op de huizen van vreedzame burgers, op huizen van particulieren, hoge gebouwen, ziekenhuizen, kinderopvang, de infrastructuur van de stad heeft zwaar te lijden. Ze richten de bommen met opzet op de elektriciteitsvoorziening en het water met als doel om de bevolking uit de stad weg te jagen.”

De NAVO en de Westerse machten klagen over de Russische betrokkenheid in het oosten van Oekraïne, maar ze zwijgen over het gebruik van afweergeschut en artillerie door het pro-westerse regime van Kiev en dit tegen de eigen bevolking. De NAVO is de afgelopen jaren overigens in tal van conflicten tussengekomen (van Kosovo tot Libië) om de westerse imperialistische belangen en doelstellingen te verdedigen.

De plannen om de aanwezigheid van de NAVO aan de grenzen van Rusland uit te bouwen zijn opgedreven. Er worden nieuwe basissen opgezet in de Baltische staten, Polen en Roemenië. Er wordt een 4.000 manschappen tellende ‘snelle interventiemacht’ opgezet in Oost-Europa en leidinggevende Amerikaanse politici pleiten ervoor om directe militaire hulp naar Oekraïne te sturen. Canada heeft al beperkte, maar symbolische, hulp gestuurd in de vorm van onder meer slaapzakken. Naast de bekommernissen rond de heerschappij van Kiev denken velen in het zuiden en het

oosten van Oekraïne dat dit conflict vooral een confrontatie is tussen het VS-imperialisme en Rusland.

Sinds midden augustus hebben de pro-Russische troepen de Oekraïense krachten terug gedreven en enkele zware nederlagen toegebracht. Met hun opmars zijn ze naar het zuiden opgetrokken in de richting van de zee van Azov. Een dag voor het staakt-het-vuren kwam Marioepol, een havenstad met metaalfabrieken en een half miljoen inwoners, onder aanvallen van pro-Russische krachten te liggen. De helft van de bevolking is Oekraïens, maar 90% omschrijft zichzelf als Russisch-sprekend. Als voorbereiding op de aanvallen door de rebellen, gingen enkele inwoners over tot het aanleggen van loopgraven en lokale fabrieken leverden barricaden tegen de tanks. Toen het artillerievuur de rand van de stad bereikte, verzamelden honderden mensen met Oekraïense vlaggen op het centrale plein van de stad. De gemeenteraad besloot een speciaal bataljon te vormen op basis van het 'Azov bataljon' dat geleid wordt door extreemrechtse militanten van de Oekraïense 'Nationaal Socialistische Vergadering'. Volgens The Guardian trok het bataljon ook "extreemrechtse vrijwilligers van buitenaf aan, zoals Mikael Skillt, een 37-jarige Zweed die als scherpschutter werd opgeleid in het Zweedse leger en zichzelf omschrijft als een 'etnische nationalist' om in de frontlinie van het bataljon te vechten."

De burgerbevolking lag zwaar onder vuur met willekeurige aanvallen van beide kanten. De lokale gemeenschap heeft uiteraard het recht om zichzelf te verdedigen. Maar omdat de arbeidersklasse niet overging tot democratische etnische grenzen overstijgend comités, konden krachten vijandig aan de arbeidersbeweging op de voorgrond treden en delen van de bevolking op weg naar een oorlog zetten.

Snel veranderende militaire situatie

De vooruitgang van de pro-Russische krachten in het oosten vormt een keerpunt. Midden augustus stonden de niet erkende republieken van Donetsk (DPR) en Loehansk (LPR) op instorten. Dat kwam niet alleen door de aanvallen op burgerdoelwitten door het Oekraïense leger, maar ook omdat de leiding van deze republieken brede lagen van de overblijvende bevolking van zich had vervreemd. Een Russische vrijwilliger die naar Donetsk was getrokken om het nieuwe regime te steunen, kwam ontgoocheld terug. Hij stelde dat "het meest voorkomende gespreksonderwerp onder de bevolking de wetteloosheid en willekeur van gewapende mensen met emblemen van de DPR was. Vooral het gebruik van methoden zoals het willekeurig stoppen van auto's waarbij mensen in uniform een excuus (en soms ook geen) inriepen om chauffeurs uit hun auto te jagen, leidde tot woede. Het ongenoegen nam met de dag toe, ofwel door sociale problemen met het uitstel of niet-betaling van pensioenen en uitkeringen, ofwel door de wetteloosheid van verschillende vertegenwoordigers van de DPR of door de nieuwe regels die werden opgelegd."

De man omschreef ook hoe er een protestbijeenkomst in Donetsk was om op te komen voor het "einde van het geweld en het stoppen van de plaatsing van raket afvuurders boven appartementsblokken die leiden tot aanvallen op vreedzame burgers." De bijeenkomst eindigde met een oproep voor VN-vredestroepen om de stad over te nemen.

Denis Poesjilin nam ontslag als hoofd van de Volksrepubliek

Donetsk in juli. Ook Valeri Bolotov van de Volksrepubliek Loehansk, Alexander Borodai, de premier, en Igor Strelkov, het hoofd van de gewapende krachten van Donetsk, verlieten hun posten in de tweede week van augustus. Ze stelden dat hun opdracht vervuld was of ze waren gewond. Het is meer waarschijnlijk dat het Kremlin zijn invloed gebruikte om meer volgzame figuren aan te stellen, zeker op een ogenblik dat Strelkov een heldenstatus begon te krijgen onder de nationalistische rechterzijde in Rusland.

Herziening van de Russische militaire doctrine

Naarmate de NAVO en de EU verder in het oosten van Europa doordringen, heeft Poetin zijn pogingen om een unie te vormen met Kazachstan en Wit-Rusland opgedreven en wil hij ook de militaire invloed van Rusland versterken. Poetin heeft consistent geprobeerd om de invloed van Rusland in de vroegere Sovjet-staten te vergroten of te behouden. Toen Oekraïne als gevolg van de overwinning van Euromaidan begin 2014 dichter naar de EU opschoof, versterkte de aansluiting van Krim bij Rusland de positie van Poetin in eigen land en daarbuiten. Als antwoord op het voorstel van een 'snelle interventiemacht' van de NAVO wordt de militaire doctrine van Rusland nu herzien. Volgens Gazeta.ru zal er meer aandacht zijn voor de dreiging van 'kleurenrevoluties' en zal er actie ondernomen worden om de opmars van de NAVO te stoppen. Dat kan leiden tot allerlei bedekte operaties waarvan het bestaan ontkend wordt.

De strategie van het Kremlin voor Oekraïne bestaat er momenteel wellicht nog steeds uit om het zuiden en oosten van Oekraïne niet bij Rusland te willen annexeren, tenzij Rusland zich daar later door de gebeurtenissen tot gedwongen voelt. De Russen willen dat de rebellen hun gebied blijven controleren binnen Oekraïne om zo de druk op Kiev op te voeren en verdere stappen in de richting van de NAVO en de EU te stoppen.

Het 'zevenpuntenplan' dat Poetin vorige week voorstelde, bevestigt dit. Het komt in essentie op twee punten neer: de militaire krachten van de DPR en LPR moeten hun opmars stoppen en de regering van Kiev moet het bestaan van de twee republieken erkennen door haar troepen uit deze regio's terug te trekken. Dat zou leiden tot wat het Kremlin een "bevroren conflict" noemt. Zolang de regering van Kiev de voorwaarden van Moskou aanvaardt, zouden er geen acties volgen. Zodra Kiev buiten de lijntjes kleurt, kan Moskou de situatie ontdooien en kunnen er nieuwe confrontaties ontstaan.

Deze eisen zijn niet wat Porosjenko voorstelt. Die wil 'nieuwe verkiezingen' in de betwiste gebieden, 'financiële steun' om de schade te herstellen en hij wil garanties toekennen voor de rechten van de Russisch sprekende bevolking. Maar verder wil Porosjenko ook de ontbinding van de rebellengroepen en het herstel van de vroegere regeringsstructuren.

Opties van Porosjenko zijn beperkt

Het scenario van Rusland en de pro-Russische republieken ligt erg moeilijk voor Porosjenko en zijn westerse vrienden. De opties voor Porosjenko zijn echter beperkt, de oorlog gaat door en de economie is in vrije val. Het BBP zou dit jaar met 6,5% krimpen. Het parlement in Kiev is ontbonden en er zijn nieuwe verkiezingen uitgeroepen voor 26 oktober. Daarmee

hoopt Porosjenko zijn steun te kunnen consolideren. Volgens de peilingen zouden alle partijen die in 2012 verkozen raakten steun verliezen. De steun voor Janoekovitsj en de communistische partij zou samen met ongeveer 40% afnemen tot minder dan 10%. De partijen van zowel Timosjenko als Klitsjko zouden een derde van hun kiezers verliezen en het extreemrechtse Svoboda zou de helft van haar steun verliezen. De twee politieke krachten die het wel goed zouden doen zijn het nieuwe blok van Porosjenko dat door de steun van een afsplitsing van de Vaderlandspartij van Timosjenko aan een derde van de stemmen kan komen. En er is de Radicale Partij die momenteel op 20% in de peilingen staat. Dit is de partij van Oleg Liasjko, een extreemrechtse figuur van dubieus allooi en voormalige vriend van Janoekovitsj die nu waakzaamheidsgroepen in het oosten organiseert. Als Porosjenko toegevingen lijkt te doen aan Poetin, dan kan de nationalistische dreiging gemakkelijk terrein winnen.

Het Kremlin zag de druk van de Oekraïense troepen op de rebellen in augustus en voelde zich verplicht tot een meer openlijke interventie. Met het einde van de zomer wordt Rusland ook geconfronteerd met grotere moeilijkheden in de bevoorrading van Krim. Er is nu enkel een luchtverbinding en een ferry als verbinding met Rusland. Er werd gesuggereerd dat de opmars van de rebellen naar het zuiden een poging was om een doorgang over het land te bewerkstelligen langs de kust van de zee van Azov.

Hoezeer Poetin en zijn minister van Buitenlandse Zaken Sergei Lavrov het ook ontkennen dat er vanuit Rusland openlijke steun is voor de rebellen uit Donetsk en Loehansk, steeds minder mensen in Rusland hechten daar geloof aan. Zelfs op de officiële Russische televisie verklaarde Zacharsjenko, de huidige leider van de Volksrepubliek Donetsk, dat er drie tot vier duizend 'vrijwilligers' uit Rusland actief zijn, waaronder heel wat militaire toplui en soldaten "die hun vakantie liever niet op een strand doorbrengen." Er zijn heel wat verslagen in Rusland van zowel beroepsmilitairen als dienstplichtigen die naar Oekraïne gestuurd worden, vaak tegen hun wil in. Zelfs indien het leger probeert om het nieuws van doden in de doofpot te steken of te verbergen achter het excuus dat jonge soldaten door ongevallen of hartaanvallen om het leven kwamen, dan nog beginnen familieleden van omgekomen soldaten te spreken. Lena Fedorova bijvoorbeeld droeg haar 27-jarige man ten grave. Ze stelde dat ze weet van minstens twee andere doden uit zijn groep, een eenheid die op frontsituaties getraind was voor gevallen van oorlog. "Soldatenmoeders", een Russische mensenrechtenorganisatie, stelt een lijst te hebben van meer dan 400 dode en gewonde Russische soldaten en dat er doorheen de regio aan de grens met Oekraïne ziekenhuizen zijn vol gewonde strijders.

Geen vertrouwen in vredesplannen

Niemand gelooft echt dat het staakt-het-vuren of een vredesplan stand zal houden. Het Kremlin wil een verdere Russische interventie wellicht beperken om de druk op Porosjenko op te voeren, maar het is niet uitgesloten dat Rusland onder druk van de gebeurtenissen verder gaat dan het eigenlijk wil. Zelfs indien er in de loop van de komende weken een vorm van politiek akkoord wordt bereikt, dan nog zullen de onderliggende oorzaken en spanningen blijven en wellicht toenemen.

De westerse machten en het Kremlin hebben geen oplossing voor de situatie en beperken zich tot de combinatie van militaire

dreigementen en acties ondersteund door economische sancties. Sancties geven het Kremlin nieuwe argumenten voor de stellingname rond Oekraïne, terwijl de gewone bevolking in Rusland maar ook in de EU er een prijs voor betaalt. Angela Merkel erkende dit indirect toen ze waarschuwde dat Duitse bedrijven bij nieuwe sancties daar een tol voor zullen betalen. De Duitse economie kende in het tweede kwartaal een krimp, deels door een afname van de handel en van het vertrouwen als gevolg van de sancties. Als antwoord op de Europese sancties heeft Poetin een importverbod ingesteld voor vers fruit en groenten uit Europa. Vrachtwagens vol groenten en fruit werden terug gestuurd naar landen als Griekenland, waar de boeren zware verliezen lijden. De Russische regering stelt dat de westerse sancties de Russische producenten ten goede zullen komen omdat ze de vroegere import voor hun rekening kunnen nemen en daarvoor zullen investeren in nieuwe productie, er zijn zelfs goedkope leningen aan boeren beloofd. De werkelijkheid ziet er anders uit. Een landbouwer verklaarde in de media: "Op televisie zeggen ze dat alles goed verloopt. Maar als wij de banken naar krediet vragen, zeggen ze daar dat ze door de sancties geen geld hebben."

De Russische economie zonk al voor de sancties in een recessie weg. Deze situatie is nog erger geworden door de kosten van de integratie van Krim in de Russische economie. Heel wat werknemers van de overheid en van private bedrijven kregen de opdracht om hun vakantie in Krim door te brengen, maar dit heeft de toeristische industrie in Krim amper geholpen. De helft van de bevolking is van die sector afhankelijk. In 2013 waren er meer dan vijf miljoen toeristen op het schiereiland, dit jaar zal het cijfer slechts de helft daarvan bedragen.

De Oekraïense economie is er nog erger aan toe. Het BBP zal dit jaar met vijf tot acht procent afnemen en de nationale munt, de hryvna, heeft 62% van zijn waarde verloren. Ondanks de directe financiële steun van het IMF om de economie op te krikken, is het niet uitgesloten dat het land opnieuw aan de rand van het bankroet komt te staan en eindigt zoals Griekenland of nog erger. Toen het conflict nog beperkt was tot een paar beperkte confrontaties bleven de meeste fabrieken en mijnen in het betwiste zuid-oostelijke gebied van Oekraïne gewoon werken. Maar eens de oorlog een meer vernietigend karakter kreeg, leden de bedrijven en de infrastructuur waaronder de nieuwe internationale luchthaven van Donetsk die werd gebouwd voor Euro 2012, heel wat schade. In veel gevallen was het niet mogelijk om alles draaiende te houden. Er wordt amper nog gewerkt in de mijnen.

Onafhankelijke arbeidersbeweging nodig

Het belangrijkste probleem voor de werkenden en jongeren die een uitweg uit deze catastrofe zoeken, blijft de afwezigheid van massale organisaties of partijen die een klassenbenadering naar voor brengen. Volgens een commentator tonen de mensen in het zuiden van Oekraïne, tussen de 'hete zones' van Krim en Donetsk, een "diepgewortelde angst, een horror tegenover het feit dat er geen enkele kracht in het land in staat is om de horror te stoppen. Ze zien geen politieke kracht in het parlement die het voor hun belangen opneemt."

Volgens een recente peiling denken 57% van de inwoners van Oekraïne dat de militaire campagne van Porosjenko in Donetsk onmiddellijk moet gestopt worden om plaats te maken voor een beleid gericht op het vinden van een compromis. In de

regio's rond Donetsk en Loehansk lag het cijfer nog veel hoger. Maar Porosjenko zal de Russische dominantie over het oosten van Oekraïne niet zomaar toelaten, zeker niet als hij in de rug geduwd wordt door de oligarchen, de nationalistische krachten en zijn internationale vrienden. Maar ook de pro-Russische en pro-kapitalistische leiding van Donetsk en Loehansk zal niet zomaar toegeven. Het kan ertoe leiden dat volledige steden onder vuur zullen blijven liggen en dat loopgraven worden aangelegd terwijl mensen zich in schuilkelders moeten begeven om aan de bommen te ontkomen of op de vlucht gaan.

De werkende bevolking moet zich onafhankelijk organiseren doorheen Oekraïne, om iedereen te mobiliseren die zich wil verzetten tegen de oorlogszuchtige krachten en diegenen die zich baseren op nationalisme en fascisme. De invloed die deze krachten hebben, zal de nachtmerrie alleen maar verlengen. Er is zeker een potentieel om een massabeweging tegen de oorlog te organiseren. Als de werkende bevolking van Donetsk zich zou organiseren met een duidelijke leiding, dan zou dit de steun en sympathie krijgen van soldaten in het Oekraïense leger die niet tevreden zijn met de wijze waarop zij in een militaire campagne gebruikt worden. Zo'n beweging zou naar buiten treden en steun geven aan de familieleden van soldaten die vandaag al protesteren tegen het feit dat hun mannen en zonen naar een oorlog worden gestuurd. Ze zou aan de kant van de bevolking van Mariopol staan en hen tonen dat ze tegen de oorlogspartijen kunnen ingaan door zich te baseren op arbeiderssolidariteit. De beweging zou zich richten naar de volledige werkende bevolking doorheen het land om zich te verenigen tegen besparingen, privatiseringen en lage lonen.

In dezelfde peiling die hoger al werd aangehaald, stelden bijna twee derden van de mensen dat de oligarchen van Donetsk en Loehansk verantwoordelijk zijn voor de huidige crisis. Het is moeilijk om het niet eens te zijn dat Akhmetov, een vroeger steunpunt van de afgezette president Janoekovitsj, of Porosjenko en Timosjenko, die Oekraïne in de EU en de NAVO wilden trekken, of de miljardair en gouverneur Igor Kolomojski, verantwoordelijk zijn. Ze werden allemaal oligarch als gevolg van de massale privatiseringspolitiek en de besparingsprogramma's. Maar dat is nog niet genoeg, ze willen steeds meer. De armoede en sociale crisis die voortkomt uit hun plunderpolitiek heeft geleid tot de voorwaarden waarop dit conflict kon ontwikkelen. Ze hebben allemaal aangetoond dat ze de nationale kaart willen trekken om hun macht en privileges te verdedigen.

Zo was Akhmetov gemakkelijk bereid om steun te geven aan de Volksrepubliek Donetsk tot zijn zakelijke belangen onder druk kwamen te staan door het conflict. Om hun steun in het westen van Oekraïne te versterken, riepen zakenlui zonder aarzelen op om de rechten van Russisch-sprekende mensen te beperken. Nadat Rusland Krim overnam, heeft het daar de rechten van de Tataarse bevolking en van de Oekraïners met de voeten getreden. Oekraïne is een land met verschillende bevolkingsgroepen en verschillende talen zijn dominant in verschillende regio's. Er mogen geen beperkingen zijn op het gebruik van gelijk welke taal in Oekraïne en andere talen moeten naast het Oekraïens erkend worden in alle contacten met de regering en de officiële structuren. Voldoende nationale en regionale middelen zijn nodig om te voorzien in taalonderwijs, onderzoek en nationale culturen. Die regio's die autonomie willen, moeten het recht hebben om deze democratische eis te bereiken en zelfbeschikking moet erkend worden, zowel binnen een federale staat of in de vorm

van afscheiding indien de bevolking dat wenst. Er kan geen vertrouwen gesteld worden in de grote bedrijven en hun politieke vertegenwoordigers of hun militaire vleugel. Als die krachten moeten toezien op onderhandelingen of verkiezingen, zal dit tot niets leiden.

Socialisten steunen uiteraard een onmiddellijk en permanent staakt-het-vuren en een onderhandelende vrede. Maar onder wiens toezien en in wiens belang? De lokale reactionaire politici en oligarchen die het conflict aanstookten en gebruikten, kunnen geen blijvende vrede brengen laat staan een rechtvaardige oplossing voor de werkende bevolking van Oekraïne.

Er is nood aan een oplossing op basis van de belangen van de werkende bevolking en de armen doorheen Oekraïne. Een democratisch verkozen bijeenkomst met een arbeidersvertegenwoordiging kan een vreedzame oplossing bekomen op een open en democratische wijze en gebaseerd op de belangen van alle arbeiders.

De vorming van een democratisch verkozen grondwetgevend vergadering met een overwicht van de arbeidersklasse zou volledige democratische rechten voor iedereen, met inbegrip van taalrechten en het recht op zelfbeschikking, toekennen en tegelijk de sleutelsectoren van de economie onder publiek bezit plaatsen zodat de behoeften van de meerderheid van de bevolking en niet de winsten van een kleine minderheid centraal staan.

Oekraïne is het epicentrum van een harde strijd tussen de belangen van de grote westerse bedrijven aan de ene kant en het Russische kapitaal langs de andere. Het zijn niet alleen de oligarchen die verantwoordelijk zijn, het is het kapitalistische systeem dat door de oligarchen, de EU en de VS, de leiders van de rebellen van Donetsk en Loehansk of de Russische elite wordt ondersteund. De enige manier om daartegen in te gaan, is door de bouwen aan onafhankelijke vakbonden en andere arbeidersorganisaties, waaronder ook politieke partijen. Op deze manier kunnen de arbeiders in de Oekraïne samen strijden met de arbeiders uit de buurlanden om het kapitalistische systeem van armoede en onderdrukking, repressie en oorlog te vervangen door een oprechte democratische en vrije socialistische federatie.

Friedrich Engels en vrouwenbevrijding

Het is 130 jaar geleden dat ‘Oorsprong van het gezin, particuliere eigendom en de staat’ door Friedrich Engels verscheen. Marxisten hebben dit boek lange tijd gezien als een belangrijke tekst over de oorsprong van vrouwenonderdrukking. Maar het werd de voorbije tijd bekritiseerd door mensen die alternatieve verklaringen voor de tweederangspositie van vrouwen in de samenleving naar voor brachten. Christine Thomas gaat na in welke mate het boek vandaag nog relevant is voor vrouwenstrijd

In het voorwoord van de eerste editie van ‘Oorsprong van het gezin, particuliere eigendom en de staat’ omschrijft Engels het werk bescheiden als “een geringe compensatie voor datgene, wat mijn overleden vriend [Karl Marx] niet meer vergund was te doen.” In zijn laatste jaren was Marx erg geïnteresseerd in de studie van vroege samenlevingen als onderdeel van zijn algemene analyse van het functioneren en de historische ontwikkeling van het kapitalisme. Engels bouwde verder op de toen nog ongepubliceerde nota’s van Marx. Hij erkende dat hij voor dit boek veel materiaal haalde uit het boek *Ancient Society* van de Amerikaanse advocaat en amateur-antropoloog Lewis Henry Morgan. Dat boek verscheen zeven jaar eerder.

Het vertrekpunt om de historische ontwikkeling van de samenleving te begrijpen, is het proces van productie en reproductie. Veranderingen in hoe we rondkomen in het leven hebben een impact op productie en sociale verhoudingen, er is een complex samenspel van economische en sociale krachten. Sociale instellingen zoals de staat, het gezin en daarmee verbonden de onderdrukking van vrouwen zijn specifieke historische elementen die aan verandering onderhevig zijn. Vooral op basis van de studie van Morgan over de Noord-Amerikaanse Irokese bevolking en de Polynesiëse samenleving, probeert Engels aan te tonen dat er in het verleden egalitaire samenlevingen bestonden waar er geen particuliere eigendom was, geen staat en geen stelselmatige onderdrukking van vrouwen. Het gezin was in deze samenlevingen niet de voornaamste sociale instantie.

Ondertussen zijn we meer dan 100 jaar van archeologisch en antropologisch onderzoek verder en kunnen we stellen dat de algemene argumenten van Engels nog steeds valabel zijn. Maar het boek ‘Oorsprong van het gezin, particuliere eigendom en de staat’ was uiteraard een product van zijn tijd. Het probeerde op revolutionaire wijze in te gaan tegen de heersende ideologie die het voorstelde alsof de instellingen van de kapitalistische samenleving universeel en natuurlijk waren. Tegelijk was het boek beperkt door wat in de jaren 1880 wetenschappelijk reeds voorhanden was. Als gevolg hiervan zijn er onvermijdelijk feitelijke fouten in het boek inzake de vroege samenlevingen en hun ontwikkeling. Engels erkende dat dit boek herzien zou moeten worden naarmate er nieuw bewijsmateriaal opdook.

Engels volgde het standpunt van Morgan als hij stelde dat de gemeenschappelijke en egalitaire ‘gens’ de centrale sociale eenheid van klassenloze samenlevingen waren. Hedendaagse antropologen erkennen het historische bestaan van ‘gens’, maar niet de terminologie en verwijzen eerder naar een ‘verwantschapsgroep’. Er wordt algemeen aanvaard dat er klassenloze sociale groepen zonder particuliere eigendom, in de zin van particuliere eigendom van de productiemiddelen, en zonder staatsstructuur

bestonden in een belangrijk deel van de geschiedenis.

De visie van Engels over hoe de ‘gens’ evolutionair tot stand kwamen, wordt wel niet aanvaard. Er is geen bewijs voor de verschillende stadia die hij naar voor bracht: van onbeperkte ‘promiscuïteit’ tot ‘paargedrag’ (zonder seksuele relaties tussen generaties) en dan het ‘groepshuwelijk’ (met een verbod op huwelijk tussen afstammelingen). Dat was pure speculatie. Zoals Morgan voor hem, dacht Engels ten onrechte dat de bestaande verwantschapsverhoudingen – hoe mensen elkaar benaderden, als zuster, vader, vrouw, ... – in deze samenlevingen een reproductie waren van verhoudingen uit een ver verleden. In werkelijkheid waren het uitdrukkingen van de relatief recente sociale en economische verhoudingen.

De gemeenschappelijke ‘gens’ van Morgan en Engels waren de centrale sociale organisatie van samenlevingen die zich baseerden op eenvoudige landbouw. Het waren vaak samenlevingen waar de afstamming bepaald werd langs de lijn van de moeder waarbij vrouwen een aanzienlijke autoriteit genoten. Eleanor Burke Leacock (1) legde uit hoe de vrouwen onder de Irokezen de voorraad groenten, vlees en andere goederen controleerden alsook huwelijken regelden en bepaalden wie stamverantwoordelijke was. Een aantal lezers van het boek van Engels namen aan dat de periode van ‘matriarchaat’ bewind voor het patriarchaat kwam, de periode van geïnstitutionaliseerde controle van vrouwen door mannen. Er is daar geen bewijs voor. Toen Engels verwees naar het ‘recht van de moeder’ had hij het over afstamming die bepaald werd langs de lijn van de moeder en niet over matriarchaat. Engels dacht effectief dat dit in alle gevallen voor de bepaling van afstamming langs mannelijke lijn kwam. Leacock lijkt daarmee akkoord te gaan als ze stelt dat er tal

van voorbeelden zijn van samenlevingen waar de bepaling van de afstamming eerst langs de kant van de moeder gebeurde en nadien langs de kant van de vader, maar dat er geen omgekeerde voorbeelden zijn. Er is daar geen sluitend bewijs voor, dus blijft het een open vraag.

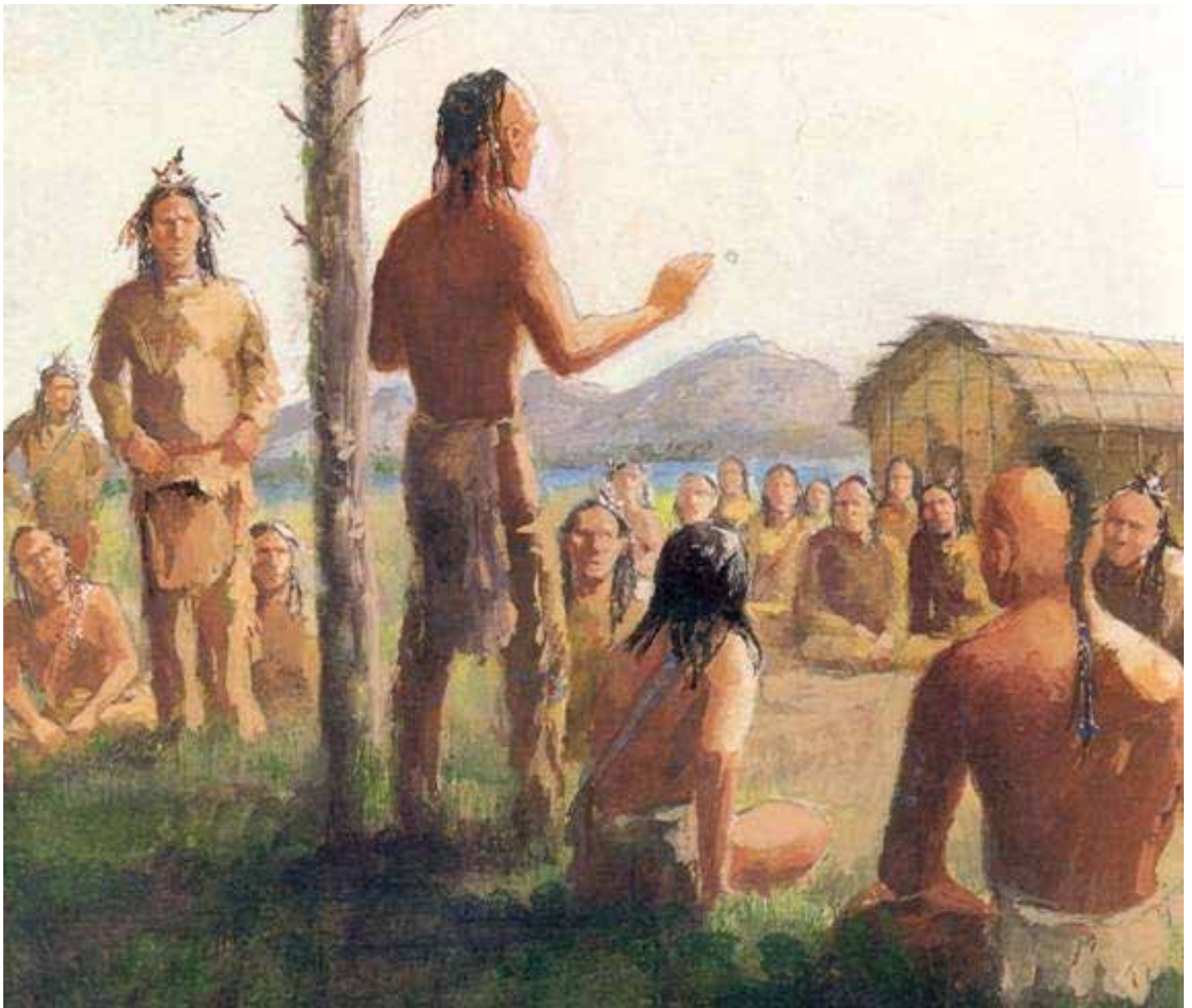
De eerste gekende samenlevingen waren bovendien geen landbouwsamenlevingen maar baseerden zich op de eenvoudiger technieken van jagen, vissen en verzamelen. Antropologen zoals Leacock en Richard Lee (2) hebben uitgebreide studies gedaan naar de jager-verzamelaarsamenlevingen doorheen directe ervaringen met overlevende volkeren en door historische verklaringen te bestuderen, waaronder de geschriften van Jezuiten uit de 17de eeuw over de oorspronkelijke inheemse bevolking van het schiereiland Labrador in Canada. Elke samenleving heeft duidelijk eigen kenmerken die bepaald worden door verschillen in geografie, omgeving,... maar dit betekent niet dat het onmogelijk is om algemene gezamenlijke kenmerken van de jager-verzamelaarsamenlevingen vast te stellen.

Er zullen altijd wel uitzonderingen zijn en het is belangrijk om te begrijpen of de groep van jager-verzamelaars bijvoorbeeld contact had met samenlevingen met andere productiemethoden

of zelfs vanuit een meer ontwikkeld technologisch systeem terug ging naar het jagen en verzamelen. Het is ook nodig om op te letten voor eventuele vooroordelen en veronderstellingen van de oorspronkelijke schrijvers of onderzoekers die zich op bronnen uit tweede hand baseerden. Maar zelfs met deze elementen in het achterhoofd kunnen enkele algemene punten over de organisatie van de jager-verzamelaarsamenlevingen gemaakt worden.

Verschillend maar gelijk

De omvang was verschillend naargelang de omgeving en de aanwezige voedselvoorraad, maar doorgaans leefden de jager-verzamelaars in kleine sociale groepen van 30 tot 40 mensen op basis van een verwantschap. De samenstelling van deze groep kon erg los zijn met een wisselend lidmaatschap en een flexibele interpretatie van verwantschap, het ging niet noodzakelijk om bloedverwanten. Deze groepen waren mobiel in de zoektocht naar voedsel, ze kwamen om verschillende ogenblikken bijeen om samen te werken, voor sociale activiteiten,... De productie en distributie van goederen gebeurde sociaal en op basis van samenwerking. De productiemiddelen waren erg beperkt. Er waren mogelijk beperkte private bezittingen, maar de productiemiddelen waren collectief bezit met weinig accumulatie aange-

zien de groep steeds onderweg was. Er waren uitwisselingen van geschenken tussen verschillende groepen, maar de productie was in de eerste plaats toch voor direct gebruik.

Alle volwassenen zonder fysieke beperkingen waren doorgaans direct betrokken in de productie en distributie van voedsel. De belangrijkste arbeidsdeling was op basis van geslacht. Doorgaans waren de mannen verantwoordelijk voor het jagen en de vrouwen vooral voor het verzamelen van vruchten, noten, bessen,... De goederen van beide geslachten werden collectief gedeeld door de groep. Omdat de bronnen van Engels vooral betrekking hadden op landbouwsamenlevingen, wordt niet specifiek verwezen naar de rol van vrouwen in het verzamelen maar wel naar de rol als verantwoordelijken voor de kinderen en het huishouden. Maar Engels was wel correct als hij het 'publieke' karakter van de rol van vrouwen in deze samenlevingen. De zorg voor kinderen was een sociale rol in het belang van de hele groep en er was geen kunstmatig onderscheid tussen de private rol van een vrouw in een individueel gezin en haar publieke rol in de samenleving in het algemeen, een onderscheid dat wel bestaat onder het kapitalisme en andere klassensamenlevingen.

In de jager-verzamelaarsamenlevingen konden persoonlijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen zowel stabiel als los zijn. Ook waren er zowel gevallen dat de man naar de groep van de vrouw trok na een 'huwelijk' of omgekeerd dat de vrouw naar de groep van de man trok. Omwille van de samenwerkende aard van de groep, leidde een breuk niet tot economische problemen voor vrouwen en kinderen. De belangrijkste sociale eenheid was de collectieve groep, niet het gezin, en dit was gebaseerd op onderlinge economische afhankelijkheid van de hele groep en niet van individuele vrouwen die afhankelijk waren van hun mannelijke partner.

Leacock, Stephanie Coontz en Petra Henderson (3) of Christine Ward Gaitley (4) waarschuwen allen voor het gevaar om veronderstellingen te doen over de rol van vrouwen in het tijdperk voor de klassensamenlevingen waarbij deze veronderstellingen gebaseerd zijn op de ongelijke sociale verhoudingen die kenmerkend zijn onder het kapitalisme. Een arbeidsdeling tussen mannen en vrouwen komt niet noodzakelijk neer op ongelijkheid. De economische bijdrage van vrouwen in de jager-verzamelaarsamenlevingen voorzorg doorgaans in het grootste deel van de voedingsbehoeften van de groep. Terwijl de rollen van mannen en vrouwen verschilden, was het niet zo dat er sprake was van ondergeschiktheid. Beiden waren gelijkwaardig en nodig voor de groep.

Leacock toonde aan hoe vrouwen hun eigen productie controleerden, autonoom beslissingen namen over de activiteiten waarvoor ze verantwoordelijk waren. Vrouwen waren doorgaans de belangrijkste verzorgers van de kinderen en hun reproductieve rol beperkte hun mogelijkheden om te jagen (dat zou uiteraard gevaarlijk zijn voor zwangere vrouwen of moeders). Maar dit betekende niet dat hun sociale status lager was. In werkelijkheid was de arbeidsdeling vaak erg flexibel waarbij vrouwen ook op kleine dieren joegen of meegingen met de mannen op de jacht. Tegelijk waren mannen vaak betrokken bij de zorg voor de kinderen.

De huidige ongelijke sociale status voor vrouwen kan niet enkel uitgelegd worden door de reproductieve functie van vrouwen waarbij dit los wordt gezien van sociale en economische verhou-

dingen zoals een aantal radicale feministen (en niet-feministen) proberen te doen. Theorieën over mannelijke suprematie als gevolg van meer kracht of geweld zijn eveneens onhoudbaar. Alhoewel geweld en sporadisch zelfs oorlogsvoering voorkwamen in de vroege klassenloze samenlevingen, waren dit erg uitzonderlijke fenomenen. De studie van Leacock stelt dat de belangrijkste waarden van de gemeenschapsgroepen bestonden uit samenwerking, wederkerigheid, solidariteit, generositeit, geduld en respect. Zelfs jagen was normaal gezien een activiteit gebaseerd op samenwerking tussen mannen en soms ook vrouwen. Dat gaat in tegen het stereotype en ruwe biologische deterministische beeld van de man als agressieve eenzame jager.

De jager-verzamelaarsamenlevingen werden gekenmerkt door economische en sociale verhoudingen die niet hiërarchisch waren en zonder sociaal onderscheid op basis van rijkdom. Er was geen staat. Het nemen van beslissingen en oplossen van conflicten gebeurde informeel op basis van discussie en consensus. Als conflicten niet opgelost raakten, leidde het er doorgaans tot dat iemand de groep verliet. De groep kan geneigd geweest zijn om meer te luisteren naar de standpunten van bepaalde leden van de groep, maar deze 'autoriteit' was op persoonlijke kenmerken gebaseerd of de leeftijd. Het kwam niet voort uit eigendomsverhoudingen. Ze konden hun mening geven en proberen om de anderen te overtuigen, maar ze waren niet in staat om anderen iets op te leggen.

Neolithische revolutie

Voor Engels kwam het opbreken van de gemeenschappelijke gens en het proces van de opkomst van particuliere eigendom, klassen, het gezin als sociale instelling, vrouwenonderdrukking en de staat voort uit de ontwikkeling van technologie en de productiekrachten. In het eerste hoofdstuk van 'Oorsprong van het gezin, particuliere eigendom en de staat' gebruikte hij een evolutionair schema vol 19de eeuwse terminologie – wildheid, barbaarsheid en beschaving – dat vandaag niet meer gevolgd wordt. Antropologen zullen eerder spreken van de jager-verzamelaarsamenleving, landbouwsamenleving en stedelijke samenlevingen. Enkele details van hoe Engels de veranderingen in de samenleving naar voor bracht, worden eveneens betwist door bewijsmateriaal dat sindsdien is opgedoken. Maar er is een breed gedragen overeenstemming dat er ongeveer 8.000 tot 10.000 jaar geleden een revolutionaire verandering in de productie plaatsvond. Doorgaans wordt hiernaar verwezen als de 'neolithische revolutie', een term die voor het eerst werd gebruikt door de archeoloog V Gordon Childe. Deze verandering was de aanzet voor processen in de richting van sociale stratificatie, ongelijkheid in macht, rijkdom en een onderscheid op basis van geslacht en klasse.

Deze radicale verandering kwam voort uit de mogelijkheden van de samenlevingen om planten en dieren te temmen. Engels dacht ten onrechte dat het kweken van dieren vooraf ging aan het planten en oogsten van granen. Historische studies tonen nu aan dat beiden wellicht in nauw verband met elkaar ontwikkelden (inzake historisch tijdverband). Aanvankelijk gebeurde dit in het vruchtbare gebied van zuidwest-Azië en het 'nabije oosten'. Eenvoudige landbouw ontstond onafhankelijk van elkaar in minstens vijf delen van de wereld en verspreidde zich wellicht verder naar andere regio's door de migratie van landbouwers, de verspreiding van kennis van de nieuwe technieken of door

veroveringen. De landbouw kwam in Europa vanuit Azië rond 3.500-6.000 voor onze tijdrekening.

Het ging niet om een rechtlijnig proces. Sommige samenlevingen begonnen de voedselproductie pas op te nemen bij het koloniale contact, anderen verzetten zich ook daartegen en gingen met de jager-verzamelaarmethode door tot vrij recente tijde. Engels wordt vaak bekritiseerd voor het verdedigen van een eenzijdige visie op sociale ontwikkelingen en er wordt dan gezegd dat dit ingaat tegen de algemene geschriften van Marx over historische ontwikkelingen. Dergelijke kritiek baseert zich vaak op het gebrek aan informatie van Engels over de verschillende samenlevingen, maar ook op foutieve interpretaties van wat Engels stelde in plaats van op wat Engels zelf naar voor bracht.

De reden waarom mensen van de jager-verzamelaarsamenlevingen overgingen naar landbouw, verschilde wellicht van regio tot regio. Er waren omgevingsfactoren zoals een vermindering van de beschikbare voedselvoorraad of een toename van het aantal eenvoudig te telen planten. Een aantal samenlevingen van jager-verzamelaars in erg rijke regio's (zoals de noordwestelijke kust van Noord-Amerika) konden een relatief sedentair leven leiden, maar de meeste groepen waren nomadisch en trokken rond om voedselbronnen aan te spreken.

Met productie op basis van eenvoudige landbouwtechnieken (afbranden van terrein, schoffel, graafstokken,...) begon dit te veranderen. De grond werd voorbereid, er werden granen gezaaid en geoogst. Dat vereiste meer constante aandacht van de telers. Doorheen de tijd begonnen sommige verwantschapsgroepen zich te vestigen, kleine permanente dorpen te vormen en uiteindelijk werd het nomadische leven opgegeven. Een sedentaire levensstijl zorgde er samen met een toegenomen productiviteit voor dat de fertiliteit toenam en ook de bevolkingsdichtheid groter werd.

De omvang van de groepen jager-verzamelaars was doorgaans beperkt zodat het mogelijk was om snel verder te trekken naar plaatsen waar voedsel voorhanden was. Vrouwen konden daarbij niet gemakkelijk meer dan een kind meedragen, waardoor de tijd tussen de verschillende kinderen doorgaans rond de vier jaar lag. Dat gebeurde op basis van seksuele onthouding, maar indien nodig ook door abortus of door babymoord. In sedentaire samenlevingen waren de beperkingen niet zo groot en konden vrouwen regelmatig kinderen krijgen, de tijd tussen twee kinderen nam af tot een gemiddelde van ongeveer twee jaar. De bevolking begon geleidelijk te groeien.

In eenvoudige landbouwsamenlevingen werd de productie vaak, maar niet altijd, uitgevoerd door individuele of uitgebreide gezinnen. De grond was wel collectief 'bezit' van de verwantschapsgroep. De verdeling van voedsel gebeurde collectief en doorgaans waren economische en sociale verhoudingen georganiseerd op basis van verwantschapsbanden. Naarmate de samenleving ontwikkelde werden die banden meer geformaliseerd. Sociaal aanvaarde normen over toegang tot middelen – de basis waarop de productie werd georganiseerd, de arbeidsdeling, de verdeling van wat geproduceerd werd, uitwisseling binnen en met andere groepen, wie met wie kon trouwen,... – werd geleidelijk aan meer geregeld en gestructureerd. Maar het was nog steeds georganiseerd op basis van verwantschap en gemeenschappelijke waarden van samenwerking, wederkerigheid, wederzijdse verplichtingen en verantwoordelijkheden die door de groep werden bepaald.

Opkomst van de klassensamenleving

Zoals Engels uitlegde, kwamen de nieuwe economische en sociale krachten voort uit de veranderde productiemethoden die de basis voor potentiële conflicten binnen en tussen verwantschapsgroepen in zich droegen. Dit ondermijnde de egalitaire, gemeenschapsorganisatie waarop de groepen gebaseerd waren. Het was echter geen onvermijdelijk of lineair proces, iedere samenleving had een eigen dynamiek. In sommige samenlevingen ontwikkelde dit interne proces helemaal tot aan een klassenverschil. In andere hield het bij de tussenstadia van ontwikkeling al op, sommige samenlevingen stortten in elkaar vooraleer het proces vervolledigd was. Voor velen kwam de klassensamenleving niet tot stand door interne ontwikkelingen, maar omdat het van buitenaf werd opgelegd door koloniale machten. Bovendien waren dit processen die in sommige gevallen geleidelijk aan over een periode van duizenden jaren ontwikkelden.

De productie in de jager-verzamelaarsamenlevingen was vooral gericht op direct gebruik door leden van de groep. Met de ontwikkeling van landbouw en bijhorende technologische verbeteringen zoals het bakken van potten en metaalbewerking, gevolgd door meer intensieve productietechnieken zoals de ploeg of irrigatie, werd het mogelijk om meer te produceren dan de onmiddellijke behoeften van de groep. Een voorraad van overschot aan graan en andere voeding kon bijgehouden worden voor moeilijker tijden als gevolg van mislukte oogsten, stormen, droogte, infecties,...

Een groeiend surplus liet sommige individuen en groepen toe om zich uit de voedselproductie terug te trekken. Dat was het geval met ambachtslui, handelaars, strijders en priesters. In sommige samenlevingen nam een specifiek lid van de groep met een zeker prestige de functie op zich om het surplus te verzamelen en te verdelen, vaak doorheen ceremoniële feesten. Aanvankelijk waren er aan deze rol in functie en ten voordele van de volledige groep geen privileges verbonden, naar de gewoonten van wederkerigheid en generositeit werd van de uitoefenaar van deze functie doorgaans verwacht dat hij meer gaf dan hij kreeg. Maar de basis werd gelegd voor de ontwikkeling van verschillen en competitie tussen gezinnen en groepen, waarbij de meest productieve het meeste prestige kregen.

In sommige gevallen werd de positie van dorpsoverste erfelijk en ontwikkelden verantwoordelijken die meer privileges genoten in de vorm van meer toegang tot middelen, zonder er de volledige controle over te verwerven. Hiërarchie en ongelijke toegang tot middelen ontwikkelde samen met en in tegenstrijd met de bestaande horizontale gemeenschapsorganisatie van de groep. In die samenlevingen waar de dominante groep, chef,... probeerde weg te gaan van de verplichting van wederkerigheid, werd de weg voorbereid voor klassenverschillen waarbij een of meer sociale groepen een deel van de geproduceerde goederen van anderen tot zich nam zonder dat ze daarvoor iets moesten terugdoen voor de rest van de verwantschap.

Consolideren van de staat

De groeiende ongelijkheid en de klassenverschillen werden stilaan bevestigd en hierdoor ontstond de nood aan speciale instellingen en krachten om de steeds complexere samenlevingen te beheren, de producenten aan te zetten tot meer productie en om

bijdragen/belastingen af te dwingen. Dit werd gebruikt om de geprivilegieerde positie van de heersende groepen te beschermen, te legitimeren en te versterken. Er waren natuurlijk wel gevallen van verzet en rebellie tegen de opkomende klassenheerschappij. Maar de ontwikkelende heersende elites waren vaak gebaseerd op elementen van de verwantschapsbanden die bleven bestaan op een ogenblik dat klassenverhoudingen al dominant waren. De op de verwantschap gebaseerde ideologie speelde een belangrijke rol in het rechtvaardigen van stratificatie en uitbuiting, het zorgde ervoor dat de heersende laag aanvaard werd door de bredere sociale groep.

De meest succesvolle heersers waren doorgaans diegenen die gezien werden als nauw verbonden met de voorlopers van de groep en de goden. Hun nabijheid verklaarde hun capaciteit om de productie op te drijven en rechtvaardigde hun blijvende heerschappij als essentieel voor het welzijn van de volledige groep. De rol van priesters en de kaste van priesters was nauw verbonden met de ideologische rechtvaardiging van de economische en politieke macht van de heersende lagen. In sommige gevallen (zoals Mesopotamië) kwamen de heersende groepen zelf uit deze lagen voort. Waar de processen het verste ontwikkelden, werd de ideologie geïnstitutionaliseerd als staatsreligie.

Hoe de klassenverhoudingen ontwikkelden, verschilde van samenleving tot samenleving en kan doorheen de strijd tussen verschillende heersende groepen veranderen. Engels legde uit wat de processen waren in de totstandkoming van de slavernij in het klassieke Griekenland en Rome. De eerste gekende klassensamenlevingen waren evenwel gebaseerd op wat Marx de Aziatische productiewijze noemde. De naam is wat ongelukkig want dit type van samenleving kwam ook buiten Azië voor. Slavernij was mogelijk in een dergelijke samenleving, maar het was niet de dominante productievorm. De grond was geen particulier bezit, zoals in de feodale samenleving, maar werd gezien als 'eigendom' van de staat die de landbouwers en andere onderworpen groepen uitbuitte door bijdragen of taksen van hen af te dwingen en door collectieve arbeid op grootschalige gemeenschapswerken zoals de aanleg van wegen, irrigatie, tempels of begraafplaatsen voor de heersende elite. De eerste stadstaten ontstonden wellicht rond 3.700 voor onze tijdsrekening in Mesopotamië. De economische herverdeling, religie, ambachten, schrijven, handel,... werden daar door en rond de tempel georganiseerd. De staat voorzag de boeren in de productiemiddelen en haalde het surplus meteen op voor eigen rekening.

De afname van de status van vrouwen tegenover die van mannen was onlosmakelijk verbonden met deze economische en sociale processen die de basis vormden voor klassenongelijkheid en de staat. Het was geen plotse gebeurtenis, zoals sommige 'interpretaties' van Engels lijken te veronderstellen, maar een langdurig proces vol tegenstrijdigheden waarbij er duizenden jaren van verschillende niveaus van onderdrukking waren in verschillende samenlevingen. Engels legde nooit uit waarom het de mannen waren die het dominante geslacht werden en niet de vrouwen, maar het beschikbare bewijsmateriaal zou aangeven dat als gevolg van de al bestaande arbeidsverdeling tussen mannen en vrouwen in verwantschapsgroepen de functies die het dichtst betrokken waren bij de accumulatie, opslag en verdeling van het surplus doorgaans door mannen werden uitgeoefend.

Er is bewijsmateriaal van vrouwen die stamhoofd waren, handelaars of priesters, zeker in de Afrikaanse samenlevingen.

Friedrich Engels

Maar doorgaans waren het mannen die deze posities uitoefenden en bovendien als strijders verantwoordelijk waren voor de verdediging en de accumulatie van de surplusproductie. In deze samenlevingen waar de landbouwtechnieken steeds zwaarder en intensiever werden, waren het de mannen die verantwoordelijk waren voor het ploegen en de irrigatie. Een arbeidsdeling die in een egalitaire samenleving geen hiërarchie of genderverhouding omvatte, legde de basis voor een groeiend prestige voor (sommige) mannen die steeds meer macht verkregen door hun controle op het groeiende surplus.

Geïnstitutionaliseerde genderongelijkheid

De veranderende productietechnieken zorgden ervoor dat het belang van het individuele gezin als economische eenheid groter werd. Deze economische eenheid bleef bestaan naast en in concurrentie tot de verwantschapsgroep. In de eerste klassensamenlevingen was de staat voor de toe-eigening van een deel van de gezinsproductie afhankelijk van de mannelijke gezinshoofden om hun deel bij te dragen. Dat versterkte de mannelijke controle over de vrouwelijke productie binnen het individuele gezin. Als gevolg hiervan werden vrouwen economisch steeds meer afhankelijk van het mannelijke gezinshoofd en verloren ze hun relatieve autonomie in de samenleving. Tegelijk werd hun werk, dat voorheen een sociale rol speelde voor de hele verwantschapsgroep, steeds meer een particuliere activiteit in het kader van een individueel gezin. Vrouwen van de economisch dominante groepen verloren doorgaans ook hun economische autonomie en stonden onder de controle van de mannen, zelfs indien ze nog een zekere sociale macht hadden over de onderworpen klassen wiens arbeidskracht werd uitgebuit om een surplus te produceren.

In de eerste verwantschapsgroepen betekende exogamy (het buiten de eigen groep 'trouwen') niet noodzakelijk, zoals Engels dacht, dat er geen sprake was van huwelijk tussen verwanten (incest). Het was in de eerste plaats verbonden met het creëren van samenwerking tussen verschillende groepen. Het was ook niet zo dat mannen de vrouwen 'uitwisselden' als een vorm van handelswaar zoals de structuralistische antropologen (5) en sommige feministen stellen. De verwantschapsgroep als geheel, waaronder de vrouwen, waren bij de beslissingen betrokken (6). Met de opkomst van klassenongelijkheid, begon het huwelijk onder de heersende elite een politieke rol te spelen gericht op het vergroten en consolideren van rijkdom, macht en prestige.

De economisch dominante groepen probeerden de rijkdom en economische controle te behouden binnen hun erfopvolging en gezin. Hierdoor kreeg het concept van erfenissen een groter belang. Het versterkte en droeg bij tot het veralgemenen van de vaststelling van de afkomst op basis van de vaderlijke lijn. Tegelijk nam de controle op de reproductie en seksualiteit van vrouwen toe, er kwamen harde straffen voor overspel door vrouwen. Over de tijd werd het monogame patriarchale gezin waar Engels naar verwees, waarbij een individuele man de totale controle over het hele gezin had en daarbij ook fysiek geweld mocht gebruiken, de belangrijkste vorm van familiale eenheid. Deze vorm ontstond wel later in de ontwikkeling van de klassensamenleving dan wat Engels vermoedde. Met de consolidatie van de klassenheerschappij raakten de genderongelijkheden stilaan geïnstitutionaliseerd. Het werd versterkt en opgevoerd door de ideologie en religie.

Echte bevrijding

Door de onderdrukking van vrouwen in een historisch proces te plaatsen en door aan te tonen dat de mannelijke dominantie en systematische onderdrukking van vrouwen niet universeel was, blijft 'Oorsprong van het gezin, particuliere eigendom en de staat' van Engels een krachtig boek, zelfs indien er feitelijke onnauwkeurigheden zijn opgedoken. Het boek toonde aan dat economische en sociale veranderingen de positie van vrouwen in de samenleving hebben veranderd, wat meteen ook betekent dat toekomstige veranderingen de basis kunnen leggen voor het einde van onderdrukking van vrouwen. "De eerste voorwaarde voor de bevrijding van vrouwen", stelde Engels, "bestaat daarin, dat het gehele vrouwelijke geslacht wederom deelneemt aan de maatschappelijke productie."

We hebben de afgelopen decennia gezien hoe structurele veranderingen in het kapitalisme hebben geleid tot een opmerkelijke toename van de participatie van vrouwen op de werkvloer. Dit had ongetwijfeld een positief effect op de standpunten en verwachtingen van vrouwen zelf en het had ook een invloed op de meer algemene sociale attitudes. Maar de economische, sociale en persoonlijke autonomie van vrouwen wordt beperkt door de noden van het kapitalisme. Engels legde uit dat dit vereist dat "het individuele gezin niet langer de economische eenheid van de maatschappij is." Het gezin als instelling en de rol van vrouwen daarin is sinds het schrijven van 'Oorsprong van het gezin, particuliere eigendom en de staat' duidelijk veranderd. Maar het boek behoudt een economische en ideologische relevantie voor het 21ste eeuwse kapitalisme dat leidt aan een systeemcrisis en bol staat van de tegenstellingen: een systeem dat vrouwen als

goedkope arbeidskrachten op de werkvloer uitbuit terwijl het tegelijk afhankelijk is van hun traditionele rol als onbetaalde zorgdragers in het gezin.

De kapitalistische ideologie over de rol en status van vrouwen in de samenleving is ook sterk ontwikkeld sinds het einde van de 19de eeuw. Maar de ideeën en waarden van een systeem op basis van de productie gericht op winsten en ongelijkheid op vlak van rijkdom en macht, blijven bestaan en gaan samen met het uitgeleefde idee van mannelijke autoriteit en suprematie, een idee dat zijn oorsprong vindt in vroegere klassensamenlevingen. Als gevolg blijven vrouwen geconfronteerd worden met geweld, seksueel misbruik en beperkingen van hun seksualiteit en reproductieve rechten, seksisme, discriminatie, stereotype genderrollen en dubbele standaarden.

Voor Engels lag de basis voor het oplossen van de problemen van vrouwen in de samenleving in de "overgang van de productiemiddelen naar gemeenschappelijk bezit". Dat zou ervoor zorgen dat het monogame gezin niet langer de economische eenheid van de samenleving is. "De particuliere huishouding wordt een maatschappelijk bedrijf. De verzorging en opvoeding van de kinderen wordt een openbare aangelegenheid; de maatschappij zorgt voor alle kinderen op dezelfde wijze." In een socialistische samenleving zullen persoonlijke verhoudingen bevrijd zijn van economische en sociale beperkingen die hen vandaag nog steeds beperken. De basis voor echte bevrijding zal gelegd worden. Honderddertig jaar nadat de woorden van Engels over vrouwenonderdrukking werden geschreven, behouden ze nog al hun kracht.

Voetnoten

1. Leacock: Myths of Male Dominance, Monthly Review Press.
2. Leacock and Lee: Politics and History in Band Societies, Cambridge University Press, 1982; Lee, The !Kung San, Cambridge, 1979.
3. Coontz and Henderson: Women's Work, Men's Property, Verso, 1986.
4. Gaitley: Kinship to Kingship, Gender Hierarchy and State Formation, University of Texas Press, 1987.
5. Zie, vooral, Levi-Strauss.
6. Zie Leacock, Gaitley, Coontz and Henderson, op cit.

“The Jihadis Return: ISIS and the new Sunni uprising” van Patrick Cockburn

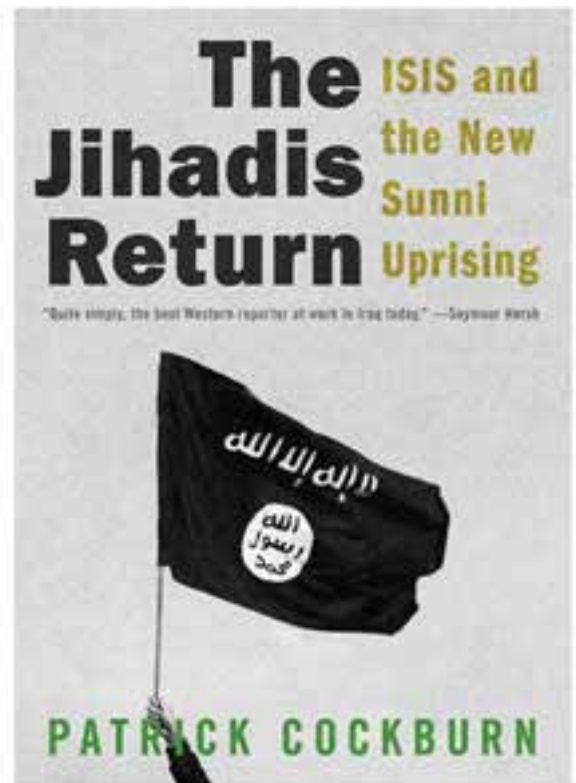
De imperialistische machten hebben problemen. Het loopt niet zoals ze wensten in het Midden-Oosten. Een jaar geleden probeerden de VS, Groot-Brittannië en Frankrijk over te gaan tot luchtaanvallen op het regime van Bashar al-Assad in Syrië om de ‘gematigde’ oppositie rond het Vrije Syrische Leger te ondersteunen. Een jaar later blijkt dat de rechtse islamisten (vaak omschreven als ‘jihadis’) van Isis een grote oppervlakte in Syrië en Irak hebben veroverd waarbij ze Bagdad bedreigden en recenter ook Aleppo, de grootste stad van Syrië. Isis staat ook bekend als Isil, wat staat voor Islamitische Staat van Irak en de Levant. De groep noemt zich nu Islamitische Staat. Recensie door PAUL GERRARD.

Er staan opnieuw Westerse luchtaanvallen op de agenda, maar nu tegen de vijanden van Assad en tegen een veel ergere achtergrond. Hoe kwamen Barack Obama en co in dit moeras terecht? En kunnen ze er nog uit weg geraken? Dat zijn de vragen die Patrick Cockburn, een bekende journalist en specialist inzake het Midden-Oosten, onderzoekt in zijn nieuwe boek, ‘The Jihadis Return’. De antwoorden in het boek zullen de imperialisten niet gerust stellen.

Na de aanslagen van 11 september 2001 riep George W Bush de beruchte ‘wereldwijde oorlog tegen terreur’ uit. Dertien jaar later herhaalt Obama met al dan niet bewuste ironie de woorden van Bush als hij het heeft over het ‘jagen op terroristen waar we ze ook vinden.’ De oorlog tegen terreur blijft maar duren en er is geen einde in zicht. Cockburn wijst op de banden tussen Saoedi-Arabië en Pakistan, de aanvallers van 11 september 2001, de Taliban en Osama bin Laden: “De oorlog tegen terreur zou gevoerd worden zonder een confrontatie met Saoedi-Arabië of Pakistan, twee bondgenoten van de VS, ook al had 11 september wellicht niet plaatsgevonden zonder deze twee landen.”

De invasie van Irak in 2003 vormde het begin van een nieuwe fase in de geschiedenis die volgens Cockburn eindigde met de overname van Mosoel door Isis in juni van dit jaar. De ontmanteling van de door de Baath-partij (van Saddam Hoessein) geleide staat in Irak en de bezetting door het VS-leger leidde tot de instelling van een bijzonder sectair sjiietisch regime. Dat leidde tot enorm ongenoegen in de Soennitische gebieden. Isis heeft zich in de praktijk aan het hoofd van een Soennitische opstand geplaatst. Dat verklaart deels de snelheid waarmee het een opmars kon kennen, waarbij het in de woorden van Isis “als een slang tussen de rotsen” opruikt. Er werden schoktroepen gebruikt om gemakkelijke doelwitten aan te pakken zonder in langdurige gevechten terecht te komen. Isis maakt gebruik van allianties met soennitische stammen om lokale administraties op te zetten.

Naarmate Isis opruikt, viel het Iraakse leger uit elkaar. Cockburn brengt heel wat bewijsmateriaal aan dat dit deels het gevolg was van de enorme corruptie. Het begon al onder de Amerikaanse bezetting waarbij bijvoorbeeld werd beslist om de voedselbevoorrading te outsourcen. Een commandant werd betaald voor 600 soldaten onder hem, maar had soms in realiteit amper 200 troepen tot zijn beschikking. Het verschil verdween in de zakken van de commandant. “Een generaal kon een veldcommandant

worden door 2 miljoen dollar te betalen en moest dan zijn investering terughalen door geld te halen van checkpoints op de wegen waarbij elk voertuig dat passeert moet betalen.” Deze cultuur van corruptie is op alle niveaus terug te vinden. Om het allemaal nog wat complexer te maken, zijn er nu ook ervaren militairen van het oude regime van Saddam die onder de bezetting aan de kant werden geschoven maar nu aan de kant van Isis de strijd aangaan.

In Syrië heeft Isis de rivalen in en rond het Vrije Syrische Leger bestreden om de leiding te krijgen over de opstand tegen Assad. Dit was de zogenaamde burgeroorlog in de burgeroorlog. Cockburn heeft de indruk dat het Vrije Syrische Leger “volledig door Arabische en Westerse geheime diensten wordt gecontroleerd.” Elders omschrijft hij het als een ‘spookleger’. Milities die door de VS als ‘gematigd’ worden omschreven, vchten samen met jihadstrijders en deelden vaak militaire uitrusting met hen. Een anonieme bron bij de geheime diensten stelt dat leden van Isis “altijd opgezet waren met de toevoer van gesofisticeerde wapens voor de anti-Assad groepen, welke groepen het ook zijn, want ze slagen er altijd in om deze wapens over te nemen door met geweld te dreigen of door ze over te kopen.” Dit wijst erop dat Obama bang is dat de wapenleveringen in verkeerde handen komen. Sinds januari 2014 heeft Isis het Vrije Syrische Leger van de kaart geveegd, waarna een strijd begon tegen het met al-Qaeda verbonden Jabhat al-Nusra en andere rivaliserende milities.

De snelle militaire opmars stelde Isis in staat om eigen middelen te genereren, onder meer door losgeld (niet alleen van westerse journalisten), belastingen voor ‘ongelovigen’ en de verkoop van olie en andere goederen op de zwarte markt. Er zijn andere fi-

nanciële bronnen, met name de oliesjeiks. Onder druk van de VS is de semiofficiële financiering vanuit Saoedi-Arabië en andere landen stilaan opgedroogd, maar private ‘investeerders’ worden nog steeds aangetrokken door het succes van Isis. Cockburn is duidelijk dat de daden van Isis inderdaad aanstootgevend zijn, maar dat ze vaak “door de lokale bevolking werden verwelkomd omdat ze de orde herstelden na de plunderingen en misdaden van het door het westen gesteunde Vrije Syrische Leger.” Als de soennieten bang zijn van Isis, weegt dit niet op tegen de angst voor wraakacties van sjiitische milities of regeringstroepen.

Cockburn brengt nuttige analyses van de onderliggende geopolitieke factoren in de regio. Terwijl westerse liberalen wanhopig zijn tegenover het schijnbaar onophoudelijk sectair geweld, is Cockburn duidelijk dat het de imperialistische machten zijn die de verdeeldheid bewust in de hand hebben gewerkt. “De vier oorlogen in Afghanistan, Irak, Libië en Syrië de afgelopen twaalf jaar kenden steeds een openlijke of bedekte buitenlandse interventie in diep verdeelde landen. In al die gevallen hebben de westerse machten ingespeeld op bestaande verschillen en werden vijandige krachten in de richting van burgeroorlog geduwd.”

Na de val van het soennitische regime onder leiding van Saddam, vestigde de VS een regering gebaseerd op een sjiitische elite die eigen belangen had. Op de VN hield Rusland acties tegen het sjiitische/Alawitische regime in Syrië tegen, terwijl de VS samen met Saoedi-Arabië en andere soennitische regimes financiële steun gaf aan de oppositie tegen Assad.

De Arabische Lente is geen centraal thema in het boek, maar Cockburn maakt er wel enkele interessante opmerkingen over. Hij nuanceert de rol van de sociale media: “Vernieuwingen in de informatietechnologie kunnen een zekere rol spelen in het helpen van de oppositie, maar dit volstaat niet om contrarevolutie te voorkomen. De militaire staatsgreep van 3 juli 2013 in Egypte heeft dat benadrukt.” Cockburn erkent de zwaktes van de revolutionaire golf in het Midden-Oosten en Noord-Afrika waarbij

“de sociale en economische ongelijkheid zelden als het centrale thema naar voor werd geschoven”. Hij benadrukt “de nood aan leiding, organisatie, eenheid en een beleid dat verder gaat dan een vage humanitaire agenda.”

De analyses van het jihadisme zijn soms onvoldoende genuanceerd. Cockburn bekritiseert de westerse media voor het demoniseren van Saddam Hoessein of Khadaffi, maar heeft zelf de neiging om het belang van Saoedi-Arabië en het Wahhabisme te overschatten. Dat is een brutale vorm van fundamentalisme die een rol speelt in het aantrekken van naïeve jonge moslims, vooral uit het buitenland. Maar er gaat geen grote aantrekkingskracht van uit voor de soennitische bevolking die Isis wel aanvaardt, maar eerder uit angst en omdat sjiitische wraakacties worden gevreesd. Isis is succesvol ondanks en niet omwille van zijn ideologische basis. De analogie die Cockburn maakt tussen het jihadisme en het fascisme is niet geslaagd, beide bewegingen hebben immers een erg verschillende sociale basis.

Maar er is veel in het boek dat nuttig is voor socialisten. Cockburn is bijzonder goed geïnformeerd en brengt een uitgewerkte analyse. Zijn bronnen zijn doorgaans anoniem, maar het zorgt er niet voor dat hun getuigenissen minder krachtig zijn. Bovendien wordt Cockburn gedreven door zijn verzet tegen de heersende klasse en de manoeuvres ervan, waaronder de poging om de dreiging van het jihadisme te gebruiken als excuus om democratische rechten te ondermijnen. “De VS, al gauw gevolgd door Groot-Brittannië, voerde oorlogen in Afghanistan en Irak en namen procedures aan die doorgaans met politiestaten geassocieerd worden, zoals gevangenzetting zonder proces, martelingen en binnenlandse spionage. Deze controversiële veiligheidsmaatregelen hebben de bewegingen waartegen ze officieel gericht waren geen nederlaag toegebracht, maar net versterkt.”

De oorlog tegen terreur “is totaal mislukt”, stelt Cockburn. Nu een nieuwe episode van deze oorlog wordt opgestart, is het goed om dat in het achterhoofd te houden.

Israëls geschiedenis van bezetting

Het stof is nog niet gaan liggen na de meest recente oorlog in Gaza waarin meer dan 2000 Palestijnse burgers omkwamen door het geweld van de Israëlische staatsterreur. Het is slechts het laatste bloedige hoofdstuk in de Israëlische bezetting. Het boek 'Cursed Victory' van Ahron Bregman biedt een nuttig beeld van de geschiedenis van de bezetting. Recensie door JUDY BEISHON.

Het erg leesbare boek van Ahron Bregman behandelt de vier decennia van de Israëlische bezetting, van de oorlog tegen Egypte, Syrië en Jordanië in 1967 tot 2007. De auteur stelt dat de oorlog van 1967 "het keerpunt was waarop in de Westerse perceptie de Israëlische van de belegerde slachtoffers van Arabische agressie plots bezetters werden." Hij is verbaasd dat een "levendige en intellectuele natie die het lijden van de geschiedenis kent de weg opging van militaire bezetting." Bregman is een academicus aan King's College in Londen, hij is van Israëlische afkomst en diende zes jaar in het leger (IDF). Hij verliet het land nadien wegens zijn verzet tegen de bezetting.

Op amper zes dagen in juni 1967 slaagde het Israëlische leger er onverwacht in om de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem, de Gazastrook, de Sinai strook en de Golanhoogte te veroveren. De omvang van de overwinning leidde tot een euforische stemming in Israël. De machthebbers maakten daar gebruik van om het voorstel om het veroverde grondgebied terug te geven meteen van tafel te vegen. Zeker de Westelijke Jordaanoever en de ommuurde oude stad Jeruzalem waren belangrijk voor het regime, Jeruzalem werd als de basis van de Joodse geschiedenis gezien.

Bregman beschrijft de grootschalige vernieling van de dorpen in de Westelijke Jordaanoever tijdens de oorlog. In Oost-Jeruzalem werd de islamitische 'Marokkaanse wijk' weg geveegd, sommige inwoners werden levend begraven in het puin. De Golanhoogte werd op Syrië veroverd. Maar liefst 95% van de 138.000 inwoners vluchtten al voor de Israëlische aanpak of werden nadien verjaagd. Enkel de Druzen mochten blijven.

Het boek beschrijft ook de horror van de gedwongen emigratie van de Westelijke Jordaanoever naar Jordanië in 1967. Velen die toen hun huizen moesten verlaten, waren voorheen in 1948 al gedwongen om te vluchten. In 1967 werden sommigen 'aangemoedigd' om te vluchten, velen werden openlijk verplicht. Het resultaat was dat er "tussen 175.000 en 250.000 Palestijnen tijdens en onmiddellijk na de oorlog vertrokken, slechts een fractie van hen, misschien 14.000 in totaal, mocht terugkeren." Daarnaast werden velen uit de Gazastrook verdreven naar de Westelijke Jordaanoever of Jordanië. In de 18 maanden na de oorlog verloor de Gazastrook "maar liefst een kwart van de bevolking van voor de oorlog."

De toenmalige minister van Defensie, Moshe Dayan, wilde de bezetting zo onzichtbaar mogelijk maken. Bregman merkt terecht op dat dit niet uit bezorgdheid voor de Palestijnen was, maar om het verzet te beperken. De echte visie van Dayan wordt duidelijk gemaakt aan de hand van een citaat van hem in het boek: "We willen emigratie [uit de Westelijke Jordaanoever], we willen een nieuwe kaart."

De zachte benadering van Dayan werd al gauw verlaten toen er een golf van verzet was in de scholen doorheen de bezette gebieden. Er werd gerevolteerd tegen de Israëlische dictaten die de geschiedenis herschreven. De stad Nabloes stond vooraan in het protest en de stakingen. Het leidde tot een gewelddadige wraakactie van het IDF met arrestaties, een avondklok, huiszoekingen en het platleggen van het telefoonsysteem en het openbaar vervoer. Dayan voerde zijn dreigement aan de stad uit: "Als jullie rebelle-

ren, hebben we geen andere keuze dan jullie te breken."

Enkele jaren ging een Israëlische general, Ariel Sharon, over tot een brutale aanval op de Gazastrook nadat een Joodse familie was aangevallen bij een bezoek aan Gaza. Er werden granaten in huizen gegooid vooraleer de troepen binnenvielen. Sharon liet toe dat huizen vernield werden zodat militaire voertuigen zouden kunnen patrouilleren.

De belangen van het Israëlische regime

De meeste gebieden die in 1967 werden veroverd, bleven in Israëlische handen. Enkel Sinai werd uiteindelijk opgegeven in het vredesverdrag van 1979. Bregman wijst op de enorme druk van de Amerikaanse president Gerald Ford om tot een akkoord tussen Israël en Egypte te komen. Zo werd in 1975 beslist om de wapenleveringen aan Israël stop te zetten. Er werden verder nog geheime beloften aan Israël gedaan inzake militaire en financiële steun. Bregman haalt de toenmalige minister van Defensie, Shimon Peres, aan die tevreden stelde: "We hebben weinig moeten opgeven om veel in de plaats te krijgen."

Er werden een aantal Joodse nederzettingen opgezet in het eerste decennium van de bezetting. Er waren 3.200 kolonisten in de Westelijke Jordaanoever. In 1977 stond Menachem Begin aan het hoofd van de eerste rechtse Likod-regering uit de geschiedenis van Israël. Hij "werkte een groot plan uit om de bezetting onomkeerbaar te maken, met als centraal element de bouw van Joodse nederzettingen."

Een terugkerend element doorheen het boek is de terughoudendheid van het Israëlische regime om te investeren in de bezette gebieden. Dit bleek al vroeg toen Dayan de Jordaanse koning Hoessein toeliet om de lonen van de ambtenaren in de Westelijke Jordaanoever te blijven betalen en de Jordaanse munt in voege bleef. Alle aspecten van het leven van de Palestijnen werden beperkt door de verplichte toelatingen voor zowat alles, van het telen van bepaalde planten over het schilderen van huizen tot reizen. Een van de ergste beperkingen was de controle op de waterbevoorrading en het boren van nieuwe waterputten. Dit legde de landbouw aan banden terwijl dit een belangrijke bron van inkomsten was.

Desondanks was er een economische ontwikkeling in de bezette gebieden in de eerste jaren van de bezetting. Dit was op een ongezone basis met Palestijnse arbeiders die naar Israël trokken om er als ongeschoolde of laagopgeleide arbeiders te werken en geld naar huis mee te nemen. Bregman merkt op dat de "leraars, dokters, ingenieurs en andere hoogopgeleiden – in feite de elite van de samenleving op de Westelijke Jordaanoever naar Saoedi-Arabië, Koeweit, Jordanië en andere landen trok."

Van het begin van de bezetting was er verdeeldheid onder de Israëlische heersende klasse over hoe het verdr moest. Deze verdeeldheid duurt tot op vandaag voort. Het boek beschrijft de botsingen in 1967 tussen vicepremier Yigal Allon en Moshe Dayan, onder meer over hoeveel grondgebied zou veroverd worden, waar er nederzettingen zouden gebouwd worden, of er zou geprobeerd worden om de Palestijnen te 'integreren' of net volledig af te zonderen en of er grond zou terug gegeven worden aan Jordanië.

Eerste Intifada

In december 1987 kwamen vier Palestijnen om het leven toen hun auto botste met een Israëlische tanktransporteur. Het leidde tot confrontaties die het begin vormden van de eerste zes jaren durende Intifada (opstand). Alle woede en protest tegen de vernederingen door de bezetters – waaronder de uitbuiting van de arbeiders die elke dag naar Israël trokken om er rotjobs te doen – kwamen

aan de oppervlakte in een spontane massarevolte doorheen Gaza en de Westelijke Jordaanoever. Ongewapende mensen vulden de straten, ook al schoot het IDF op de betogers. In de eerste intifada kwamen meer dan 1.000 Palestijnen om het leven. Toen de gevangissen vol zaten, kregen Israëlische soldaten bevel om de “armen en benen van betogers te breken” als alternatief op arrestaties. Het boek legt uit hoe Yasser Arafat en andere leiders van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) vanuit hun ballingsoord Tunis probeerden militaire uitrusting te verzamelen vanuit Irak, Soedan en Jemen. Deze leiders waren “erg bezorgd dat de opstand werd geleid door lokale activisten waar ze weinig controle over hadden. Tegelijk was het duidelijk dat de rebellie van onderuit veel efficiënter was dan gewapende aanvallen op Israël.” Arafat gebruikte de autoriteit van de PLO onder de activisten om zich op te werpen als de verantwoordelijke voor de strijd.

Tegenover de hoofdzakelijk ongewapende opstand waarin vrouwen en kinderen een leidinggevende rol speelden, was het IDF niet in staat om zijn moderne hoogtechnologische wapens in te zetten. Er werden nieuwe methoden van repressie ontwikkeld, zoals voertuigen van waaruit rubberkogels konden afgeschoten worden. Er werden avondklokken ingesteld, huizen werden vernield, er waren martelingen en deportaties.

Bregman vestigt de aandacht op de breed verspreide vijandigheid van de Palestijnse bevolking tijdens de intifada tegenover zowel het regime van Jordanië als dat van Israël. Er was een afkeer tegenover het Jordaanse regime omdat het “invloed kocht” in de Westelijke Jordaanoever terwijl de bezetting gewoon doorging. Koning Hoessein was bovendien bang dat de intifada naar Jordanië uitbreiding zou nemen. Het zorgde er in 1988 voor dat hij afstand deed van de aanspraken op de Westelijke Jordaanoever en de banden ermee doorknipte. In het boek raakt Bregman de bezorgdheid van Hoessein voor de Palestijnse bevolking slechts beperkt aan. Hij wijst erop dat de Arabische elites en de wereldmachten vooral uit zelfbelang handelen als ze tussenkomen in het conflict. De auteur is ook weinig genuanceerd in de grote rol die hij aan de Amerikaanse leiders toeschrijft bij het bekomen van vredesakkoorden. Die kwamen er volgens Bregman omdat de VS “hard kan zijn tegenover Israël en wanneer het nodig is het regime tot een compromis kan omkopen.” Nochtans omschrijft hij zelf de enorme steun van de VS aan het Israëlische regime en dat gedurende een lange periode. Hij haalt aan dat de Amerikaanse president Bill Clinton de toenmalige Israëlische premier Ehud Barak achter de schermen gerust stelde en wees op de “onwrikbare Amerikaanse toewijding aan de veiligheid van Israël en aan het behoud van kwalitatieve wapens”, naast de “vastberadenheid om Israël op lange termijn een blijvende diplomatieke, economische, veiligheids- en technologische steun te bieden.”

Later in 1988, onder druk van de intifada, vergaderde de Palestijnse Nationale Raad in Algiers en werd zowaar besloten om een Palestijnse staat uit te roepen op de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook, dat is op 22% van het Palestijnse gebied van voor de Eerste Wereldoorlog toen het onder Brits mandaat stond. Voor het eerst werd VN-resolutie 242 inzake het bestaansrecht van Israël erkend.

Oslo-akkoorden

In september 1993 werd na onderhandelingen in Oslo een akkoord gesloten door Arafat en premier Yitzhak Rabin. Het bestond uit het einde van de intifada. Zoals Bregman opmerkt, werd het vooruitzicht van een Palestijnse staat indirect naar voor geschoven maar zouden er voor iedere stap in de richting van echte onafhankelijkheid verdere onderhandelingen nodig zijn. Maar het akkoord liet Arafat toe om terug te keren naar Gaza om er aan het hoofd te

staan van een Palestijnse Autoriteit (PA) die een aantal administratieve verantwoordelijkheden kreeg in een deel van de Gazastrook en in Jericho. Met het akkoord Oslo II zouden een jaar later nog andere gebieden volgen. Maar ondertussen nam ook het aantal Joodse nederzettingen massaal toe, in de zeven jaar na Oslo I groeide het leger van kolonisten aan van 120.000 tot 206.700.

Tegen het einde van 2000 was het duidelijk dat het Oslo-proces en nieuwe onderhandelingsrondes geen antwoord boden op de verwachtingen van de Palestijnen. De veiligheidsdiensten waar-schuwden Barak dat een nieuwe rebellie in de lucht hing. Bregman brengt heel wat details over de vredesonderhandelingen doorheen de jaren, hij schetst de vele tactieken om uitstel te bekomen, de manoeuvres achter de schermen, de uitvluchten of de wijze waarop de elite terug krabbelde.

Bregman haalt informatie aan van diplomatieke communicatie die nooit voorheen publiek bekend was, waaronder informatie van de Israëlische geheime diensten. Er is zelfs een opgenomen telefoongesprek tussen Clinton en andere wereldleiders, de Amerikaanse steun aan Israël betekende niet dat de VS vanuit Israël niet bespioneerd werd. Vorig jaar werd bekend hoe Amerikaanse veiligheidsagenten Israëlische leiders bespioneren – kortom, ze bespioneren elkaar allemaal. De conversaties die in het boek aangehaald worden zijn interessant en bieden meer details over de onderhandelingen, maar tegelijk bevestigen ze enkel wat al geweten was zonder iets fundamenteel nieuw hieraan toe te voegen.

De meest aanstootgevende punten omvatten onder meer de wijze waarop Israëlische agenten omgaan met Palestijnen die aangezet worden om als informant op te treden. De methoden om daartoe te komen omvatten onder meer chantage nadat het leven van mensen volledig wordt uitgepluisd om zwakheden te vinden, het nemen van foto's van vrouwen die naakt zijn of nog het weigeren van toelatingen voor wie niet ‘meewerkt’.

Langs de andere kant is het nuttig om te wijzen op de 43 afgestudeerde leden van de geheime diensten van het IDF die in september 2014 aankondigden dat ze zouden weigeren om als reservist dienst te doen als het om de Palestijnse gebieden gaat. Ze weigeren nog langer de “rechten van miljoenen mensen met de voeten te treden” door willekeurige doelwitten in de Palestijnse gebieden aan te pakken of door informatie te verzamelen die er enkel op gericht is om mensen tot collaboratie aan te zetten. Ze stelden ook dat een groot aantal mensen die zij hadden gevolgd burgers waren die niets te maken hadden met militaire activiteiten tegen Israël. Het ging onder meer om mensen die politiek actief waren.

Tweede intifada

De veiligheidswaarschuwingen aan Barak bleken correct te zijn. Toen Ariel Sharon op provocatieve wijze de Tempelberg bezocht in september 2000 vormde dit de aanleiding voor de tweede intifada, ook gekend als de al-Aqsa intifada omdat de al-Aqsa moskee zich op de Tempelberg bevindt. Dit is een van de heiligste sites van de moslims.

Alle woede tegenover de toegenomen Israëlische kolonisatie van gebieden en de armoede en repressie die de Palestijnen ondergingen, kwam opnieuw tot uitbarsten. Bregman wijst erop dat deze intifada begon als een ongewapende volksopstand. Hij stelt dat het Israëlische leger het wilde omvormen tot een gewelddadige opstand zodat ze voordeel zouden halen uit hun technologische overwicht. Het IDF vuurde maar liefst 1,3 miljoen kogels af in de eerste maand van de intifada. Het leger “slaagde er effectief geleidelijk aan in om de Palestijnse volksopstand om te vormen tot een gewapende opstand waarbij geweren de stenen vervingen.”

Het IDF zette helikopters in, oorlogsvliegtuigen en had een beleid om doelwitten te vermoorden. De nieuwe premier Sharon, leider

van de rechtse Likod-partij, stelde aan zijn legerleider: “Val de Palestijnen overal op hetzelfde moment aan. De Palestijnen moeten iedere morgen wakker worden en vaststellen dat er twaalf doden zijn.” Het boek ‘Cursed Victory’ maakt duidelijk dat iedere nieuwe cyclus in het bloedbad erger werd en meer bloedbaden bracht. Dit werd opnieuw bevestigd met de recente slachtpartijen in Gaza de afgelopen jaren, zelfs indien deze niet aan bod komen in het boek dat beperkt is tot 2007.

Voor de Israëlische kapitalisten was het problematisch dat de Palestijnen in Israël ook in actie kwamen tijdens deze intifada. Ook zij werden met geweervuur beantwoord. Het duurde niet lang voor de Palestijnse milities vanuit de bezette gebieden overgingen tot zelfmoordaanslagen in Israël. In de eerste twee jaar van de opstand waren er 145 zelfmoordaanslagen. Bregman begrijpt waarom de Palestijnse milities overgingen tot willekeurige aanslagen en wijst ook op de beperkingen ervan tegenover de militaire macht van het IDF. Het boek geeft wel geen suggesties van hoe de strijd dan wel kan gevoerd worden. In juli 2014 stelde Bregman in een interview met het magazine Cicero dat er nood is aan ‘vreedzaam verzet’ waarbij hij dit uitwerkte met het idee dat “de Palestijnen bijvoorbeeld de sociale media kunnen gebruiken om zoveel mogelijk Palestijnen aan te moedigen om op straat te komen, omhuld door witte lakens om bloemen naar de soldaten te gooien.”

Vreedzaam verzet moet niet tegenover het recht op gewapende acties geplaatst worden. Wij verdedigen het recht van de Palestijnen op wapens om zich te verdedigen tegen de bezetting. We koppelen er aan dat er democratische controle van de Palestijnse strijd moet zijn en massale betrokkenheid. We verzetten ons tegen willekeurige acties tegen burgers, niet in het minst omdat het de joodse arbeiders in de handen van de meest reactionaire Israëlische politieke partijen duwt wat de belangen van de heersende klasse versterkt.

Tweestatenoplossing

Toen Clinton een laatste vredesvoorstel deed dat in December 2000 door Barak aanvaard werd, was er volgens Bregman “weinig twijfel dat Arafat een kans misliep om een onafhankelijk Palestina met Oost-Jeruzalem als hoofdstad te bekomen, met ook Palestijnse soevereiniteit op Haram al-Sharif.” Bregman speculeert over waarom Arafat dit weigerde, hij suggereert dat hij wilde wachten om het recht op de terugkeer van vluchtelingen te bekomen.

De gedetailleerde beschrijving van de toegevingen kunnen het algemene beeld wat vertroebelen. Feit is dat er nooit een echt onafhankelijk Palestina op tafel werd gelegd, een onafhankelijk land met controle op zijn grenzen en natuurlijke grondstoffen. De Israëlische regering wilde de Palestijnse strijd stoppen door de directe bezetting van bepaalde stukken te stoppen en de repressie daar over te dragen aan de elite rond Arafat. De door Arafat geleide PA had aangetoond dat ze zelf ook in staat was om een dictatoriaal bewind op te leggen om de eigen belangen, en die van het Israëlische regime, te dienen. Er werd niet geaarzeld om over te gaan tot arrestaties, onder meer van syndicalisten en mensenrechtenactivisten.

Wat ook de machinaties achter elk ‘vredesproces’ zijn, de Israëlische heersende klasse was nooit bereid om tot een echte onafhankelijke Palestijnse staat te komen. Die heersende klasse vreest dat er in een echte onafhankelijke Palestijnse staat wel eens leiders zouden verkozen worden die erg vijandig staan tegenover de Israëlische belangen. Het VS-imperialisme steunt het Israëlische regime – met hoogtes en laagtes – om geopolitieke redenen en omwille van de klassenbelangen van Amerikaanse kapitalisten die banden hebben met het Israëlische kapitalisme. De belangen van de gewone werkende bevolking langs beide kanten van het Israëlisch-Palestijnse conflict zijn geen factor voor de VS.

lisch-Palestijnse conflict zijn geen factor voor de VS.

Een vorm van Palestijnse entiteit of ‘staat’ kan onderhandeld tot stand komen onder het kapitalisme, maar enkel op een socialistische basis zal de Palestijnse roep naar nationale bevrijding ook echt kunnen ingelost worden, samen met een permanente vrede in het belang van alle werkenden. Enkel de opbouw van bewegingen die leiden tot het publiek bezit van de sleutelsectoren en diensten onder democratische arbeiderscontrole kan ervoor zorgen dat er aan beide kanten van de verdeeldheid in basisgoederen wordt voorzien. Dat zou de deur openen voor wederzijds gunstige samenwerking en het zou de huidige problemen oplossen in het kader van een confederatie van een socialistisch Palestina en een socialistisch Israël.

Vandaag is er pessimisme over het vooruitzicht van twee staten, dat pessimisme is begrijpelijk toegenomen in de regio als gevolg van de mislukte onderhandelingen tussen kapitalistische politici en de bijna onophoudelijke bouw van Israëlische nederzettingen en infrastructuur. Tegelijk is slechts een minderheid van Palestijnen en een minderheid van Israëlische joden voorstander van een ‘oplossing’ in de vorm van één staat. Een van de centrale redenen hiervoor is het feit dat de bevolkingsgroepen vrezen om een gediscrimineerd onderdeel te worden in die ene staat. Voor de Israëlische joden was de staat Israël bedoeld om een garantie op het behoud van hun tradities en veiligheid te bieden, een grote meerderheid zou dan ook tegen het idee van een staat met potentieel een Palestijnse meerderheid zijn. Dat kan ook niet zomaar opgelegd worden.

In 2005 zag Sharon toe op een eenzijdige terugtrekking van Joodse nederzettingen uit de Gazastrook en er werden symbolisch ook enkele nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever afgebroken, maar tegelijk werd een scheidingsmuur gebouwd. Die scheiding werd eerst verdedigd door Barak toen hij leider was van de Israëlische Arbeiderspartij, het maakt meteen duidelijk hoe weinig verschil er is tussen de gevestigde politici in Israël. Sharon wilde een gedwongen opdeling afdwingen om de belangrijkste nederzettingen van Israël te behouden en uit het doodlopend straatje van militaire repressie te halen alsook uit het vooruitzicht van een staat waarin de joden een minderheid zouden vormen. Het doel was tevens om toegevingen in de richting van een Palestijnse staat te vermijden.

De Israëlische heersende klasse was verschrikt toen Hamas in 2006 de verkiezingen won en doorheen de PA aan de macht kwam. Het boek ‘Cursed Victory’ herinnert de lezers eraan dat de Israëlische leiding in de jaren 1980, toen aanhangers van de Egyptische Moslimbroeders een activiteit aan de dag legden in de bezette gebieden, actieve steun gaf aan de versterking van de islamitische groepen. Die werden gezien als een tegengewicht voor de seculiere nationalistische PLO die volgens de Israëlische leiders een grotere bedreiging vormde.

Op het einde van zijn boek stelt Bergman dat “het verdict van de geschiedenis op de vier decennia van bezetting zal terugkijken als een zwarte periode in de Israëlische en ook in de Joodse geschiedenis.” Hij waarschuwt dat het “vele generaties kan duren vooraleer er echte verzoening komt.” Maar gewone mensen langs beide kanten van de nationale verdeeldheid kunnen niet gewoon toekijken en wachten op het einde van het bloedige conflict. Er moet dringend gebouwd worden aan onafhankelijke arbeidersorganisaties in zowel Israël als de Palestijnse gebieden om een socialistisch programma naar voor te schuiven dat de richting naar een totaal andere toekomst kan aangeven.

*“Cursed Victory: a history of Israel and the occupied territories”
door Ahron Bregman, Allen Lane, 2014*